

Õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus 2021

Uuringuaruanne

Tellijä: Haridus- ja Teadusministeerium

Töö teostaja: OÜ Eesti Uuringukeskus

Tallinn 2021

SISUKORD

UURINGU KOKKUVÕTE.....	4
UURINGU EESMÄRK	9
UURINGU TAUST	10
Õpetajaamet Eestis	10
Eesti õpetajaskonda iseloomustavad näitajad.....	11
Õpetajaameti atraktiivsuse uurimine	14
UURINGU METOODIKA	17
Küsitlusmeetod ja valim.....	17
<i>Õpetajate valim</i>	<i>17</i>
<i>35–50-aastaste Eesti elanike valim.....</i>	<i>20</i>
<i>Üldhariduskoolide 16–19-aastaste õpilaste valim</i>	<i>23</i>
<i>Bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilaste valim</i>	<i>24</i>
Andmetöötlus ja -analüüs	26
1. Õpetajaameti kuvand	27
1.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel	27
1.2. Hinnangud õpetajaameti mainele	29
1.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad	30
2. Õpetajaameti atraktiivsus.....	33
2.1. Uuesti õpetajaameti valimine	33
2.2. Õpetajaametis jätkamine.....	35
2.3. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus	36
3. Õpetajaameti kuvand	38
3.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel	38
3.2. Hinnangud õpetajaameti mainele	40
3.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad	41
4. Õpetajaameti atraktiivsus.....	44
4.1. Õpetajana töötamise kogemus	44
4.2. Soov töötada õpetajana	44
4.3. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus	46
5. Õpetajaameti kuvand	48

5.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel	48
5.2. Hinnangud õpetajaameti mainele	50
5.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad	51
6. Õpetajaameti atraktiivsus.....	53
6.1. Õpilaste tegevusvaldkonnad tulevikus	53
6.2. Õpetajaameti valimine	53
6.3. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus	55
TULEMUSED. ÜLIÕPILASED	57
7. Õpetajaameti kuvand	57
7.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel	57
7.2. Hinnangud õpetajaameti mainele	59
7.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad	60
8. Õpetajaameti atraktiivsus.....	62
8.1. Õpetajaameti valimine	62
8.2. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus	63
ÕPETAJAAMETIT VÄÄRTUSTAVATE JA SELLE ATRAKTIIVSUST SUURENDARAVATE TEGEVUSTE MÄRGATAVUS	65
ÕPETAJAAMETI ATRAKTIIVSUSE NÄITAJAD	69
Õpetajaameti atraktiivsuse näitajad sihtrühmade seas	69
Ametite maine eri kriteeriumite alusel	70
Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad sihtrühmade hinnangul	71
JÄRELDUSED	74
KASUTATUD KIRJANDUS	77

UURINGU KOKKUVÕTE

OÜ Eesti Uuringukeskus tegi aprillis ja juunis 2021 veebiküsitluse üldhariduskoolide 16–19-aastaste õpilaste, bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilaste (v.a õpetajaks õppijad), 35–50-aastaste Eesti elanike ning üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate seas. Uuringu eesmärk oli selgitada välja õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus nende sihtrühmade seas. Tegu oli 2016. aastal tehtud uuringu¹ kordusuuringuga, mille mõningaid metoodilisi aspekte 2021. aasta uuringus täiendati.

Õpetajate hinnangud oma ameti mainele ja atraktiivsusele

- ✓ Ühiskonnas tagab õpetajate hinnangul väärika koha esimesena arstiamet, aga ka juristi- ja organisatsiooni või ettevõtte juhi amet. Õpetajaamet on õpetajate endi hinnangul väärika ühiskondliku kohaga ametite seas neljas.
- ✓ Õpetajate arvates võimaldavad oma igapäevatöös teha ühiskonnale suuri ja olulisi asju ülekaalukalt enim arsti- ja õpetajaamet.
- ✓ Ametile väärilise töötasuga seostavad õpetajad kõige sagedamini tarkvaraarendaja, juristi- ja finantsspetsialisti ametit. Õpetajaamet jääb nende pingereas viimasele kohale.
- ✓ Õpetajaameti mainet peab väga heaks või heaks ligikaudu 40% õpetajatest. Halvaks peab oma ameti mainet viiendik õpetajaid.
- ✓ Kui õpetajad peaksid seisma praegu uuesti ametivaliku ees, otsustaks ligikaudu neljandik neist kindlasti jälle õpetajaameti kasuks ja üle 40% valiks samuti pigem selle ameti. Pigem ei valiks sama ametit viiendik ja kindlasti ei teeks seda 5% praegustest õpetajatest. Võrreldes 2016. aastaga on uuesti õpetajaameti kasuks otsustajate osakaal kasvanud.
- ✓ Õpetajaametit peavad õpetajad endiselt ahvatlevaks valikuks ennekõike juhul, kui töötasu oleks kõrgem ja tööstress väiksem.
- ✓ Kolme aasta pärast soovib jätkata õpetajana tööd kolmveerand praegustest õpetajatest. Veidi rohkem kui kümnendiku ulatuses on nii neid, kes soovivad alustada hariduse valdkonnas tegevust uues rollis, kui ka neid, kes soovivad liikuda teise tegevusvaldkonda.
- ✓ Õpetajaameti kohta saadavat infot peavad õpetajad piisavaks kahes valdkonnas: need on täiendkoolituste võimalused ning õpetajakutse omandamise tingimused ja võimalused. Ülejäänud valdkondades on see info õpetajate hinnangul märksa sagedamini pigem või täiesti puudulik kui piisav. Kõige suuremaid puudujääke näevad nad sealjuures infos alustavale õpetajale pakutavate rahaliste toetuste võimaluste kohta.

¹ Õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus (2016). Uuringuaruanne, vt <https://dspace.ut.ee/handle/10062/51771>. Tallinn: TNS Emor.

- ✓ Etteantud märksõnadest kirjeldavad õpetajate hinnangul nende ametit kõige paremini sellised märksõnad nagu *pidev õppimine ja areng, ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid ning pikk suvepuhkus*.
- ✓ Vabavastusena pakkusid õpetajad oma ametiga seoses kõige sagedamini välja järgmisi märksõnu ja tegevusi: *aitamine, abivalmidus, toetus, lahkus; õpetamine, harimine, seletamine, juhendamine, küsimine; tarkus, teadmised, haritus, aine tundmine, intelligentsus ning väsitavus, aeganõudvus, koormus, pikad päevad ja palju tööd*.
- ✓ Ideaalne õpetaja on õpetajate endi hinnangul eeskätt sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv ja kaastundlik; tark, haritud, intelligentne, kogenud ja laia silmaringiga; mõistev, arvestav, avatud, inimlik ja arusaaja.
- ✓ Õpetajaametit tutvustavatest tegevustest on õpetajad märksa teadlikumad kui teised sihtrühmad. Haridustöötajate tunnustamise üritusega „Eestimaal õpib ja tänab“ on neist kursis üle 90%, konkursiga „Aasta kool“ üle 70%, ETV saatesarjaga „Mina, õpetaja!“ kaks kolmandikku ning mainekampaaniaga „Sinus elab talent. Too ta kooli!“ neljandik. Neljandik õpetajatest on külastanud ka kodulehte opetaja.eu.
- ✓ Õpetajaametit tutvustavad tegevused on pannud ligikaudu viiendikku õpetajatest oma ametit nii rohkem väärtustama, sellele rohkem mõtlema kui ka jätkama tööd motiveeritud õpetajana. Poolte vastajate sõnul ei ole õpetajaameti kuvandit toetavad tegevused neile mõju avaldanud.

35–50-aastaste Eesti elanike hinnangud õpetajaameti mainele ja atraktiivsusele

- ✓ 35–50-aastaste Eesti elanike arvates tagavad nii väärrika ühiskondliku koha kui ka võimaldavad teha igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju esmajoones arsti- ja õpetajaamet, samal ajal kui ametile väärilist töötasu teenitakse nende hinnangul hoopis tarkvaraarendaja, juristi ja organisatsiooni või ettevõtte juhi rollis.
- ✓ Õpetajaameti mainet peab väga heaks või heaks kaks kolmandikku 35–50-aastastest elanikest ning halvaks hindab selle ameti maine ainult 5%.
- ✓ 35–50-aastastest elanikest on õpetajana töötamisega mingil viisil kokku puutunud 42%, otseselt õpetajana töötamise kogemus on aga kümnendikul.
- ✓ Kui 2016. aastal soovis pigem või kindlasti õpetajana töötada kolmandik 35–50-aastastest elanikest, siis 2021. aastal on see soov neljandikul. Õpetajaamet tunduks neile ahvatlevam eelkõige juhul, kui sellega kaasneks kõrgem töötasu, suurem tugi alustavale õpetajale ja väiksem tööstress.
- ✓ Õpetajaameti kohta on 35–50-aastaste eestimaalaste hinnangul kõige rohkem infot õpetajahariduse omandamise, õpetajate täiendkoolituste ja õpetajakutse omandamiseks vajaliku ümberõppe võimaluste puhul. Enim tunnevad nad seevastu puudust infost, mis puudutab töötasu, õpetaja karjäärivõimalusi koolis ja väljaspool seda ning tuge alustavale õpetajale.

- ✓ Õpetajaametit kirjeldavateks märksõnadest peavad 35–50-aastased elanikud etteantud valiku seast kõige rohkem järgmisi: *ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid, pikk suvepuhkus, pidev õppimine ja areng ning töökoha stabiilsus.*
- ✓ Vabavastusena pakkusid 35–50-aastased elanikud õpetajaametiga seoses enim välja selliseid märksõnu ja tegevusi nagu *õpetamine, harimine, seletamine, juhendamine, küsimine, tarkus, teadmised, haritus, aine tundmine ja intelligentsus.*
- ✓ Ideaalne õpetaja on 35–50-aastaste eestimaalaste hinnangul sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv ja kaastundlik; tark, haritud, intelligentne, kogenud ja laia silmaringiga; rahulik, kannatlik, tasakaalukas, enesedistsipliiniga ja taktitundeline.
- ✓ Haridustöötajate tunnustamise üritusega „Eestimaa õpib ja tänab“ on kursis 34%, konkursiga „Aasta kool“ ligikaudu 26%, ETV saatesarjaga „Mina, õpetaja!“ viiendik ning mainekampaaniaga „Sinus elab talent. Too ta kooli!“ kümnendik 35–50-aastastest elanikest. Kodulehte opetaja.eu on külastanud neist 5%.
- ✓ Õpetajaametit tutvustavate tegevuste mõjul on 35–50-aastastest elanikest 15% hakanud seda ametit rohkem väärtustama ning veidi vähem kui kümnendikku on see pannud nii õpetajaametile rohkem mõtlema kui ka tekitanud selle vastu huvi. Pooled 35–50-aastased vastasid, et õpetajaameti kuvandit toetavad tegevused ei ole neile mõju avaldanud.

16-19-aastaste õpilaste hinnangud õpetajaameti mainele ja atraktiivsusele

- ✓ Õpilaste arvates tagab nii väärrika ühiskondliku koha kui ka võimaldab teha igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju eelkõige arstiamet. Väärrika koha tagajana järgneb sellele õpetajaamet ning ühiskonnas suuri asju kordasaatvateks peavad õpilased arstide järel samuti õpetajaid ja kolmandana sotsiaaltöötajaid.
- ✓ Ametile väärilist töötasu teenitakse õpilaste hinnangul enim arsti-, tarkvaraarendaja ja juristiametis.
- ✓ Õpetajaameti mainet peavad väga heaks või heaks peaaegu pooled õpilased ning halvaks hindab selle mainet kümnendik õpilasi.
- ✓ Tulevikus näevad õpilased ennast kõige sagedamini töötamas IT-, finants- ja haldustegevuse, tervishoiu-, haridus- ja sotsiaaltöö valdkonnas.
- ✓ Kui 2016. aastal vastas, et soovib tulevikus pigem või kindlasti õpetajana töötada, ainult 16% õpilastest, siis 2021. aastal on see soov ligikaudu 30% õpilastel. Selle ameti muudaks õpetajana töötada soovijate jaoks atraktiivsemaks esmajärjekorras kõrgem töötasu, väiksem tööstress, mõnusam ja vabam tööõhkkond, suurem tugi alustavale õpetajale ning toetav juhtimiskultuur.
- ✓ Õpetajaameti kohta saadavat infot peavad õpilased kõige piisavamaks õpetajaks õppimise võimaluste, õppimise kestuse ja kõrgkoolide õpetajaerialadele vastuvõtmise tingimuste kohta. Kõige rohkem jääb õpilastel vajaka infost, mis puudutab töötasu, karjäärivõimalusi koolis ja väljaspool seda ning tuge alustavale õpetajale.

- ✓ Õpetajaametit hästi kirjeldavateks märksõnadeks pidasid õpilased etteantute hulgast esmajoones järgmisi: *ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid, töökoha stabiilsus, pidev õppimine ja areng ning võimalus töötada erinevates kohtades Eestis.*
- ✓ Vabavastusena pakutud õpetajaametiga seotud märksõnade ja tegevuste seast tõusid õpilaste puhul esile *õpetamine, harimine, seletamine, juhendamine ja küsimine*, millele järgnesid *väsitavus, aeganõudvus, koormus, pikad päevad, palju tööd, kiirus, ajapuudus, vara ärkamine, lapsed, õpilased, noored, lastega tegelemine, ülesanded, kodutööd, kontrolltööd ja parandamine.*
- ✓ Ideaalne õpetaja on õpilaste hinnangul ennekõike sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv ja kaastundlik; mõistev, arvestav, avatud ja inimlik; tore, meeldiv, lahe, lõbus, rõõmus, positiivne, optimistlik ja huumorimeelega.
- ✓ Haridustöötajate tunnustamise üritusega „Eestimaa õpib ja tänab“ on kursis kolmandik, konkursiga „Aasta kool“ ligikaudu 40% ning nii ETV saatesarjaga „Mina, õpetaja!“ kui ka mainekampaaniaga „Sinus elab talent. Too ta kooli!“ peaaegu viiendik õpilastest. Kodulehte opetaja.eu on külastanud neist 5%.
- ✓ Õpetajaametit tutvustavate tegevuste mõjul on ligikaudu 30% õpilastest hakanud seda ametit rohkem väärtustama, peaaegu viiendik sellele rohkem mõtlema ja kümnendikul õpilastest on tekkinud selle vastu huvi. Ligikaudu 30% õpilaste hinnangul ei ole õpetajaameti kuvandit toetavad tegevused neile mõju avaldanud.

Bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilaste hinnangud õpetajaameti mainele ja atraktiivsusele

- ✓ Üliõpilaste arvates tagab väärrika ühiskondliku koha ülekaalukalt arstiamet, millele järgnevad õpetaja- ja juristiamet.
- ✓ Igapäevatoos ühiskonnale suuri ja olulisi asju võimaldavad üliõpilaste hinnangul korda saata eelkõige arsti- ja õpetaja-, aga ka sotsiaaltöötaja amet.
- ✓ Ametile väärilist töötasu teenivad üliõpilaste arvates valdavalt tarkvaraarendajad ning lisaks arstid ja juristid.
- ✓ Õpetajaameti mainet peavad väga heaks või heaks rohkem kui pooled üliõpilased ning halvana näeb selle mainet kümnendik.
- ✓ Tulevikus sooviks pigem või kindlasti õpetajana töötada ligikaudu 40% üliõpilastest (näitaja pole võrreldes 2016. aastaga muutunud). Selle ameti muudaks nende jaoks atraktiivsemaks kõrgem töötasu, väiksem tööstress, mõnusam ja vabam tööõhkkond, toetav juhtimiskultuur ning suurem tugi alustavale õpetajale.
- ✓ Õpetajaameti kohta saadavat infot peavad üliõpilased enim piisavaks õpetajaks õppimise võimaluste, alustava õpetaja lähtetoetuse, õpetajakoolituse sisu ja õpitavalt erialalt õpetajakoolituse erialadele ülemineku kohta. Kõige rohkem tunnevad üliõpilased seevastu puudust infost töötasu ning karjääri võimaluste kohta koolis ja väljaspool kooli, samuti kas ja millist tuge võib alustav õpetaja saada teistelt õpetajatelt ja juhtkonnalt.

- ✓ Õpetajaametit kirjeldavatest märksõnadest pidasid üliõpilased etteantud valikust kõige sobivamateks järgmisi: *ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid, töökoha stabiilsus, pidev õppimine ja areng, pikk suvepuhkus, võimalus töötada erinevates kohtades Eestis ning pidev õppimine ja areng.*
- ✓ Vabavastusena kirjeldasid üliõpilased õpetajaametit selliste märksõnade ja tegevustega nagu *õpetamine, harimine, seletamine, juhendamine, küsimine, lastega tegelemine, väsitavus, aeganõudvus, koormus, pikad päevad, stress ja pinged.*
- ✓ Ideaalne õpetaja on üliõpilaste hinnangul sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv, kaastundlik ja seltskondlik; mõistev, arvestav, avatud, inimlik ja arusaaja; rahulik, kannatlik, tasakaalukas, enesedistsipliiniga ja taktitundeline.
- ✓ Haridustöötajate tunnustamise üritusega „Eestimaa õpib ja tänab“ on kursis kolmandik, konkursiga „Aasta kool“ ligikaudu 40% ning ETV saatesarjaga „Mina, õpetaja!“ ja mainekampaaniaga „Sinus elab talent. Too ta kooli!“ peaaegu viiendik üliõpilastest. Kodulehte opetaja.eu on külastanud 7% üliõpilastest.
- ✓ Õpetajaametit tutvustavate tegevuste mõjul on ligikaudu neljandik üliõpilastest hakanud seda rohkem väärtustama, peaaegu viiendik on hakanud sellele ametile rohkem mõtlema ja 14% üliõpilastel on tekkinud selle ameti vastu huvi. Umbes kolmandiku üliõpilaste hinnangul ei ole õpetajaameti kuvandit toetavad tegevused neile mõju avaldanud.

UURINGU EESMÄRK

Uuringu eesmärk oli selgitada välja õpetajaameti maine, st avalikkuses valdav arvamus sellest ametist, samuti eri sihtrühmade arvamus ja hinnang õpetajaameti kohta, muutused sihtrühmade hinnangutes võrreldes 2016. aastaga ning võimaluse korral seniste populariseerimistegevuste märgatavuse tase.

See uuring annab võimaluse hinnata programmi „Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning haridusasutuste juhid“² raames aastail 2017–2020 õpetajaameti tutvustamiseks tehtud tegevuste fookuse ja tegevussuundade sobivust ning toetada õpetajaameti kuvandi nüüdisajastumist, mainet ja atraktiivsuse kasvu. Programmi eesmärk on suurendada nii õpetajaks õppima asujate kui ka õpetajaks tööle pürgijate arvu ning soodustada parimate koolilõpetajate ja karjääripöõret kaaluvate inimeste suundumist õpetajakoolitusse.

Uuringu eesmärgist lähtudes olid **uurimisküsimused** järgmised.

1. Milline on õpetajaameti kuvand ehk inimeste ettekujutus õpetajaametist ja kuidas on muutunud sihtrühmade arvamusd võrreldes 2016. aastaga?
2. Milline on õpetajaameti atraktiivsus ehk mil määral soovivad inimesed õpetajana töötada ja kuidas on muutunud sihtrühmade hinnangud võrreldes 2016. aastaga?
3. Milline on olnud järgmiste õpetajaameti kuvandi nüüdisajastamiseks ja atraktiivsuse suurendamiseks mõeldud tegevuste märgatavus üldiselt ning eri sihtrühmade seas ja eri kanalites?
 - 3.1. Konkurss „Aasta kool“
 - 3.2. Haridustöötajate tunnustamine, sh riiklik konkurss parimate väljaselgitamiseks, riiklikud hariduspreemiad, kandidaatide tutvustamine, kohalikud tunnustusüritused ja aasta õpetaja gala „Eestimaa õpib ja tänab“
 - 3.3. Õpetajaameti mainekampaania „Sinus elab talent. Too ta kooli!“
 - 3.4. Programm „Õpetaja – hariduse kõneisik“
 - 3.5. Inspiratsiooniseminarid
 - 3.6. Teised olulisimad tegevused
4. Mil määral on nimetatud tegevused mõjutanud sihtrühmade hoiakuid?
5. Mil määral on sihtrühmad osalenud neile mõeldud üritustel ja seminaridel? Mis on osalemist soodustanud või takistanud?
6. Kui kättesaadav on olnud info õpetajaameti ja õpetajakoolituse kohta?

² Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorum. Eesti elukestva õppe strateegia (2020), lk 10–11, vt <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>.

UURINGU TAUST

Õpetajaamet Eestis

Põhikooli- ja gümnaasiumiõpetajaks kvalifitseerumiseks on esiteks vajalik magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon ning teiseks õpetajakutse.³ Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate kompetentsinõuded on määratud kindlaks kutsestandardites⁴, mis kirjeldavad nii õpetaja professionaalset arengut kui ka rolle ja tööülesandeid haridusasutuses. Kutsestandardid võimaldavad seada õpetajaametile teatud ühiskondlikud ootused, mis varasemate uuringute põhjal võivad mõjutada selle ameti atraktiivsust.⁵

Kutsestandardite järgi on üldhariduskooli õpetaja töö eesmärk toetada õppija arengut, lähtudes tema tasemest, võimetest ja vajadustest ning arvestades riiklikes õppekavades seatud eesmärgi. Ta kavandab iseseisvalt ja koos teiste õpetajatega õpitegevust ning õpetab ja kujundab selleks õppija arengut toetava õpikeskkonna. Professionaalse arengu nimel reflekteerib ta oma tegevust. Õpetaja toetub oma töös nõustamisele ja mentorlusele ning nõustab ise õppijaid ja lapsevanemaid. Ta osaleb meeskonnaliikmena haridusasutuse arendus- ja loometegevuses ning teeb koostööd kolleegide, tugispetsialistide, lapsevanemate ja õppijatega.

Õpetaja olulised isikuomadused on kutsestandardi järgi ausus, empaatia, ennastjuhtivus, ettevõtlikkus, koostöövõime, loomingulisus, positiivsus, tolerantsus, vastutustundlikkus ja õppimisvõime.

Eestis on üldhariduskoolide õpetajatel järgmised kutsetasemed: õpetaja, vanemõpetaja ja meisterõpetaja.

Kutseõppeasutuste kutseõpetajad loovad kutsestandardi põhjal oma tegevusega tingimused ja suunavad õppeprotsessi õppija tööks vajalike teadmiste ja oskuste omandamiseks. Nad toetavad õppija isiksuse arengut ning kujundavad tema valmisolekut elukestvaks õppeks. Kutseõpetaja väärtustab õppimist ning arendab ennast professionaalselt. Eestis on kutsekoolide õpetajatel neli kutsetaset.

Õpetajaks ja kutseõpetajaks saab õppida Tallinna Ülikoolis ja Tartu Ülikoolis. Oma panuse annavad veel Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Eesti Kunstiakadeemia ning Tallinna Tehnikaülikool, koolitades õpetajaid ühisõppekavade alusel. Töötavatel õpetajatel on võimalik taotleda kutse Eesti Õpetajate Liidust ja kutseõpetajatel Tallinna Ülikoolist. Õpetajate

³ Haridus- ja teadusministri määrus „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded“, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/103112021004?leiaKehtiv>

⁴ SA Kutsekoda koduleht. Kutseregister, vt <https://www.kutsekoda.ee>.

⁵ Euroopa Komisjoni uuring „Study on Policy Measures to improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe“ (2013), vt https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/study/2013/teachingprofession2_en.pdf.

koolitamine on reguleeritud haridus- ja teadusministri määrusega „Õpetajate koolituse raamnõuded“⁶ ning seda tehakse kõrghariduse esimesel ja teisel astmel.

Eestis on õpetajatele riiklikult kehtestatud töötasu alammäär, mis on 2021. aastal 1315 eurot (brutotasu). Õpetajate töötasu alammäär tõuseb 2022. aastal 1412 euron. Eesti õpetajate palgaskv on olnud üks Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni riikide kiireimaid ning on endiselt riigi strateegiline eesmärk⁷.

Õpetajate keskmine töötasu on kümne aastaga kahekordistunud: kui 2012. aastal oli üldhariduskooli õpetaja keskmine brutokuupalk 812 eurot, siis 2020. aastal oli see 1620 eurot ja moodustas 112% sama aasta Eesti keskmisest palgast.⁸ Kutseõppeasutuse õpetaja keskmine palk oli 2020. aastal 1592 eurot, millega on see jõudnud üldhariduskooli õpetaja näitaja lähedale.

Eesti õpetajaskonda iseloomustavad näitajad

Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) andmetel oli Eestis 2020/2021. õppeaastal 512 üldhariduskooli ja 32 kutseõppeasutust. Samal õppeaastal oli üldhariduskoolides õpetajaid (16 357) rohkem kui nende ametikohti (13 525).⁸ Lisaks selgub, et õpetajad on tööl keskmiselt 0,83 koormusega, mis tähendab, et paljud üldhariduskoolide õpetajad töötavad osakoormusega (joonis 1).

Õpetajate koormus jaotub kooliti ja piirkonniti ebaühtlaselt.⁹ Maapiirkondade ja väiksemate koolide töökoormuse näitajad on selgelt väiksemad. Kui üle 60 õpilasega koolis on õpetaja keskmine koormus 0,81 ametikohta, siis väiksemas koolis on see tunduvalt väiksem: vähem kui 30 õpilasega koolis 0,54 ametikohta. EHIS-e andmetel on Eesti üldhariduskoolide õpetajate ametikohtade ja õpilaste suhtarv olnud viimastel õppeaastatel umbes 12 õpilast õpetaja kohta.

Kutseõppeasutustes on olukord üldhariduskoolide omaga sarnane: õpetajate ametikohti (1331) on vähem kui õpetajaid (2011), mis tähendab, et levinud on osakoormusega töötamine (keskmiselt 0,66 koormusega). Aastail 2014–2020 vähenes kutseõppeasutuste õpetajate arv. 2020. aastal tõusis see 2% võrra, mille põhjus on ilmselt asjaolu, et ka õpilaste arv on viimastel aastatel suurenenud (ligikaudu 10% alates 2018. a). Kutseõppeasutustes on õpetajate ametikohtade ja õpilaste suhtarv 18 õpilast õpetaja kohta.

Üldhariduskoolide õpetajate järelkasvuvajaduse hindamisel on tähtis näitaja õpetajate vanuseline jaotus. Noorte õpetajate arv ja osakaal on püsinud üldhariduskoolides enam-vähem

⁶ Vabariigi Valitsuse määrus „Õpetajate koolituse raamnõuded“, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/122082019010>.

⁷ Rahandusministeerium. Riigi eelarvestrateegia 2022–2025. Tallinn, 2021, vt <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/riigi-eelarvestrateegia>.

⁸ Haridus- ja Teadusministeerium. Haridus- ja Teadusministeeriumi tulemusvaldkondade Haridus, Teadus, Eesti keel ja eestlus 2020. a tulemusaruanne. Tartu, 2021, vt https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_tulemusaruanne_2020.pdf.

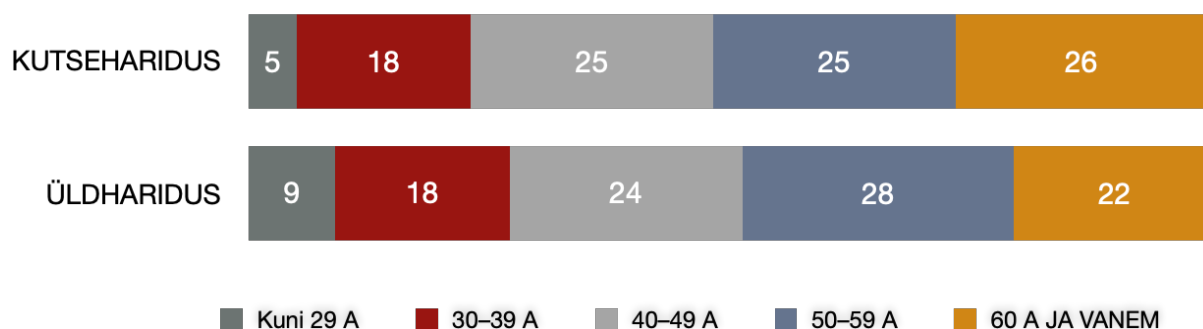
⁹ Eesti hariduse infosüsteem, vt <http://www.ehis.ee>.

muutumatuna, kuid kutseõppeasutustes igal aastal kahanenud. EHIS-e andmetel oli üldhariduskoolides 2020/2021. õppeaastal kuni 29-aastaseid õpetajaid 9% ning 30–39-aastaseid õpetajaid 18% kõigist õpetajatest, kutseõppeasutustes olid need näitajad vastavalt 5% ja 18% (joonis 2). Peagi pensioniikka jõudvaid 60-aastaseid ja vanemaid õpetajaid on üldhariduskoolides 21% ja kutseõppeasutustes 26%.

2020/21	Üldharidus õpetajate arv	16 357
	Üldharidus ametikohtade arv	13 525
	Kutseharidus õpetajate arv	2 011
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 331
2019/20	Üldharidus õpetajate arv	15 843
	Üldharidus ametikohtade arv	13 216
	Kutseharidus õpetajate arv	1 963
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 317
2018/19	Üldharidus õpetajate arv	15 465
	Üldharidus ametikohtade arv	12 852
	Kutseharidus õpetajate arv	2 001
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 311
2017/18	Üldharidus õpetajate arv	14 905
	Üldharidus ametikohtade arv	12 372
	Kutseharidus õpetajate arv	2 062
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 322
2016/17	Üldharidus õpetajate arv	14 581
	Üldharidus ametikohtade arv	12 067
	Kutseharidus õpetajate arv	2 173
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 364
2015/16	Üldharidus õpetajate arv	14 308
	Üldharidus ametikohtade arv	11 732
	Kutseharidus õpetajate arv	2 255
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 422
2014/15	Üldharidus õpetajate arv	14 233
	Üldharidus ametikohtade arv	11 594
	Kutseharidus õpetajate arv	2 283
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 448
2013/14	Üldharidus õpetajate arv	14 135
	Üldharidus ametikohtade arv	11 655
	Kutseharidus õpetajate arv	2 129
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 427
2012/13	Üldharidus õpetajate arv	14 104
	Üldharidus ametikohtade arv	11 789
	Kutseharidus õpetajate arv	2 200
	Kutseharidus ametikohtade arv	1 451

Joonis 1. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate ja ametikohtade arv 2012/2013.–2020/2021. õa

Allikas: EHIS.

Joonis 2. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate vanuseline jaotus 2020/2021. õa % (üldhariduskoolid: N = 16 357, kutseõppeasutused: N = 2011)

Allikas: EHIS.

Tööjõu ja oskuste vajaduse prognoosisüsteemi OSKA¹⁰ andmetel vajab aastail 2018–2025 vanuse tõttu asendamist ligikaudu 380 üldhariduskoolide õpetajat aastas. Samas uuringus jõuti järeldusele, et kui õpetajakoolituse tasemeõppe lõpetajate arv püsib praegusel tasemel, jõuab sel ajavahemikul tööturule ligikaudu 230 õpetajat aastas (sh mitme aine õpetaja õppekava alusel lõpetanud).

Paraku ei jää märkimisväärne osa uutest õpetajatest õpetajana tööle. Vaheri ja Selliovi (2019) üldhariduskoolide analüüsist¹¹ selgus, et alustavatest õpetajatest on teise õppeaasta alguses endiselt koolis tööl keskmiselt 73%, kolmanda õppeaasta alguses 61%, neljanda õppeaasta alguses 55% ja viienda õppeaasta alguses ainult pooled (50%). See tähendab, et alustavate õpetajate kutsekindlus on nõrk.

Kui klassiõpetaja koolituse populaarsus on suurem kui kõrghariduse õppekavade keskmine¹², siis aineõpetaja koolituse erialadele on konkursid ühed väikseimad.¹³ Osa aineõpetajaks õppijaid töötab koolis juba õpingute ajal. Koolis töötavad kvalifikatsiooninõuetele mittevastavad aineõpetajad lähevad ülikooli omandama tasemeharidust või soovivad õppida juurde uusi aineid, kuna nende töökoormus ei ole ühe õppeaine õpetamise korral piisav. Samas on Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) 2020. aasta tulemusaruande andmetel loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajate seas 20–25% vähemalt 60-aastasi, kes

¹⁰ Mets, U., Viia, A. (2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus. Uuringu lühiaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, vt <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/11/OSKA-Hariduseja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>

¹¹ Vaher, K., Selliovi, R. (2019). Üldhariduskoolide õpetajaskonna tööalane liikuvus ja karjääriteed EHISe andmetel. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium, vt https://www.hm.ee/sites/default/files/opetajate_toalane_liikuvus_kristel_vaher_ja_rena_selliovi.pdf

¹² HTM-i tulemusaruanne (2020), vt https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_tulemusaruanne_2020.pdf

¹³ Mets, U., Viia, A. (2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus. Uuringu lühiaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, vt <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/09/OSKA-Hariduseja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>

vajaksid lähitulevikus asendust. Seega peaks asuma aineõpetajaks õppima praegusest tunduvalt rohkem üliõpilasi.

Õpetajaameti atraktiivsuse uurimine

Empiirilistest uuringutest¹⁴ on selgunud, et õpetajaameti atraktiivsust võivad mõjutada järgmised tegurid: töötasu ja muud finantsstiimulid, õpetaja kvalifikatsiooninõuded ja kutsestandardid, õpetajakoolituse kvaliteet, töökeskkond, -kliima ja -vahendid, tugisüsteem, karjäärivõimalused, autonoomsuse määr, ameti kuvand, sotsiaalne staatus, õpilaste arv õpetaja kohta, sidusrühmade suhtumine õpetajatesse ning üldine tööturu ja majanduslik olukord riigis.

Siinses uuringus keskendutakse õpetajaameti atraktiivsuse uurimisel eelkõige selle kuvandile ühiskonnas. Selleks on vaja mõista, kuidas kuvand kujuneb.

Ametite kuvandit on maailmas uuritud brändide ja organisatsioonide maine kujunemise kõrval märksa vähem. Kõige levinuma arvamuse järgi on kuvand seotud sellega, kuidas inividid ja huvirühmad objekti või subjekti tajuvad ning selle tegevust hindavad.¹⁵ Laiendades turunduse, organisatsioonikultuuri ja juhtimise valdkonna maineuuringute teoreetilisi lähenemisi ameti kuvandi uurimisele, võib seda kirjeldada kui sotsiaalset konstruktsiooni, mis tekib kolme peamise teguri koosmõjus. Tähtis on esiteks see, mida ameti pidaja (nt õpetaja) ise enda kohta räägib (st milliseid sõnumeid ta välja saadab), teiseks see, mida inimesed on selle ametiga (õpetajaga) seoses ise kogenud, ja kolmandaks see, mida räägivad ameti kohta meediaallikad.

Õpetajaameti kuvandit ja atraktiivsust on Eestis uurinud 2016. aastal AS Emor. Tulemustest selgus, et kuigi õpetajaametit hinnatakse ühiskonnas väga oluliseks ja väärtuslikuks ning selle maine on eri sihtrühmade seas hea, peetakse seda teisest küljest väga raskeks ja väheväärtustatud ametiks. Õpetajate enda hinnang oma ameti mainele oli sealjuures kõige kriitilisem. 2016. aasta uuringu järeldus oli, et õpetajaameti kuvandi parandamiseks ja atraktiivsuse suurendamiseks tuleks kõigepealt keskenduda nn sõnumitoojatele ehk õpetajatele endile. Suurendada tuleks nende töörahulolu, millele aitab kaasa väiksem tööstress, vaheaastate võtmine, nüüdisajastatud karjäärimudelid ja sobiv töötasu. Lisaks tuleks õpetajaameti väärtusi (põnev töö, ajaga kaasaskäimine ja areng, võimalus kujundada ühiskonna nägu ning olla inspireerivas, oma ala heade asjatundjate seltskonnas) rõhutada väljapoole suunatud kommunikatsioonis. Samuti toodi uuringus esile, et õpetajaameti populariseerimiseks tuleks tutvustada noortele senisest rohkem õpetajaameti karjäärivõimalusi.

¹⁴ Euroopa Komisjon. Study on Policy Measures to improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe, 2013, vt

https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/study/2013/teaching-profession2_en.pdf.

¹⁵ da Camara, N. Z. (2011). Identity, image and reputation, vt https://doi.org/10.1007/978-3-642-19266-1_6.

2017. aastal valmis HTM-i ja SA Innove¹⁶ eestvedamisel aastateks 2017–2020 õpetajaameti väärtustamise ja atraktiivsuse kasvu kontseptsioon, milles nähti ette, et see amet on üks arvestatav elukutsevalik parimatele koolilõpetajatele ja neile, kes kaaluvad karjääripööret.

Nende eesmärkide saavutamise nimel on tegutsenud nii HTM koos allasutustega, ülikoolid kui ka kolmanda sektori partnerid. On alatatud ja viidud ellu õpetajaametit populariseerivaid ning selle mainet parandavaid tegevusi.

- 1) **Aasta kooli konkurss**, mille eesmärk on näidata kooli loovas ja lõbusas võtmes, st kohana, kus õppimine on inspireeriv ja uuenduslik, digilahenduste kasutamine õppetöös on pigem norm kui erand, tegutsetakse ühiselt ka õppetööväliselt, hinnatakse koostööd ning valitsevad üksteist toetavad suhted. Konkurss annab võimaluse tõsta esile Eesti koolide häid omadusi: erilist ja innovaatilist õpikeskkonda, põnevaid õpetajaid, aktiivseid õpilasi, meeldivat suhtluskeskkonda jms.
- 2) **Inspiratsiooniseminar „Aita luua homme Eesti“** oli mõeldud 35–50-aastastele kõrgharidusega inimestele, kes on oma ala asjatundjad ja kavandavad karjääripööret. Seminaril kohtuti tippjuhtidega koolidest ja inspireerivate õpetajatega, kes on asunud sellele tööle karjääripöörde tulemusel. Tutvustati, milline on praegusaja kool kui töökeskkond, milline on tänapäevane vaade õpetajaametile ja millised põnevad arengusuunad õpetajate töös ees ootavad.
- 3) **Õpetajaameti mainekampanias „Sinus elab talent. Too ta kooli!“** jutustati õpetajate lugusid eesmärgiga juhtida tähelepanu õpetajatöö olulisusele ühiskonnas.
- 4) **Inspiratsiooniseminari „Kuidas disainida põnev koolitund?“** eesmärk oli leida vastus küsimustele, mis teeb abiturientide hinnangul ühe koolitunni eriti ägedaks ja mis nippe kasutavad selleks armastatud õpetajad.
- 5) **Programm „Õpetaja – hariduse kõneisik“** on mõeldud töötavatele õpetajatele. Nad saavad selle käigus teada, kuidas kujuneb ameti maine ja kuidas luua endale ainulaadne persoonibränd.
- 6) **Inspiratsiooniseminari „Superstaaridega koolitunnis“** eesmärk oli valmistada õpilased ette õpetajate päevaks ning näidata neile, et õpetajatöö annab noorele väärtusliku kogemuse kogu eluks, sh liidrioskused, avaliku esinemise oskuse, enesekehtestamise võime ja koostööoskused.
- 7) **Inspiratsiooniprogramm „Jah! Õpetajaks!“** toob kokku inimesed, kes kaaluvad järgmise karjäärivalikuna õpetajaametit, innustades ja julgustades neid. Neljas moodulis antakse ülevaade sellest, mida tänapäeval kujutavad endast õppimine ja õpetamine ning millised on paindlikud võimalused asuda õpetajana tööle.
- 8) Innove ning HTM-i koostöös valminud **õpetajatööd väärtustavate kommunikatsioonimaterjalide kogumi** tähtsaim osa on õpetajaameti logo, mis kannab sõnumit „Õpetajad loovad homse Eesti“. Lisaks sisaldab materjalikogum Eesti

¹⁶ Praegune Haridus- ja Noorteamet.

õpetajate fotopanka, ettekannete esitluspõhja ja õpetajaameti töökuulutuse kujunduspõhja.

- 9) **Aasta õpetaja galal „Eestimaa õpib ja tänab“** tunnustatakse haridustöötajaid ja hariduse toetajaid, kelle viimase kolme aasta või elutöö on teistele eeskujuks. Need inimesed on andnud märkimisväärse panuse õppurite arengu toetamisse, koostöösse ja uueneva õpikäsituse elluviimisesse õppeasutustes.

UURINGU METOODIKA

Küsitlusmeetod ja valim

Uuring tehti veebiküsitlusena neljas Eesti sihtrühmas:

- 1) üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajad;
- 2) 35–50-aastased elanikud;
- 3) üldhariduskoolide 16–19-aastased gümnaasiumiõpilased;
- 4) bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilased, kes ei õpi õpetajaks.

Küsitlus tehti ajavahemikul 26. aprill – 4. juuni 2021.

Uuringutulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada, et 2021. aastal toimus õpe COVID-19 kriisi tõttu täielikult või osaliselt kaugõppena, mis suurendas õpetaja töökoormust ja muutis õppetöö korralduse tavalisest keerulisemaks.

Õpetajate valim

Uuringusse kaasati üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajad üle Eesti. Sellesse üldkogumisse kuulus 18 368 õpetajat ja uuringu valimiks kujunes 463 vastajat.

Valim moodustati EHIS-e andmete põhjal proportsionaalselt üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate arvu alusel maakondlikus jaotuses ning kooli suuruse (õpilaste arvu) alusel. Valimisse kaasati 190 üldhariduskooli ja 12 kutseõppeasutust. Valitud koolide õpetajate e-posti aadressid leiti koolide kodulehtedelt. Esinduslikkuse tagamiseks ja sihtrühma paremaks katmiseks kaasati valimisse sattunud koolidest uuringusse 50% õpetajaid, mis aitas hajutada iga üksiku kooli mõju uuringutulemustele.

Küsimustik koostati eesti keeles ja vastamisaeg oli keskmiselt 15 minutit.

Küsitluse käigus kogutud andmed kaaluti üldkogumile esinduslikuks õpetajate soo ja vanuse ristlõikes. Maakonna ega piirkonna tunnust ei olnud võimalik kaalutunnuse ristlõikesse lisada, kuna osa rühmi oleks olnud sel viisil liiga väikesed ja see poleks võimaldanud kaaluda andmeid üldkogumile esinduslikuks. Õpetajate valimi suurim valimiviga ei ületa 95% usaldusnivool $\pm 4,5\%$. Valimist väiksemate rühmade (nt kitsamad sihtrühmad) vaatlemisel võib viga olla suurem.

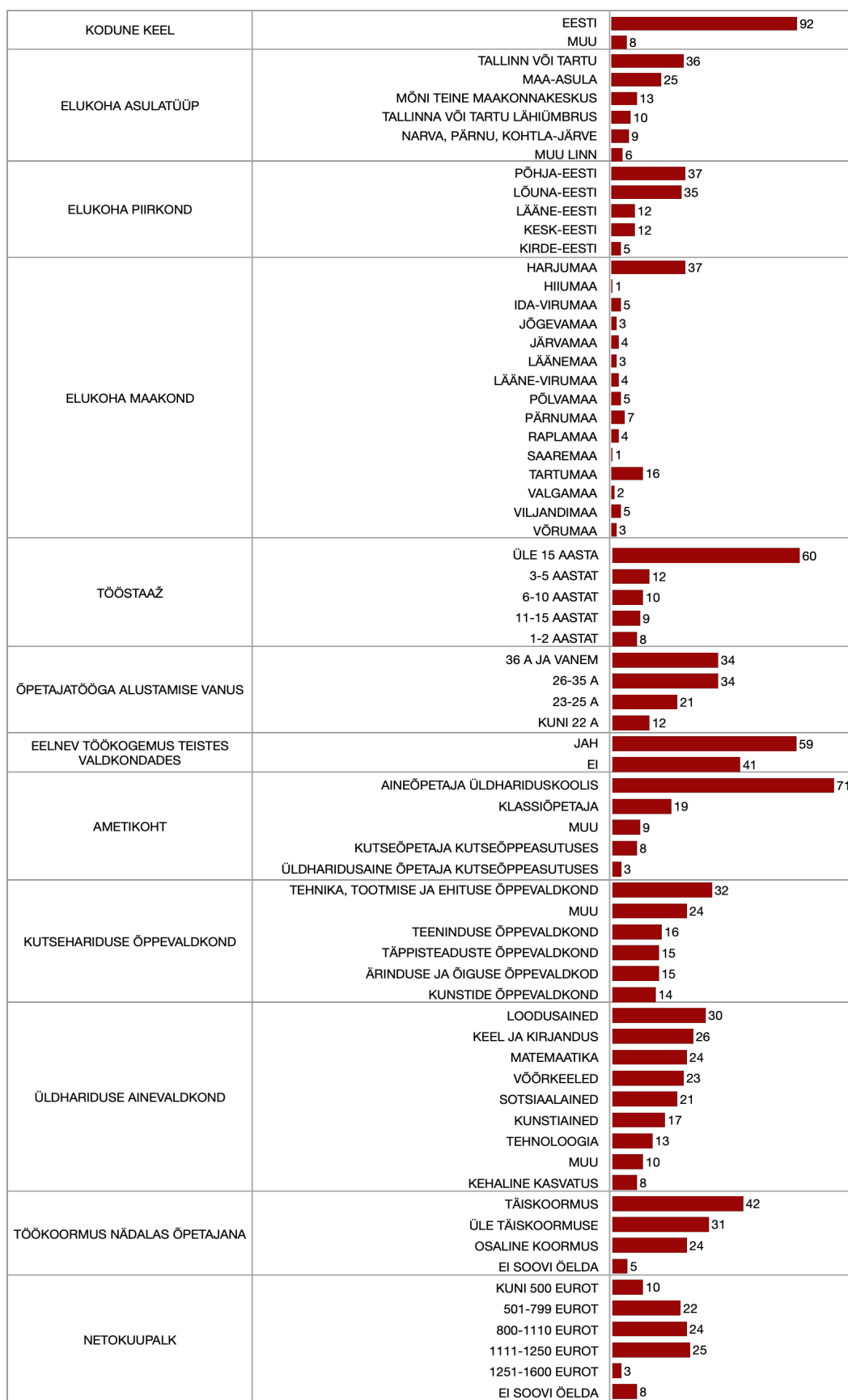
Tabelis 1 on kirjeldatud õpetajate valim vanuse ja soo alusel.

Tabel 1. Õpetajate valim soo ja vanuse alusel % (N)

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
KOKKU	18 376	100%	463	100%	457	100%
VANUS						
Kuni 29 a	1583	9%	30	5%	40	9%
30–39 a	3263	18%	87	19%	83	18%
40–49 a	4263	23%	89	19%	108	24%
50–59 a	5023	28%	144	31%	128	28%
Al 60 a	4081	22%	120	26%	104	21%
SUGU						
Mees	3146	17%	63	14%	80	18%
Naine	15 067	83%	400	86%	377	82%

Joonisel 3 on kirjeldatud õpetajate valim koduse keele, elukoha asulatüübi, piirkonna, maakonna, tööstäzi, õpetajatööga alustamise vanuse, eelneva teiste valdkondade töökogemuse, ametikoha, õppe- ja ainevaldkondade¹⁷, nädalase töökoormuse ja netokuupalga alusel.

¹⁷ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus §15 p3., vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/116042021006>

Joonis 3. Õpetajate valimi vastajate profiil %

35–50-aastaste Eesti elanike valim

Üldkogumisse kuulusid kõik Eesti 35–50-aastased internetikasutajad. Valimi suuruseks kujunes 500 vastajat. Küsitluse valim koostati lähtudes põhimõttest, et see esindaks Eesti vastavaealist rahvastikku soo ja vanuse ristlõikes ning rahvuse ja piirkonna alusel.

Küsitlus tehti osana Norstat Eesti veebipaneelist, mis koosneb rohkem kui 20 000-st eelvärvatud vastajast.¹⁸ Valimi kvootide põhjal saadeti igale vastajale unikaalne uuringulink ja uuringut tutvustav e-kiri.

Küsitleti kolmes etapis, mis algas küsimustiku saatmisega kõigile vastajatele. Neile saadeti e-postiga personaalne link programmeeritud küsimustiku aadressiga veebis. Teises ja kolmandas etapis saadeti küsimustiku link uuesti neile, kes polnud lõpuni vastanud või üldse vastamist alustanud.

Küsitlusprotsessi juhtis veebiuuringute tarkvara. Uurijal oli võimalik avada iga küsimustik ka pärast selle sulgemist ning juhul, kui mõni aspekt vajas hiljem täpsustamist, sai ta seda teha e-posti või telefoni teel ning vastused sisse kanda. Küsitluse käigus tehti laekunud vastuste statistikast regulaarselt väljavõtteid ja jälgiti seatud eesmärkide (kvootide) täitmist.

Küsimustik koostati eesti ja vene keeles ning sellele vastamine võttis aega keskmiselt 15 minutit.

Kogutud andmed kaaluti üldkogumile esinduslikuks soo ja vanuse ristlõikes ning maakonna alusel. 35–50-aastaste elanike valimi suurim valimiviga ei ületa 95% usaldusnivool $\pm 4,38\%$. Valimist väiksemate rühmade (kitsamad sihtrühmad) vaatlemisel võib viga olla suurem.

Tabelis 2 on kirjeldatud 35–50-aastaste elanike valim soo ja vanuse alusel.

Tabel 2. 35–50-aastaste Eesti elanike valim % (N)

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
KOKKU	298 124	100%	500	100%	500	100%
SUGU						
Mees	152 043	51%	253	51%	256	51%
Naine	146 081	49%	247	49%	244	49%
VANUS						
35–39	96 802	32%	163	33%	162	32%
40–44	91 472	31%	152	30%	154	31%
45–50	109 850	37%	185	37%	184	37%

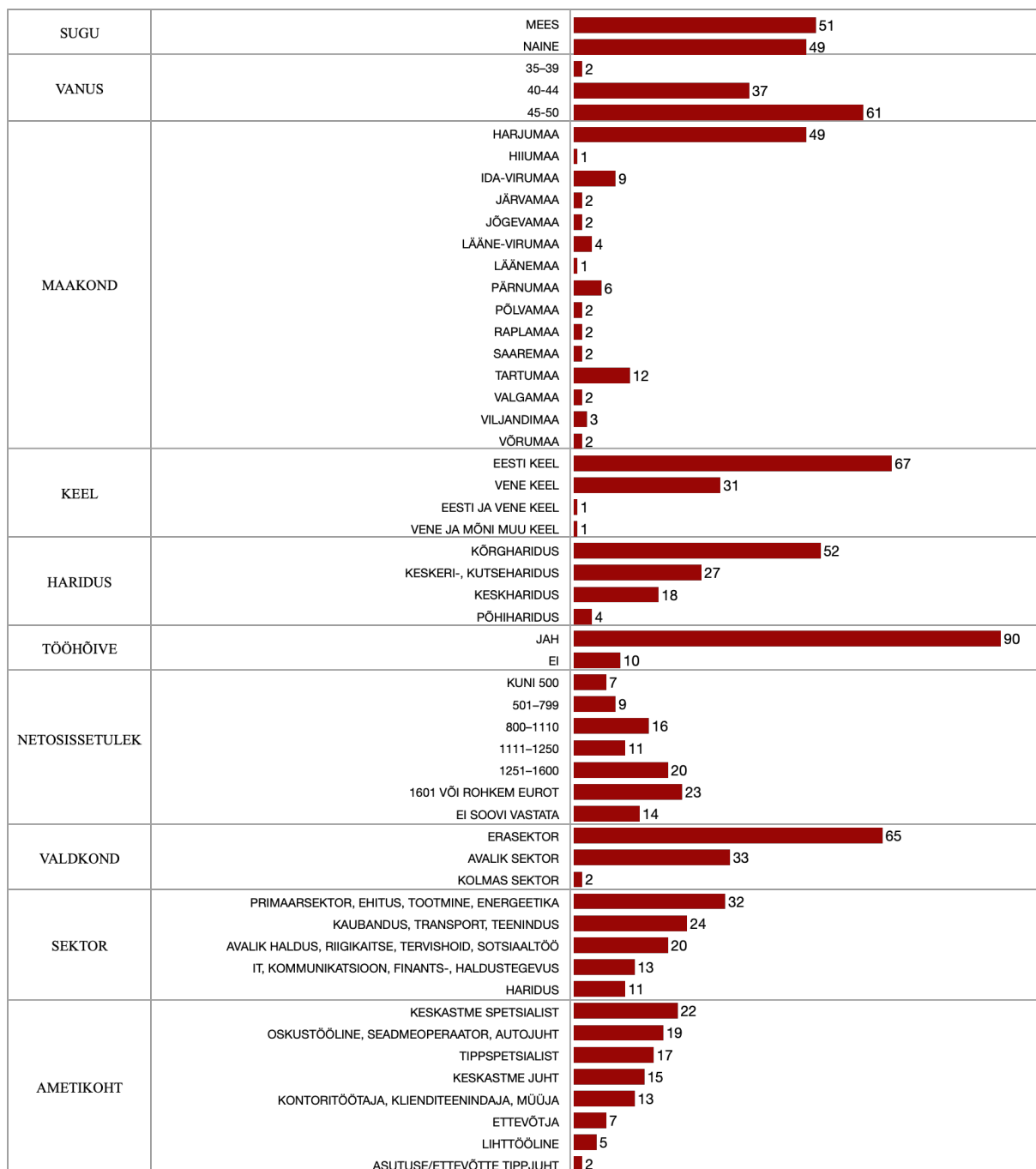
¹⁸ Norstat Eesti veebipaneel: <https://norstat.ee/teenused/veebipohine-andmekogumine>.

Tabelis 3 on kirjeldatud 35–50-aastaste elanike valim maakonna alusel.

Tabel 3. 35–50-aastaste elanike valim maakonna alusel

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
MAAKOND						
Harjumaa	140 195	49%	246	49%	246	49%
Hiiumaa	1831	1%	3	1%	3	1%
Ida-Virumaa	25 505	9%	48	10%	47	9%
Jõgevamaa	4758	2%	8	2%	9	2%
Järvamaa	5410	2%	10	2%	10	2%
Läänemaa	3698	1%	8	2%	7	1%
Lääne-Virumaa	11 013	4%	21	4%	21	4%
Põlva maakond	4550	2%	7	1%	8	2%
Pärnumaa	16 469	6%	30	6%	30	6%
Raplamaa	6719	2%	13	3%	12	2%
Saaremaa	6289	2%	13	3%	12	2%
Tartumaa	32 320	12%	59	12%	58	12%
Valgamaa	5164	2%	8	2%	10	2%
Viljandimaa	8257	3%	15	3%	15	3%
Võrumaa	6352	2%	11	2%	12	2%

Joonisel 4 on kirjeldatud 35–50-aastaste elanike valim keele, hariduse, tööhõive, netosissetuleku, töövaldkonna ja -sektori ning ametikoha alusel.

Joonis 4. 35–50-aastaste vastajate profiil %

Üldhariduskoolide 16–19-aastaste õpilaste valim

Üldhariduskoolide 16–19-aastaste õpilaste üldkogum on 23 588 noort, kes õpib kokku 170 gümnaasiumis.¹⁹ 2016. aasta uuringu valimist lähtudes kavandati 2021. aastal netovalimiks vähemalt 400 õpilast. Vastamisaktiivsus oli aga suur: kokku vastas küsitlusele 1590 gümnaasisti. Küsitluse käigus kogutud andmed kaaluti üldkogumile esinduslikuks soo ja piirkonna alusel.

2016. aasta uuringus tehti õpilaste küsitlus näost näkku meetodil, kasutades noore mehe reeglit.²⁰ Arvestades, et 2021. aastal ei viibinud paljud õpilased kontaktõppel, oli see meetod välistatud ja küsitlus tehti veebiuuringuna. Uuringukutse saadeti kõikide gümnaasiumite direktoritele, kellel paluti jagada ankeeti koolisisestes e-kanalites kõigile õpilastele.

Küsimustik oli eesti keeles ning selle täitmine võttis keskmiselt aega 15 minutit. Vastasmäära suurendamiseks loositi vastajate vahel välja tänukingitusi.

Õpilaste valimi suurim valimiviga ei ületa 95% usaldusnivool $\pm 2,37\%$. Valimist väiksemate rühmade (kitsamad sihtrühmad) vaatlemisel võib viga olla suurem.

Tabelis 4 on kirjeldatud õpilaste valim soo ja elukoha piirkonna alusel.

Tabel 4. Õpilaste valim % (N)

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
KOKKU	23 588	100%	1590	100%	1590	100%
SUGU						
Mees	10 255	43%	469	30%	691	43%
Naine	13 333	57%	1121	71%	899	57%
PIIRKOND						
Põhja-Eesti	10 240	45%	797	51%	723	45%
Lääne-Eesti	2438	11%	84	5%	172	11%
Kesk-Eesti	1778	8%	166	10%	125	8%
Kirde-Eesti	1896	8%	99	6%	134	8%
Lõuna-Eesti	6176	27%	444	28%	436	27%

Joonisel 5 on kirjeldatud valim vanuse, koduse keele, elukoha asulatüübi ja karjääriplaanide alusel.

¹⁹ EHIS (20.01.2021).

²⁰ Noore mehe reegel tähendab, et küsitletakse kodus olevatest sihtrühma kuuluvatest meestest kõige nooremast või meeste puudumisel noorimat naist.

Joonis 5. Õpilaste valimi vastajate profiil %

Märkus. Elukoha asulatüübi jaotuses on koondatud ankeedi valikvastused järgmiselt:

„Tallinn ja lähikümbrus“ = „Tallinnas“ ja „Tallinna lähikümbruses (st Maardu või Saue linnas; Harku, Kiili, Rae, Saku, Saue või Viimsi vallas)“; „Muu linn“ = „Suures linnas (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)“ ja „Mõnes muus linnas“; „Maa-asulas“ = „Maa-asulas“.

Bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilaste valim

2021. aastal oli bakalaureuseõppe üliõpilaste üldkogum 15 098 inimest, kellest vastas küsitlusele 452. Küsitluse käigus kogutud andmed kaaluti üldkogumi suhtes esinduslikuks vastajate soo ja arvu alusel.

Küsitluse tegemiseks pöörduiti kõigi avalik-õiguslike ülikoolide poole ja paluti edastada uuringulink kõikidele bakalaureuseõppe 1.–2. õppeaasta üliõpilastele, kes ei õpi õpetajaks.

Küsimustik oli eesti keeles ja selle täitmine võttis aega keskmiselt 15 minutit. Vastamismäära suurendamiseks loositi vastajate hulgas välja tänukingitusi.

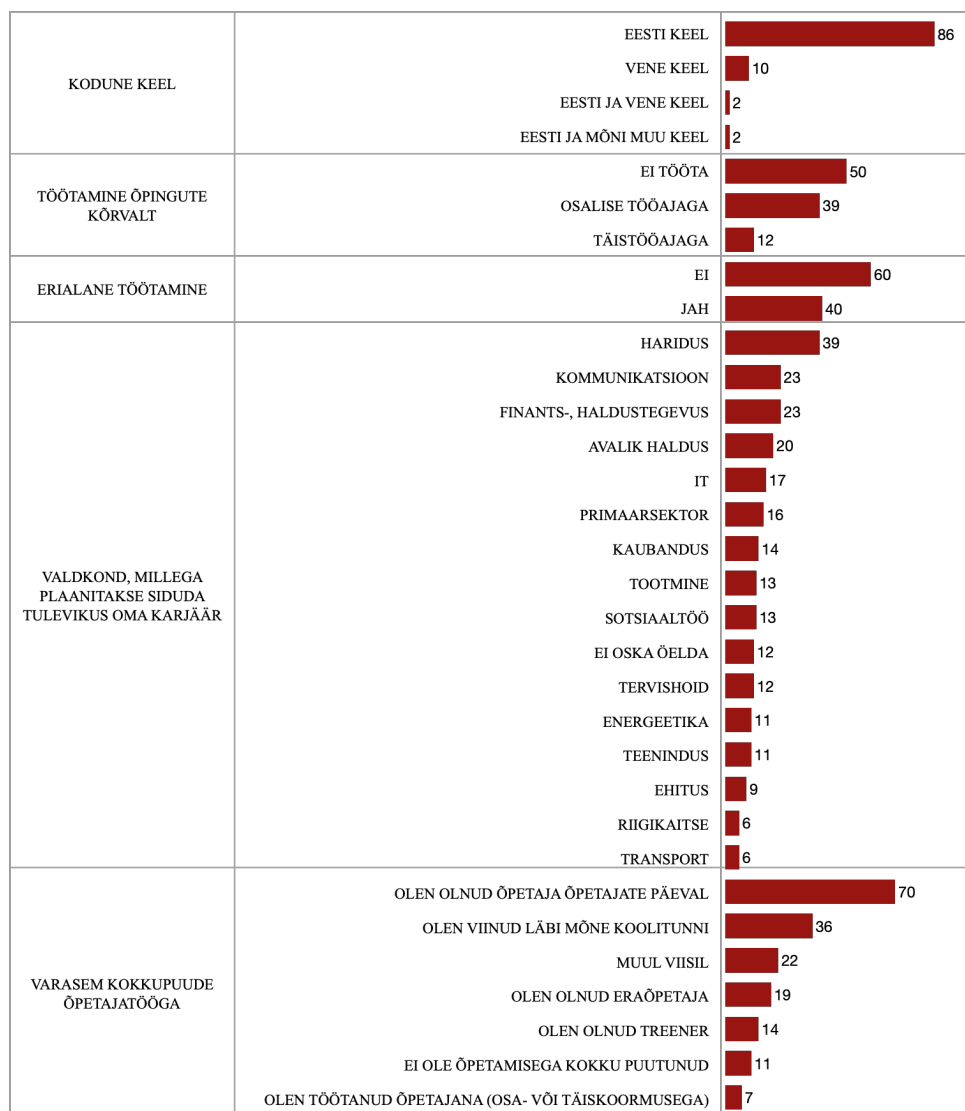
Üliõpilaste valimi suurim valimiviga ei ületa 95% usaldusnivool $\pm 4,54\%$. Valimist väiksemate rühmade (kitsamad sihtrühmad) vaatlemisel võib viga olla suurem.

Tabelis 5 on kirjeldatud üliõpilaste valim ülikooli ja soo alusel.

Tabel 5. Avalik-õiguslike ülikoolide bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilaste valim ülikooli ja soo alusel % (N)

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
KOKKU	15 098	100%	452	100%	452	100%
ÜLIKOOL						
Tartu Ülikool	5350	35%	175	39%	159	35%
Tallinna Tehnikaülikool	3868	27%	57	13%	121	27%
Tallinna Ülikool	3671	23%	94	21%	102	23%
Eesti Maaülikool	1236	8%	63	14%	41	8%
Eesti Kunstiakadeemia	670	4%	50	11%	19	4%
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	303	2%	13	3%	10	2%
SUGU						
Naised	8578	57%	333	74%	257	57%
Mehed	6520	43%	119	26%	195	43%

Joonisel 6 on kirjeldatud üliõpilaste valimi profiil järgmiste näitajate alusel: kodune keel, töötamine õpingute kõrvalt, erialane töötamine, karjääriplaanid ja kokkupuude õpetajatööga.

Joonis 6. Üliõpilaste valimi vastajate profiil, %²¹

Andmetöötlus ja -analüüs

Küsitlustulemuste töötlemiseks kasutati andmetöötluspakette MS Excel ja SPSS. Joonistel ja tabelites toodud andmed on ümardanud arvutiprogramm ja seetõttu võib ridade või veergude summa moodustada kohati alla või üle 100%.

Tulemuste võrdlemisel taustatunnuste alusel on kasutatud osakaalude võrdlemisel hii-ruut teste. Analüüsis on esitatud ainult need erinevused, mis osutusid statistiliselt olulisteks ja mida saab seega laiendada ka üldkogumile.

²¹ „Valdkond, millega plaanitakse siduda tulevikus oma karjäär“ ja „varasem kokkupuude õpetajatööga“ sai valida mitu vastusevarianti.

TULEMUSED. ÕPETAJAD

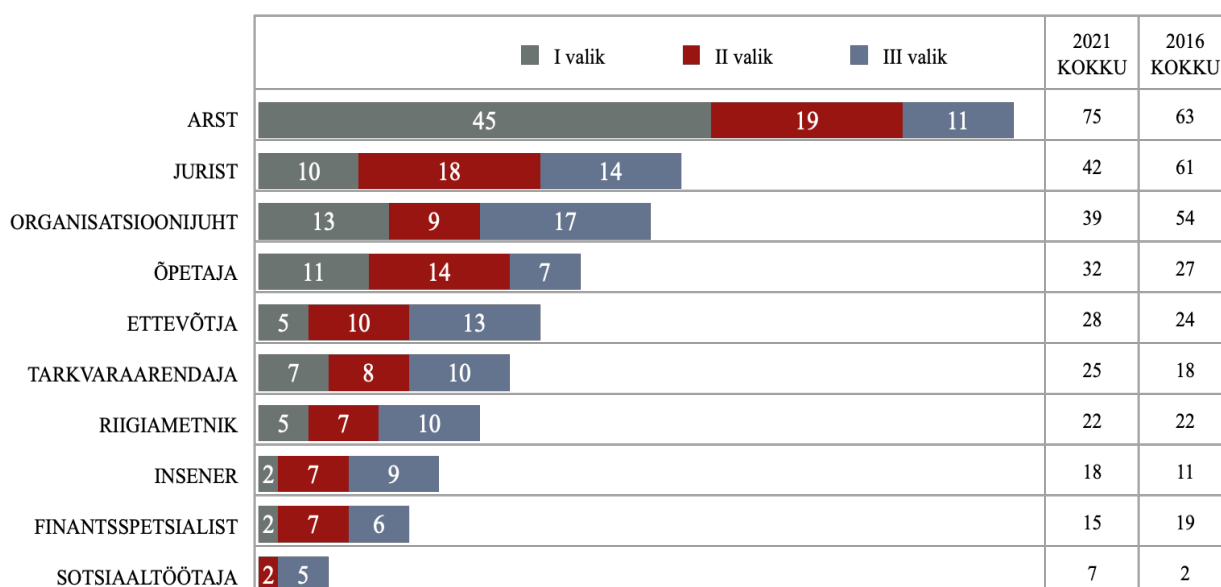
1. Õpetajaameti kuvand

Esimeses peatükis käsitletakse õpetajate endi hinnanguid oma ameti mainele nii üldiselt kui ka eri kriteeriumite alusel ja võrdluses teiste ametitega. Samuti analüüsitakse, millised märksõnad kirjeldavad õpetajate arvates nende ametit kõige paremini ja millised omadused iseloomustavad ideaalset õpetajat.

1.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel

Kõigi sihtrühmade esindajatel paluti paigutada kümnest etteantud ametist kolm pingeritta, lähtudes sellest, milline neist tagab nende arvates ühiskonnas väarika koha, võimaldab oma igapäevatöös teha kõige rohkem ühiskonnale suuri ja olulisi asju ning teenida ametile väärilist töötasu.

Õpetajate hinnangul tagab **väarika ühiskondliku koha** eelkõige arstiamet. Selle paigutas esikolmikusse kolmveerand õpetajatest, sealjuures ligikaudu pooled seadsid selle ameti esikohale (joonis 7).

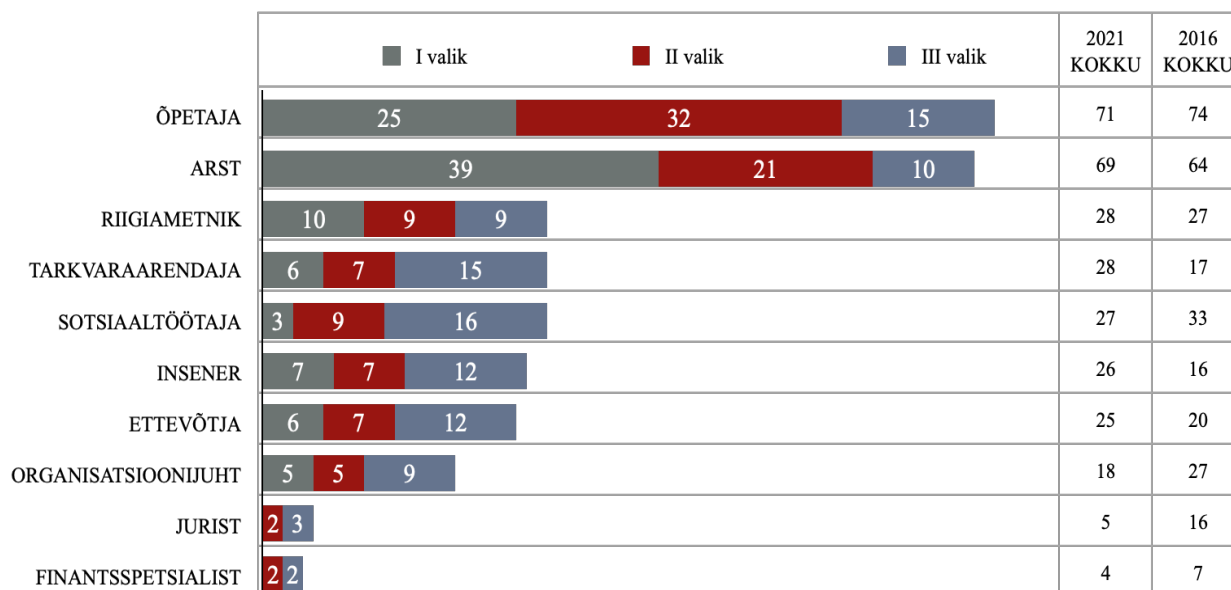
Joonis 7. Ametite pingerida: tagab õpetajate arvates ühiskonnas väarika koha, % (N = kõik õpetajad)

Arstiameti järel näevad õpetajad ühiskonnas väarikat kohta tagavate ametitena juristi ning organisatsiooni või ettevõtte juhti: need kolm paigutas esikolmikusse ligikaudu 40% ning ühe neist kolmest seadis esikohale ligikaudu kümnendik õpetajatest. Õpetajaametit ennast pidas nimekirjas olnud kümne ameti hulgast ühiskonnas kõige väarikamaks veidi üle kümnendiku õpetajatest ja esikolmikus arvas selle olevat ligikaudu kolmandik õpetajatest.

Õpetajate hinnangul on kolm kõige sagedamini ühiskonnas väarikat kohta tagavat ametit samad mis 2016. aasta uuringu järgi. Endiselt on esikohal arstiamet, millele järgnevad juristiamet ja organisatsiooni või ettevõtte juhi amet (joonis 7). Sealjuures on arstiameti ühiskondlikult väarikaks pidamine ilmselt seoses COVID-19 kriisiga veelgi kasvanud ning samas juristi- ja juhiameti esikolmikusse paigutanute osakaalud tunduvalt vähenenud.

Kõige vähem peavad õpetajad ühiskonnas väarikat kohta tagavaks nii 2016. kui ka 2021. aastal sotsiaaltöötaja ametit.

Oma **igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju** võimaldavad õpetajate arvates ülekaalukalt enim teha arsti- ja õpetajaamet, mille seadis esikolmikusse ligikaudu 70% õpetajatest (joonis 8). Esikohale paigutati neist kahest siiski märksa sagedamini arstiamet.

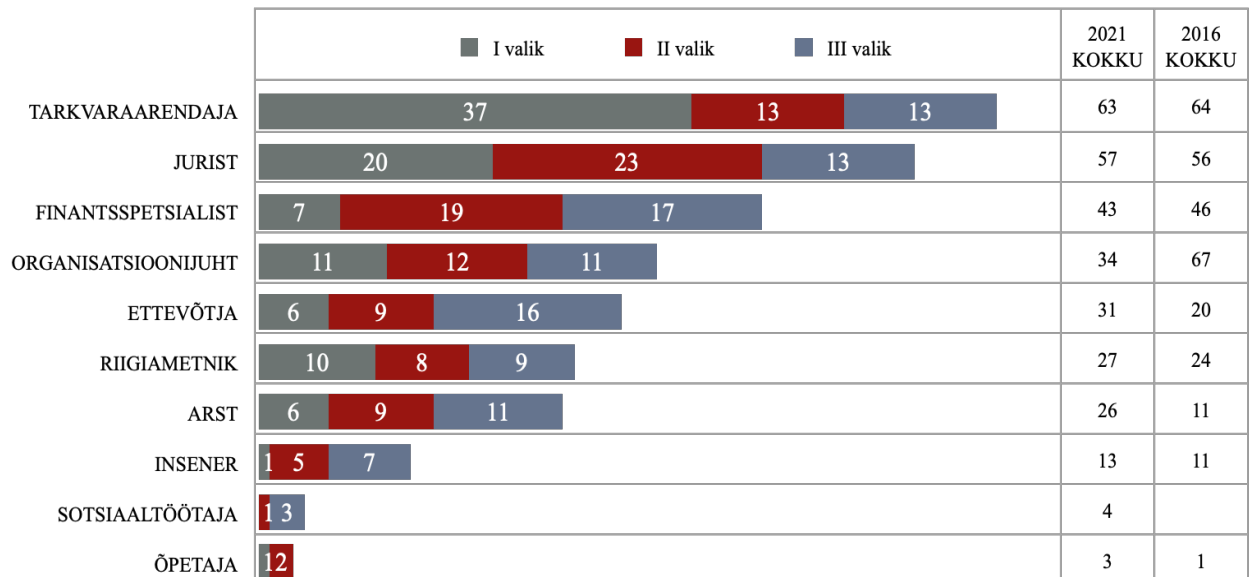
Joonis 8. Ametite pingerida: võimaldab õpetajate arvates kõige rohkem teha oma igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju % (N = kõik õpetajad)

Umbes neljandiku õpetajate hinnangul võimaldavad igapäevatööna ühiskonnas olulisi asju korda saata tarkvaraarendaja, riigiametniku, sotsiaaltöötaja, inseneri- ja ettevõtjaamet. Kõige vähem nimetati vastusena juristi ja finantsspetsialisti.

Nagu 2021. aastal nii peeti ka viie aasta eest ühiskonna jaoks suuri ja olulisi asju kordasaatvateks just õpetajat ja arsti. Seevastu varasemast palju sagedamini paigutasid õpetajad 2021. aastal ühiskonna jaoks igapäevaselt suuri ja olulisi asju kordasaatvate ametite

esikolmikusse tarkvaraarendaja ja inseneriameti ning harvem juristi-, organisatsiooni või ettevõtte juhi ning sotsiaaltöötaja ameti.

Kui ühiskonnas suurte ja oluliste asjade kordasaatjatena märkisid õpetajad juristi- ja finantsspetsialisti ametit kõige harvem, siis **ametile väärilise töötasu** poolest paigutati need ametid tarkvaraarendaja järel (kumulatiivses) pingereas teisele ja kolmandale kohale (joonis 9).

Joonis 9. Ametite pingerida: võimaldab õpetajate arvates teenida ametile väärilist töötasu, % (N = kõik õpetajad)

Väärilise töötasuga seostas just tarkvaraarendaja ametit ligikaudu 40% ja juristiametit viiendik õpetajatest. Õpetaja- ja sotsiaaltöötaja ametit seostati seevastu ametile väärilise töötasuga väga harva.

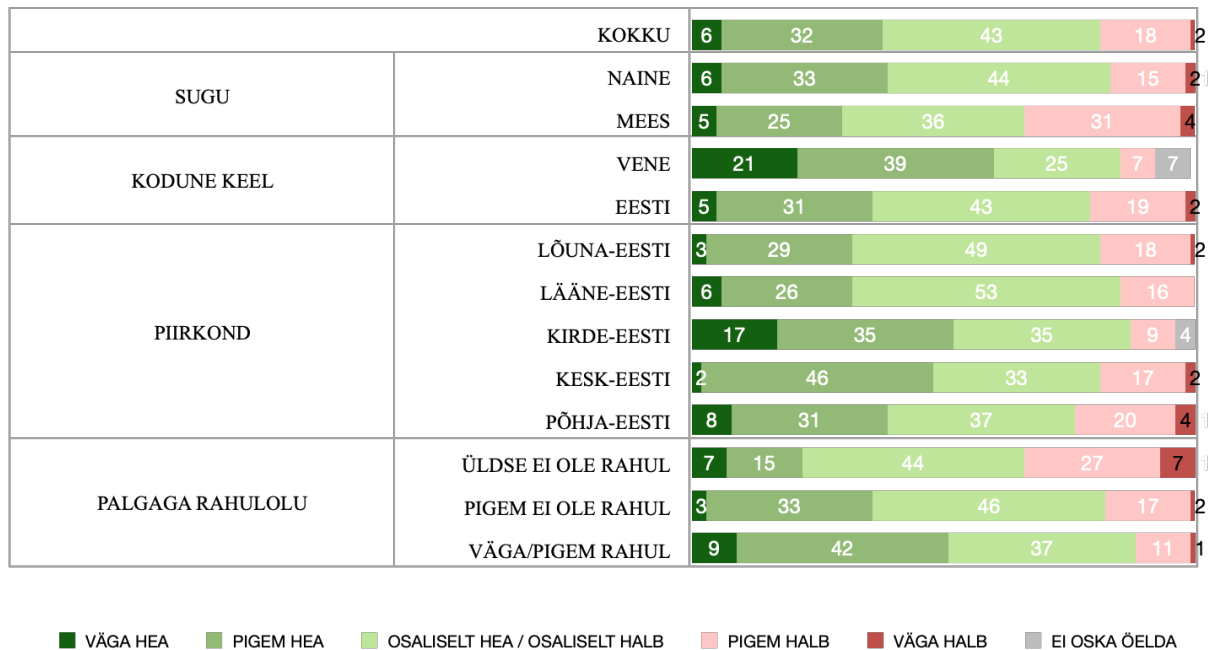
1.2. Hinnangud õpetajaameti mainele

Õpetajaameti mainet pidas väga heaks ainult 6% õpetajatest, pigem heaks ligikaudu kolmandik, osaliselt heaks ja osaliselt halvaks 43% ning negatiivse hinnangu andis viiendik (joonis 10). Väga halvaks pidas oma ameti mainet siiski ainult 2% vastanud õpetajatest.

2016. aastal olid väärtuste sõnastused viiepalliskaalal veidi erinevad: hinnangu „suurepärase“ andis tookord 4%, „väga hea“ kümnendik, nii „hea“ kui ka „rahuldava“ kolmandik ning „halva“ 15% õpetajatest.

Naissoost õpetajad andsid 2021. aastal õpetajaameti mainele sagedamini hea hinnangu ja **meessoost** õpetajad halvemaid hinnanguid.

Märkimisväärsed erinevused ilmneseid hinnangutes õpetajaameti mainele ka **koduse keele** alusel. Vene keelt kõnelevatest õpetajatest pidas oma ameti mainet väga heaks ligikaudu viiendik ja pigem heaks ligikaudu 40% ning selles negatiivsemalt meelestatuid oli alla kümnendiku. Eestikeelsetest õpetajatest oli hästi meelestatuid veidi üle kolmandiku (sh pidas õpetajaameti mainet väga heaks ainult 5%), negatiivseid hinnanguid andsid aga neist rohkem kui viiendik.

Joonis 10. Õpetajate hinnangud õpetajaameti mainele, % (N = kõik õpetajad)

Piirkondlikus vaates olid õpetajaameti maine suhtes kõige paremini meelestatud Kirde-Eesti õpetajad, samal ajal kui kõige vähemal määral anti häid hinnanguid Lääne- ja Lõuna-Eestis.

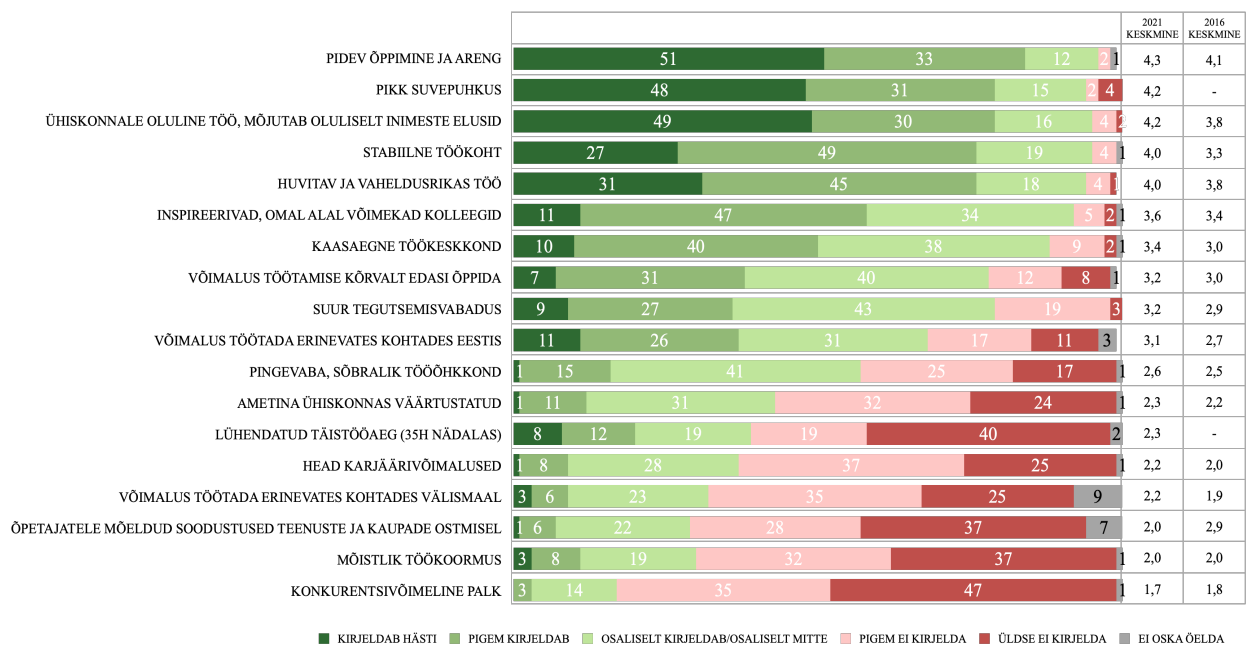
Hinnangud õpetajaameti mainele sõltusid suuresti ka õpetajate **rahulolust töötasuga**. Mida suurem oli nende rahulolu töötasuga, seda rohkem andsid nad oma ameti mainele häid hinnanguid.

1.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad

Etteantud märksõnadest kirjeldavad õpetajate hinnangul nende ametit kõige paremini sellised väljendid nagu *pidev õppimine ja areng, ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid*, ning *pikk suvepuhkus* (joonis 11). Ligikaudu pool õpetajaskonnast leiab, et need märksõnad kirjeldavad nende ametit hästi ja lisaks peab ligikaudu kolmandik neid ametile pigem iseloomulikeks.

Üle kolmveerandi õpetajatest leiab, et teistest märksõnadest paremini iseloomustavad nende ametit veel väljendid *huvitavus* ja *vaheldusrikkus* ning *töökoha stabiilsus*.

Enamiku õpetajate arvates **ei kirjelda õpetajaametit** pigem või üldse mitte sellised märksõnad nagu *konkurentsivõimeline palk*, *head karjäärivõimalused*, *õpetajatele mõeldud soodustused teenuste ja kaupade ostmisel*, *pingevaba ja sõbralik tööõhkkond*, *ameti väärtustatus ühiskonnas*, *võimalus töötada erinevates kohtades välismaal*, *mõistlik töökoormus* ja *lühendatud täistööaeg*.

Joonis 11. Õpetajate hinnangud märksõnade vastavusele õpetajaametiga, %, ja keskmised hinnangud viiepalliskaalal (N = kõik õpetajad)

Märkus. Märksõnad „pikk suvepuhkus“ ja „lühendatud täistööaeg“ ei olnud 2016. aasta uuringus õpetajaametit kirjeldavate märksõnade valikus.

Ka **2016. aastal** pidasid õpetajad oma ametit kõige paremini kirjeldavateks märksõnadeks *pidevat õppimist* ja *arengut* ning *ühiskonnale olulist tööd, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid*.

Võrdlusest ilmneb, et 2021. aastal pidasid vastajad peaaegu kõiki etteantud märksõnu õpetajaametit paremini kirjeldavaks kui 2016. aasta uuringus. Kõige suurem positiivne muutus on sealjuures osaks saanud õpetaja töökoha stabiilsusele, ent negatiivne muutus on ilmnunud õpetajatele mõeldud teenuste ja kaupade ostmise soodustuste puhul²².

Vabavastusena pakkusid **õpetajad oma ametiga seotud märksõnade ja tegevustena** kõige sagedamini välja järgmisi: *aitamine*, *abivalmidus*, *toetus*, *lahkus*; *õpetamine*, *harimine*,

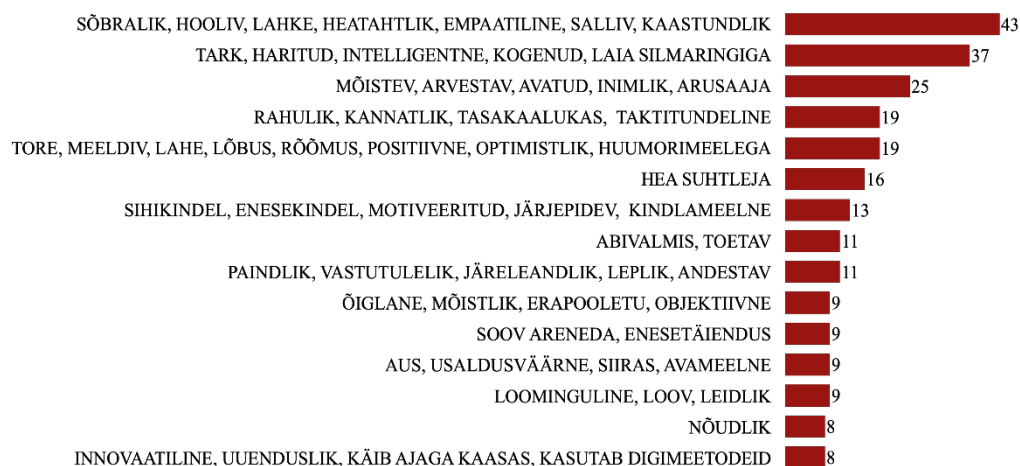
²² Kuna 2016. a oli see märksõna sõnastatud kujul *ahvatlevad lisasoodustused*, võib muutus olla tingitud ka sõnastuse muutmisest.

seletamine, juhendamine, küsimine, tarkus, teadmised, haritus, aine tundmine, intelligentus, väsitavus, töö ja vaba aeg ei ole kooskõlas, koormus, pikad päevad ja palju tööd (joonis 12).

Joonis 12. Märksõnad ja tegevused, mis seostuvad õpetajatel oma ametiga, %, vabavastuste kodeeringud (N = kõik õpetajad)

Ideaalne õpetaja on õpetajate endi hinnangul eelkõige sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv ja kaastundlik; tark, haritud, intelligentne, kogenud ja laia silmaringiga; mõistev, arvestav, avatud, inimlik ja arusaaja (joonis 13).

Joonis 13. Õpetajate hinnangud ideaalse õpetaja iseloomuomadustele, %, vabavastuste kodeeringud (N = kõik õpetajad)

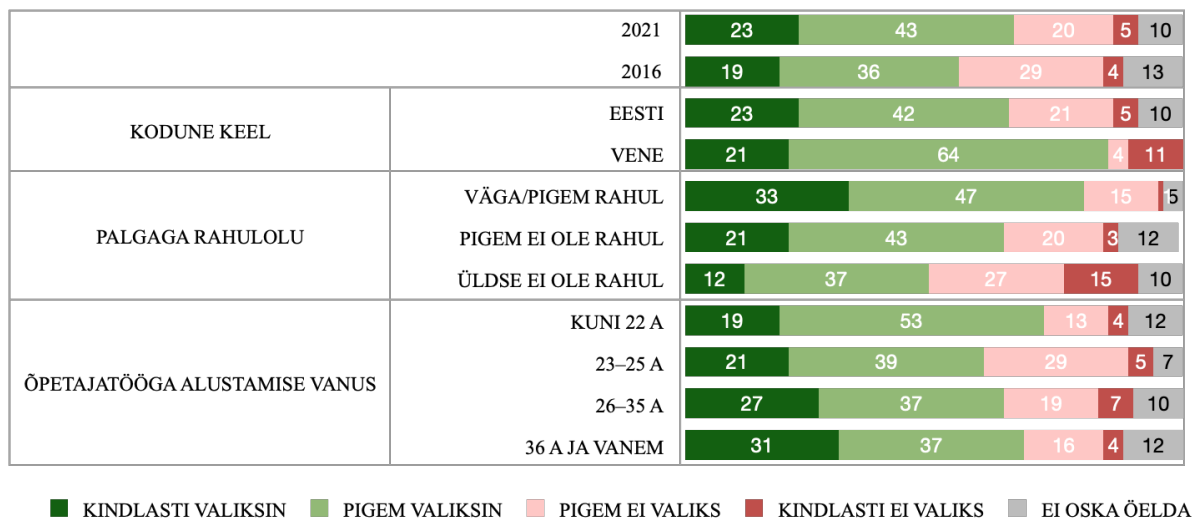
2. Õpetajaameti atraktiivsus

Teises peatükis vaadeldakse, kas ja millistel tingimustel oleksid õpetajad uuesti ametivaliku ees seistes valmis taas valima õpetajaameti. Lisaks analüüsitakse, millised on õpetajate tööplaanid kolme aasta pärast ja kui piisavaks peavad nad enda ameti kohta leiduvat infot.

2.1. Uuesti õpetajaameti valimine

Kui uuringus osalenud õpetajad peaksid praegu seisma **uuesti ametivaliku ees**, otsustaks ligikaudu neljandik neist kindlasti uuesti õpetajaameti kasuks, 63% on kõhkleva seisukohal ja kindlasti ei valiks seda 5% vastanutest (joonis 14). Kümnendik õpetajaid ei osanud sellele küsimusele vastata.

Võrreldes **2016. aastaga** on sel teemal toimunud positiivne muutus. Pigem või kindlasti uuesti õpetajaameti kasuks otsustajate osakaal on kümnendiku võrra kasvanud ning pigem või kindlasti seda ametit mittevalijate osakaal on peaaegu samavõrra kahanenud.

Joonis 14. Uuesti ametivaliku eest seistes õpetajaameti valimine, % (N = kõik õpetajad)

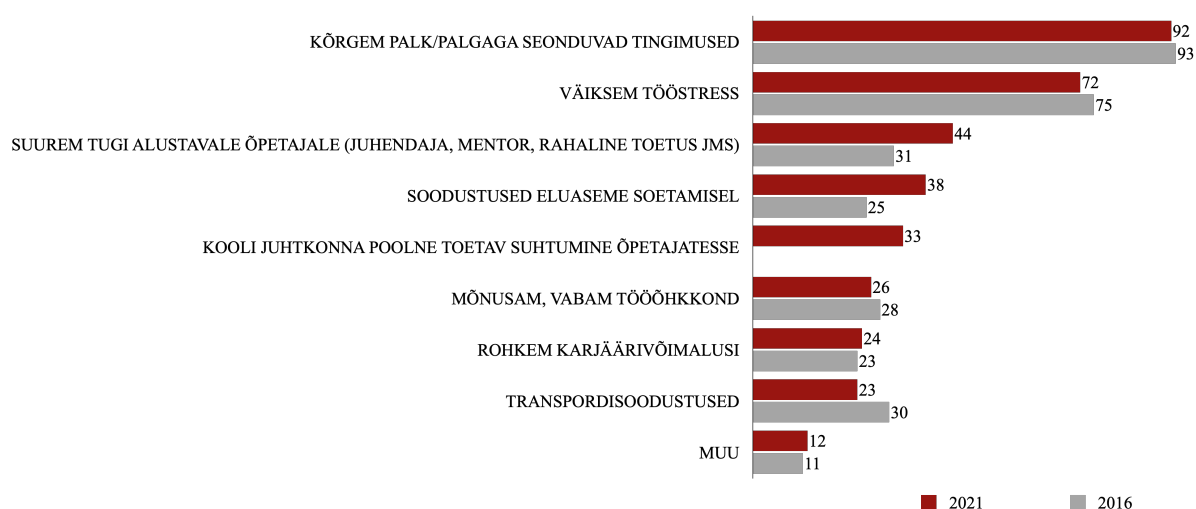
Kodus vene keelt kõnelevate õpetajate seas on **eestikeelsetega** võrreldes rohkem neid, kes valiks uue ametivaliku korra pigem taas sama töö, kuid samuti rohkem neid, kes seda kindlasti ei teeks. Koduse keelena eesti keelt kõnelevate õpetajate seas on seevastu suurem õpetajaametit pigem mittevalijate osakaal.

Mida **vanemas eas** on õpetaja oma tööd alustanud, seda suurema tõenäosusega valiks ta uuesti ametivalikut tehes sama ameti. Taas valiku ees seismise korral on neid, kes pigem või kindlasti

mitte ei otsustaks õpetajaameti kasuks, kõige rohkem 23–25-aastaselt õpetajatööga alustanute seas.

Samuti ilmnes, et mida suurem on **raahulolu töötasuga**, seda kindlamini otsustaks õpetaja ametivalikut tehes uuesti sama töö kasuks.

Õpetajatelt, kes vastasid, et nad **pigem valiksid või pigem ei valiks uuesti õpetajaametit**, uuriti, millised tingimused peaksid olema õpetajaameti juures senisest rohkem täidetud, et see siiski oleks nende jaoks endiselt ahvatlev valik (joonis 15).

Joonis 15. Tingimused, mis peaksid olema õpetajaameti juures senisest rohkem täidetud, et see oleks endiselt ahvatlev valik, % (osakaal õpetajatest, kes pigem valiks ja pigem ei valiks uuesti õpetajaametit, $N = 287$)

Kõige tähtsamaks tingimuseks peavad õpetajad **õpetajaameti töötasu**. 2021. aastal nimetasid nad oma ametis jätkamiseks täitmist vajava tingimuseks rohkem kui 90% juhtudel kõrgemat töötasu ja 2016. aastal töötasuga seotud tingimusi.

Teine oluline tingimus on **väiksem tööstress**, mida mainis mõlemal uuringuaastal ligikaudu kolmveerand neist õpetajatest, kes on selle ameti uuesti valimise suhtes kahtleval seisukohal.

Kolmanda täitmist vajava tingimuseks toodi 2021. aastal esile vajadus pakkuda **alustavale õpetajale suuremat tuge** näiteks mentori, juhendaja või rahalise toetuse kujul. Neljandale kohale jäi vajadus soodustuste järele eluaseme soetamisel. Kolmanda ja neljanda tingimuse osatähtsus on võrreldes 2016. aastaga märkimisväärselt kasvanud.

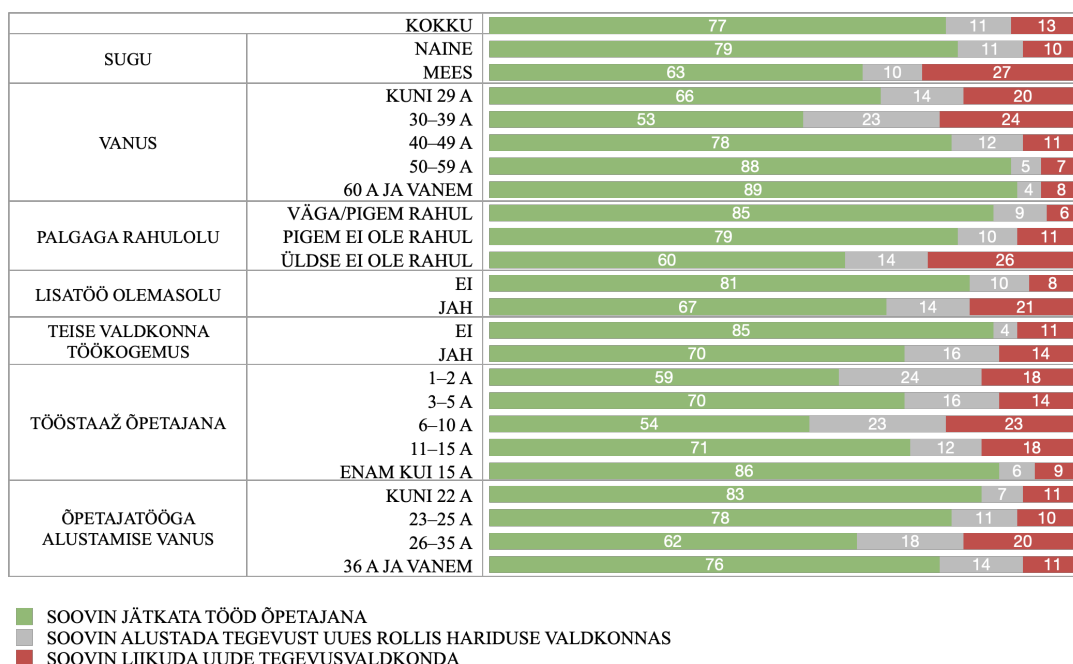
Mõlemal uuringuaastal nimetas ligikaudu neljandik sama ametivaliku suhtes kahtleval seisukohal olevatest õpetajatest selle ameti jätkuvalt ahvatleva valikuna nägemiseks vajalike tingimustena mõnusat ja vabamat tööõhkkonda, suuremaid karjääri võimalusi ning transpordisoodustusi (viimase osatähtsus oli viie aasta jooksul mõnevõrra vähenenud). 2021. aastal valikusse lisatud juhtkonna toetava suhtumise õpetajatesse valis kolmandik vastanutest.

Muude täitmist vajavate **tingimustena** mainisid üksikud vastajad 2021. aastal väiksemat töökoormust, õpetaja autonoomsust ja suuremat usaldamist, toimivat tugisüsteemi hariduslike erivajadustega (HEV) õpilastega tegemisel ning rohkemal määral erisoodustusi.

Õpetajatelt, kes uuesti valiku ees seistes **õpetajaametit pigem või kindlasti ei valiks**, küsiti selle hinnangu põhjendust. Kõige sagedamini nimetasid nad põhjusena töötasu ja -koormuse mittevastavust (29%) ning õpetajaameti vähest väärtustamist (20%), millele järgnesid töö stressirohkus (12%), liiga kõrged ühiskondlikud nõudmised (10%), ülekoormus ja lisatöö rohkus (10%), õpilaste väike õpimotivatsioon ja rasked hariduslike erivajadustega õpilased (8%) ning soov teha karjääri ja areneda (7%).

2.2. Õpetajaametis jätkamine

Kolme aasta pärast soovib **jätkata õpetajana tööd** kolmveerand praegustest õpetajatest. Veidi rohkem kui kümnendiku ulatuses on nii haridusvaldkonnas uues rollis tegevust alustada soovivaid õpetajaid kui ka neid, kes tahaksid liikuda uude tegevusvaldkonda (joonis 16).

Joonis 16. Õpetajate visioon endast kolme aasta pärast, %, (N = kõik õpetajad)

Õpetajana soovivad tööd jätkata eelkõige **naisõpetajad**, samal ajal kui meesõpetajad soovivad sagedamini liikuda uude tegevusvaldkonda.

Kolme aasta pärast soovib õpetajana tööd jätkata ligikaudu 90% **50-aastastest ja vanematest** õpetajatest, ent nooremates vanuserühmades on see osakaal märksa väiksem. **30. aastates**

õpetajatest soovivad sama tööd teha ka kolme aasta pärast veidi rohkem kui pooled, peaaegu veerand eelistab tegevust uues rollis haridusvaldkonnas ja samuti ligikaudu veerand täiesti uues tegevusvaldkonnas. **Kuni 29-aastastest** õpetajatest plaanib kolme aasta pärast jätkata tööd õpetajana kaks kolmandikku ja tegevusvaldkonda vahetaks viiendik.

Õpetajatööga alustamise vanuse puhul eristuvad teistest rühmadest sel ametikohal 26–35-aastaselt alustanud õpetajad. Nende seas on valmidus jätkata samas ametis ka kolme aasta pärast kõige väiksem ja soov liikuda uude tegevusvaldkonda suurim.

Tööstaaži järgi eristatuna soovivad kolme aasta pärast jätkata õpetajana tööd kõige sagedamini need vastajad, kes on õpetajana töötanud üle 15 aasta, ja kõige vähem need, kellel on 6–10-aastane tööstaaž. Ühtlasi soovib ligikaudu neljandik õpetajaametis 6–10 aastat töötanud kolme aasta pärast tegevusvaldkonda vahetada ja teine neljandik alustada uues rollis haridusvaldkonnas. Soov vahetada rolli haridusvaldkonna sees on ka neljandikul 1–2-aastase tööstaažiga õpetajatel.

Kolme aasta pärast soovivad tööd õpetajana jätkata sagedamini veel need, kellel puudub teise valdkonna töökogemus ja kes ei tööta õpetajatööga samal ajal kuskil mujal. Kolme aasta pärast õpetajaametis jätkamise soov on seda sagedasem, mida enam on õpetaja **rahul oma töötasuga**.

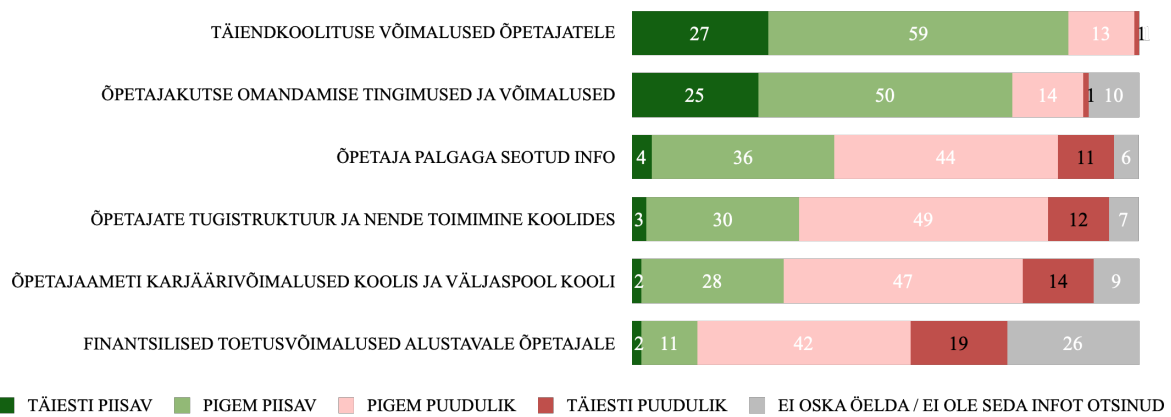
Täiskohaga õpetaja brutopalk võiks õpetajate hinnangul olla kolme aasta pärast keskmiselt 2135 eurot (mediaan 2000 eurot). Netopalgana oleks soovitatav palk keskmiselt 1646 eurot (mediaan 1553 eurot).

Õpetajatelt, kes soovivad liikuda kolme aasta pärast uude tegevusvaldkonda, küsiti veel seda, **miks nad ei soovi õpetajana jätkata**. Ligikaudu neljandikul juhtudest oli põhjus pensionile minek, peaaegu viiendik soovib teha karjääri muul ametikohal oma valdkonnas või mujal nii koolis kui ka väljaspool seda. Lisaks nimetas 15% vastanuid õpetajatööst loobumise põhjusena selle stressirohkust, 13% töötasu ja -koormuse lõhet, 8% ülekoormust, 6% vahelduse vajadust, 5% õpetajaametile seatud liiga kõrgeid nõudmisi, 3% kolleegide toetuse ja tugisüsteemi puudumist ning teine 3% õpilaste vähest õpimotivatsiooni.

2.3. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus

Õpetajaameti kohta saadavat infot pidasid õpetajad piisavaks kahes valdkonnas: täiendkoolituse võimaluste ning õpetajakutse omandamise tingimuste ja võimaluste puhul (joonis 17).

Ülejäänud valdkondades on õpetajate arvates info märksa sagedamini pigem või täiesti puudulik kui piisav. Kõige suuremaid puudujääke nähti infos alustavale õpetajale pakutavate rahaliste toetusvõimaluste kohta: seda infot pidas piisavaks 13% ja puudulikuks üle 60% õpetajatest.

Joonis 17. Õpetajate hinnangud õpetajaameti kohta saadava info piisavusele teema alusel, %
(N = kõik õpetajad)

TULEMUSED. 35–50-AASTASED EESTI ELANIKUD

3. Õpetajaameti kuvand

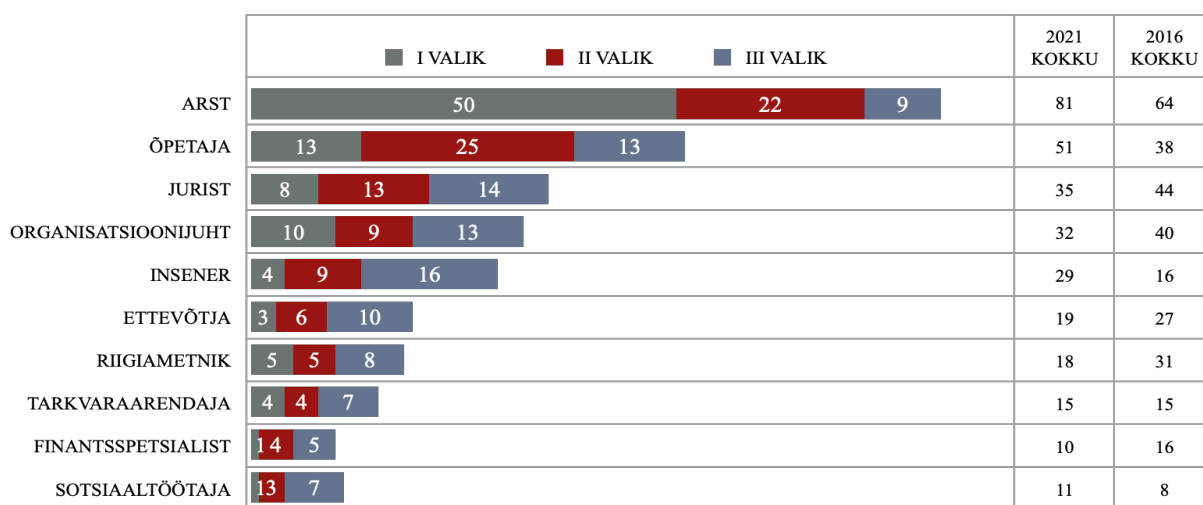
Kolmandas peatükis tutvustatakse 35–50-aastaste Eesti elanike hinnanguid õpetajaameti mainele nii üldiselt kui ka eri kriteeriumite alusel ja võrdluses teiste ametitega. Samuti analüüsitakse 35–50-aastaste eestimaalaste arvamusi selle kohta, millised märksõnad iseloomustavad õpetajaametit kõige paremini ja millised omadused on ideaalsel õpetajal.

3.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel

Väärika koha ühiskonnas tagab 35–50-aastaste eestimaalaste arvates eelkõige arstiamet, mille paigutasid neist väarikate ametite esikolmikusse üle 80% ja esikohale pooled (joonis 18). Rohkem kui pooled selle sihtrühma esindajad pidasid ühiskonnas väarikat kohta tagavaks õpetajaametit, millele järgnevad nende hinnangul juristi-, organisatsioonijuhi ja inseneriamet.

Valikus olnud ametite seast peeti aga kõige harvem ühiskonnas väarikat kohta tagavateks sotsiaaltöötaja ja finantsspetsialisti ametit.

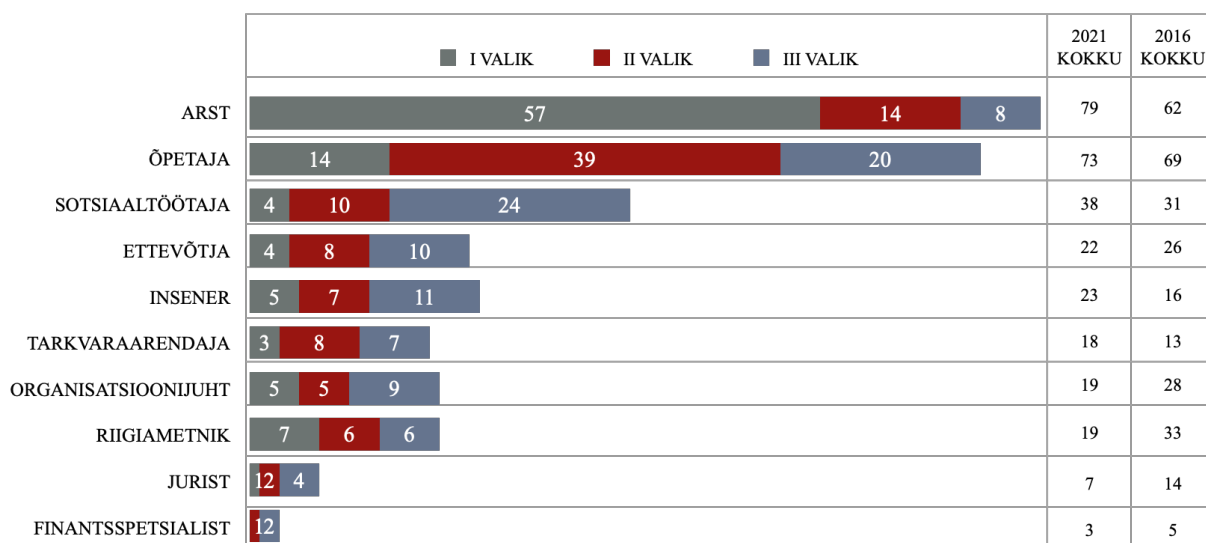
Võrreldes **2016. aastaga** tagavad 35–50-aastaste elanike hinnangul 2021. aastal ühiskonnas väారిka koha – ilmselt suuresti COVID-19 kriisi tõttu – märksa sagedamini arsti- ja õpetajaamet ning inseneriamet. Varasemast palju harvem nähakse samas nimekirjas aga riigiametniku ametit.

Joonis 18. Ametite pingerida: tagab 35–50-aastaste Eesti elanike arvates ühiskonnas väారిka koha, % (N = kõik 35–50-aastased)

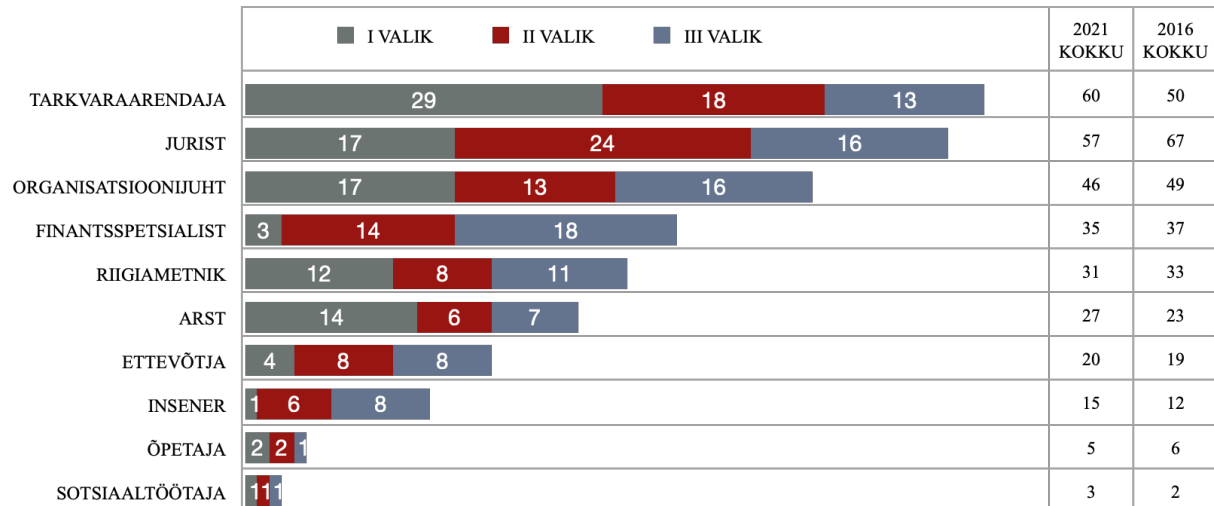
Igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju võimaldavad 35–50-aastaste elanike arvates kõige rohkem teha arsti- ja õpetajaamet (joonis 19), millest esikohale paigutati sel alal märksa sagedamini arstiamet. Kolmanda igapäevaselt ühiskonnas suuri ja olulisi asju kordasaatva ametina nähti sotsiaaltöötaja ametit, mis jäi väärikat kohta tagavate ametite nimekirjas viimaseks. Kõige harvem seostati igapäevatöös ühiskonna jaoks suurte ja oluliste asjade kordasaatmisega finantsspetsialisti ja juristiametit.

Viimase viie aastaga on 35–50-aastased eestimaalased hakanud igapäevaselt ühiskonnas suuri asju kordasaatvana hindama veelgi kõrgemalt arstiametit ja märkimisväärselt vähemal määral riigiametniku ametit.

Joonis 19. Ametite pingerida: võimaldab 35–50-aastaste Eesti elanike arvates kõige rohkem teha oma igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju, % (N = kõik 35–50-aastased)

Ametile väärilist töötasu on 35–50-aastaste eestimaalaste hinnangul võimalik teenida eeskätt tarkvaraarendaja, juristi ja organisatsioonijuhina ning kõige vähemal määral sotsiaaltöötaja ja õpetajana (joonis 20).

Joonis 20. Ametite pingerida: võimaldab 35–50-aastaste Eesti elanike arvates teenida ametile väärilist töötasu, % (N = kõik 35–50-aastased)

Võrreldes **2016. aastaga** võimaldab sihtrühma 2021. aasta hinnangute alusel ametile väärilist tasu teenida rohkem tarkvaraarendaja ja vähem juristiamet.

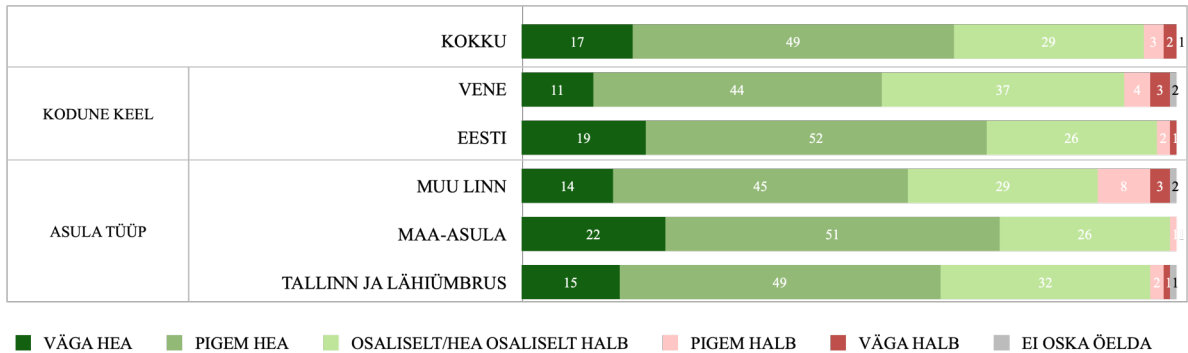
3.2. Hinnangud õpetajaameti mainele

Õpetajaameti mainet hindavad 35–50-aastased Eesti elanikud märkimisväärselt paremaks kui õpetajad ise. Väga heaks peab seda peaaegu viiendik vastanutest ja pigem heaks hindavad õpetajaameti mainet ligikaudu pooled. Negatiivse hinnangu andis ameti mainele ainult 5% vastanutest (joonis 21).

2016. aastal olid viiepalliskaalal väärtuste sõnastused teistsugused, kuid ka siis olid selle sihtrühma hinnangud õpetajaameti mainele palju paremad kui õpetajate enda hinnangud: hinnangu „suurepärane“ andis veidi alla kümnendiku, hinnangu „väga hea“ neljandik, hinnangu „hea“ ligikaudu 40%, hinnangu „rahuldav“ neljandik ja hinnangu „halb“ 6% Eesti elanikest, kes olid 35–50-aastased.

Kui 2021. aastal hindavad **koduse keelena** vene keelt rääkivad õpetajad oma ameti mainet eestikeelsete õpetajate hinnangutega võrreldes tunduvalt paremaks, siis 35–50-aastaste elanike seas on olukord vastupidine: väga või pigem heaks peab õpetajaameti mainet ligikaudu kolmveerand eestikeelsetest ning veidi üle poole venekeelsetest vastanutest.

Elukoha asula tüübi alusel hindavad õpetajaameti mainet mõnevõrra madalamalt väljaspool Tallinna asuvates linnalistes asulates elavad 35–50-aastased eestimaalased.

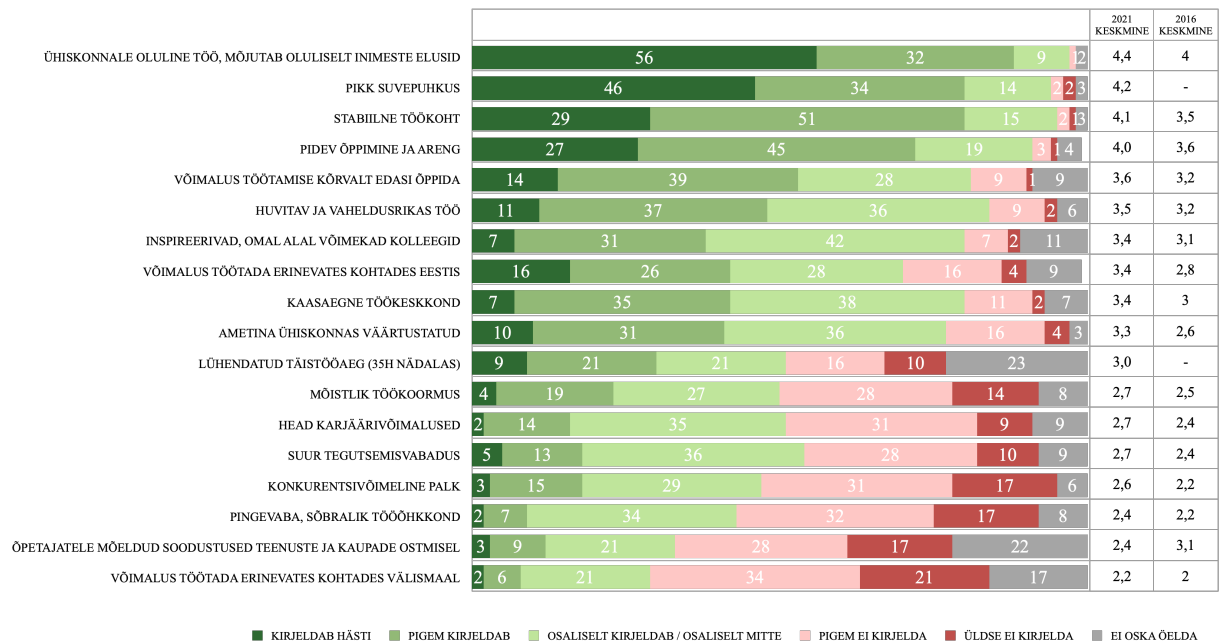
Joonis 21. 35–50-aastaste Eesti elanike hinnangud õpetajaameti mainele, % (N = kõik 35–50-aastased)

3.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad

Etteantud märksõnadest kirjeldab 35–50-aastaste Eesti elanike arvates õpetajaametit kõige paremini märksõna *ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid*. Sellele järgnevad *pikk suvepuhkus, stabiilne töökoht ning pidev õppimine ja areng* (joonis 22).

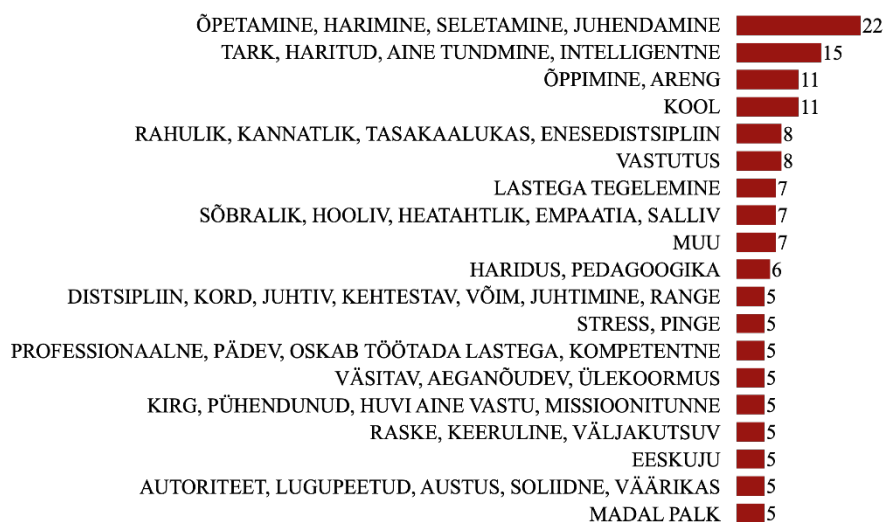
Õpetajaametile kõige vähem iseloomulikeks peavad 35–50-aastased elanikud järgmisi märksõnu: *võimalus töötada erinevates kohtades välismaal, soodustused teenuste ja kaupade ostmisel ning pingevaba ja sõbralik tööõhkkond*.

Võrreldes **2016. aastaga** pidasid vastajad 2021. aastal peaaegu kõiki etteantud märksõnu varasemast paremini õpetajaametit kirjeldavaks. Kõige suuremad positiivsed muutused on toimunud ameti ühiskonnas väärtustamise, Eesti eri paikades töötamise ja arvamuse suhtes, et õpetajaamet on ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab tugevalt inimeste elusid. Palju vähemal määral seostatakse õpetajaametit soodustustega teenuste ja kaupade ostmisel.

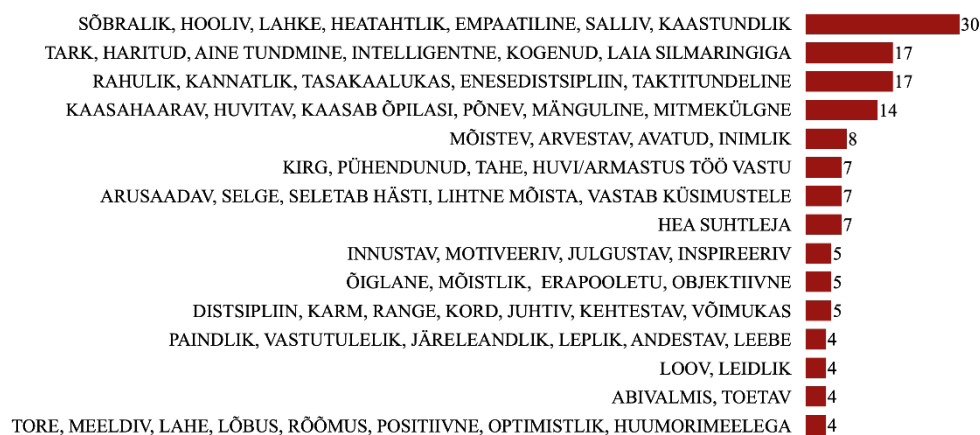
Joonis 22. 35–50-aastaste Eesti elanike hinnangud märksõnade vastavusele õpetajaametiga %, keskmised hinnangud viiepalliskaalal (N = kõik 35–50-aastased)

Vabavastusena pakkusid 35–50-aastased elanikud **õpetajaametiga seotud märksõnade või tegevustena** kõige sagedamini välja järgmisi: *õpetamine, harimine, seletamine ja juhendamine, tarkus, haritus, aine tundmine ja intelligentsus* (joonis 23).

Joonis 23. 35–50-aastastele Eesti elanikele õpetajaametiga seostuvad märksõnad või tegevused, %, vabavastuste kodeeringud (N = kõik 35–50-aastased)

Ideaalne õpetaja on 35–50-aastaste eestimaalaste hinnangul eelkõige sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv ja kaastundlik; tark, haritud, intelligentne, kogenud ja laia silmaringiga; rahulik, kannatlik, tasakaalukas, enesedistsipliiniga ja taktitundeline (joonis 24).

Joonis 24. 35–50-aastaste Eesti elanike hinnangud ideaalse õpetaja iseloomuomadustele, %, vabavastuste kodeeringud (N = kõik 35–50-aastased)

4. Õpetajaameti atraktiivsus

Neljandas peatükis käsitletakse 35–50-aastaste Eesti elanike õpetajana töötamise kogemust, soovi asuda õpetajana tööle ja hinnanguid õpetajaameti kohta saadava info piisavusele.

4.1. Õpetajana töötamise kogemus

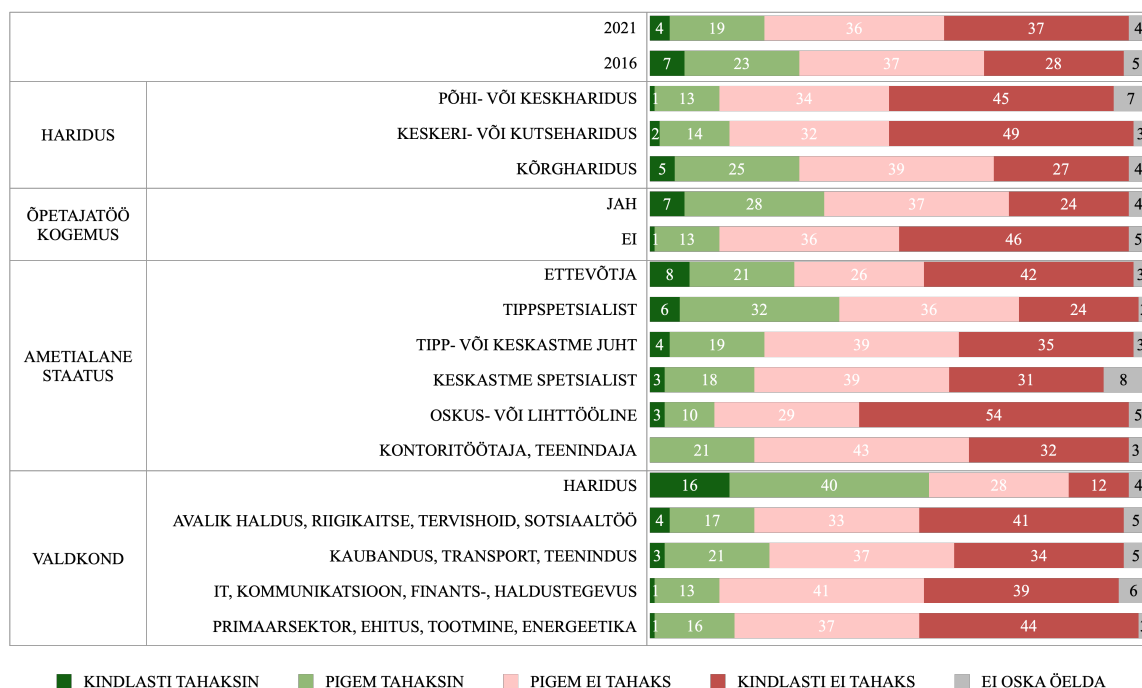
35–50-aastastest Eesti elanikest on **õpetajana töötamisega** mingil viisil **kokku puutunud** 42%. Otseselt (täis- või osaajaga) õpetajana töötamise kogemus on 35–50-aastastest elanikest kümnendikul, 13% on andnud mõne koolitunni näiteks külalis- või asendusõpetajana, 5% olnud treener ja 4% eraõpetaja.

4.2. Soov töötada õpetajana

Lähitulevikus või kaugemas plaanis oleks põhimõtteliselt **valmis õpetajana töötama** ligikaudu neljandik 35–50-aastastest eestimaalastest ja selle välistab peaaegu 40% (joonis 25).

Viie aasta eest oli valmidus asuda tulevikus õpetajana tööle suurem: kindlasti või pigem soovis seda teha 30% ja neid, kes ei olnud sellest kindlasti huvitatud, oli peaaegu sama suurel määral. Ilmselt on soovi õpetajana töötada vähendanud COVID-19 kriis, mis viis õpilased mitmel korral koduõppele ja pani ka õpetajad uutmoodi keerulisse olukorda.

2021. aastal väljendasid soovi tulevikus õpetajana tööle asuda **sagedamini** kõrgharidusega ja õpetajatöö kogemusega 35–50-aastased eestimaalased. Praeguse **töökoha kriteeriumite** põhjal soovivad tulevikus õpetajana töötada pigem haridusvaldkonna töötajad ja tippspetsialistid.

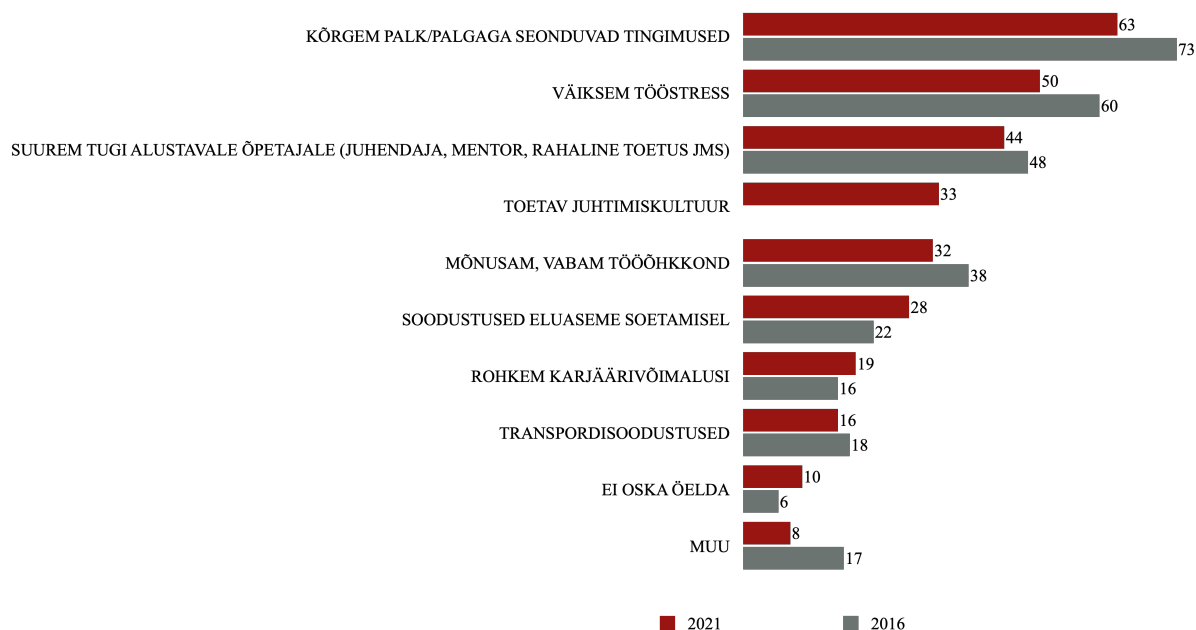

Joonis 25. 35–50-aastaste Eesti elanike soov töötada õpetajana % (N = kõik 35–50-aastased)

Neilt 35–50-aastastelt eestimaalastelt, kes väljendasid tulevikus õpetajana töötamise soovi suhtes kahtlust (vastused „Pigem tahaks“ ja „Pigem ei tahaks“), küsiti, millised **tingimused peaksid olema õpetajaameti juures täidetud**, et see pakuks neile rohkem huvi.

Enim **muudaks õpetajaameti ahvatlevamaks** kõrgem töötasu, mida nimetas peaaegu kaks kolmandikku vastajatest. Pooled kahtleval seisukohal olijatest mainisid väiksemat tööstressi ja veidi alla poolte vastajate jaoks on tähtis suurem tugi alustavale õpetajale (joonis 26).

Võrreldes 2016. aastaga toodi õpetajaametit atraktiivsemaks muutvate tingimustena sagedamini esile soodustusi eluaseme soetamisel ning harvem kõrgemat töötasu, väiksemat tööstressi ning mõnusamat ja vabamat tööõhkkonda.

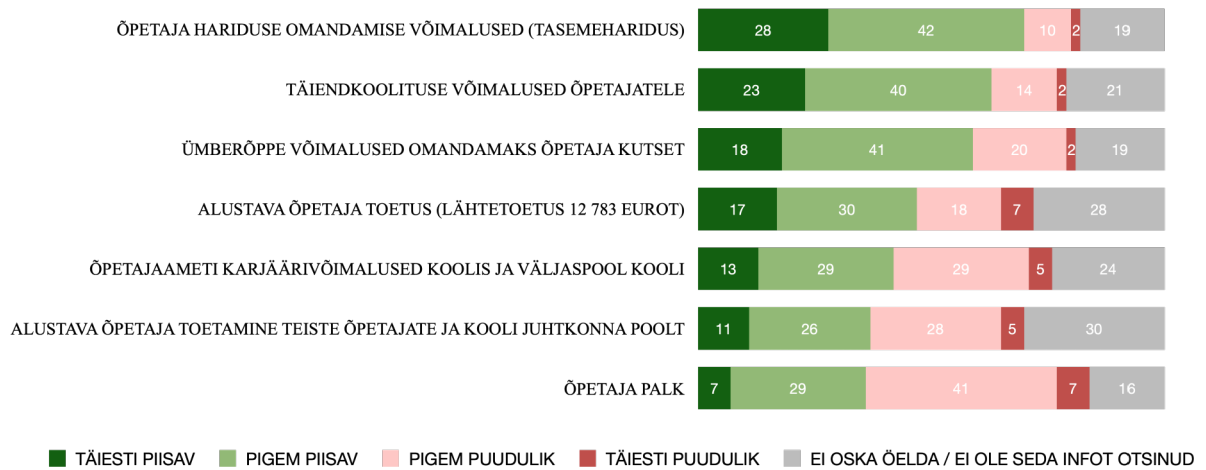

Joonis 26. Tingimused, mis peaksid olema õpetajaameti juures täidetud, et see oleks 35–50-aastaste Eesti elanike jaoks ahvatlevam või huvipakkuvam valik %, vastuse „Pigem tahaks töötada õpetajana“ ja „Pigem ei tahaks töötada õpetajana“ andnud (N = 266)

Õpetajana töötamise soovis kindel olnud või kahtlust väljendanud (v.a vastuse „Kindlasti ei tahaks“ andnud) 35–50-aastasi eestimaalasi motiveeriks õpetajana täiskohaga töötama keskmiselt 1951-eurone **netosissetulek kuus** (mediaan 2000 eurot).

4.3. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus

Õpetajaameti kohta saadavat infot peavad 35–50-aastased eestimaalased sagedamini täiesti või pigem piisavaks õpetajahariduse omandamise, täiendkoolituste ja õpetajakutse omandamiseks vajaliku ümberõppe võimaluste kohta (joonis 27). Täiesti või pigem puudulik on nende hinnangul info eelkõige õpetaja töötasu kohta.

Joonis 27. 35–50-aastaste Eesti elanike hinnangud õpetajaameti kohta saadava info piisavusele, % (N = kõik 35–50-aastased)

TULEMUSED. ÕPILASED

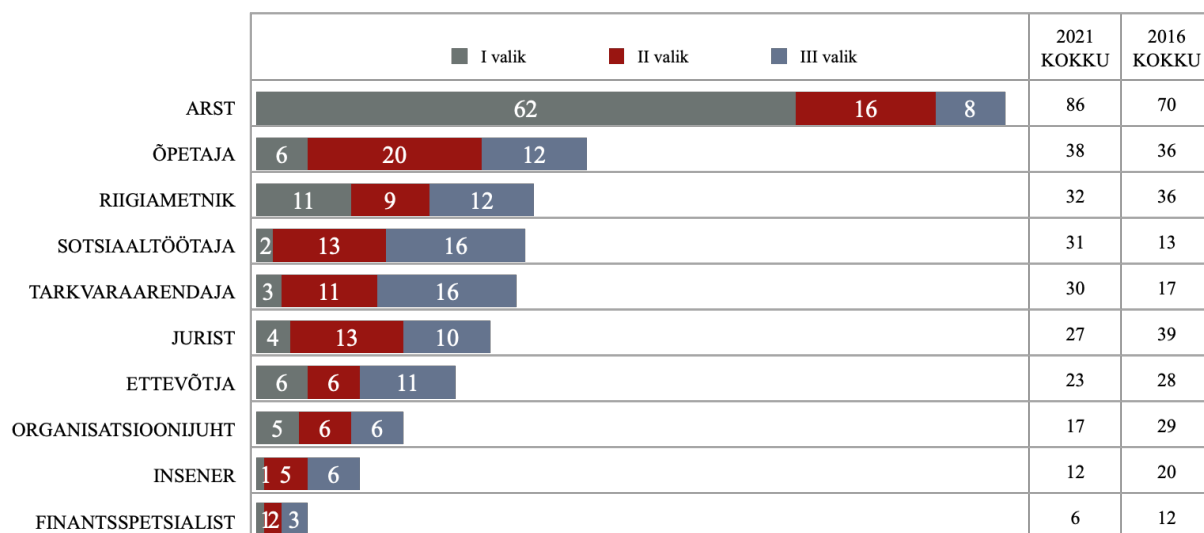
5. Õpetajaameti kuvand

Viiendas peatükis tehakse ülevaade õpilaste hinnangutest õpetajaameti mainele nii üldiselt kui ka eri kriteeriumite alusel ja võrdluses teiste ametitega. Lisaks analüüsitakse sama sihtrühma arvamust selle kohta, millised märksõnad sobivad kirjeldama õpetajaametit ja millised omadused on ideaalsel õpetajal.

5.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel

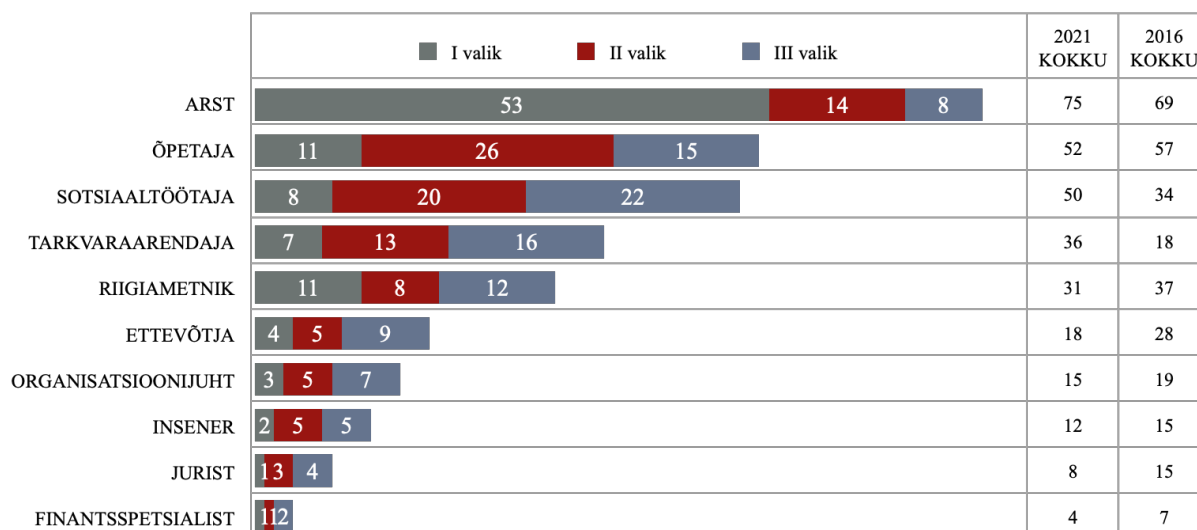
Üldhariduskoolide 16–19-aastaste gümnaasiumiõpilaste arvates tagab **väärika ühiskondliku koha** ülekaalukalt arstiamet, mille paigutas selliste ametite esikolmikusse ligikaudu 90% ja esikohale üle 60% (joonis 28). Teisele kohale ühiskondlikult väärikate ametite pingereas seadsid õpilased õpetajaameti ja kõige harvem tagab selle nende arvates finantsspetsialisti amet.

Võrreldes **2016. aastaga** pidasid õpilased 2021. aastal ühiskonnas väärikat koha tagavaks veelgi sagedamini arstiametit ning märksa sagedamini ka sotsiaaltöötaja ja tarkvaraarendaja ametit, samal ajal kui juristi- ja organisatsioonijuhi ametit seostavad nad selle aspektiga vähemal määral.

Joonis 28. Ametite pingerida: tagab õpilaste arvates ühiskonnas väärika koha, % (N = kõik õpilased)

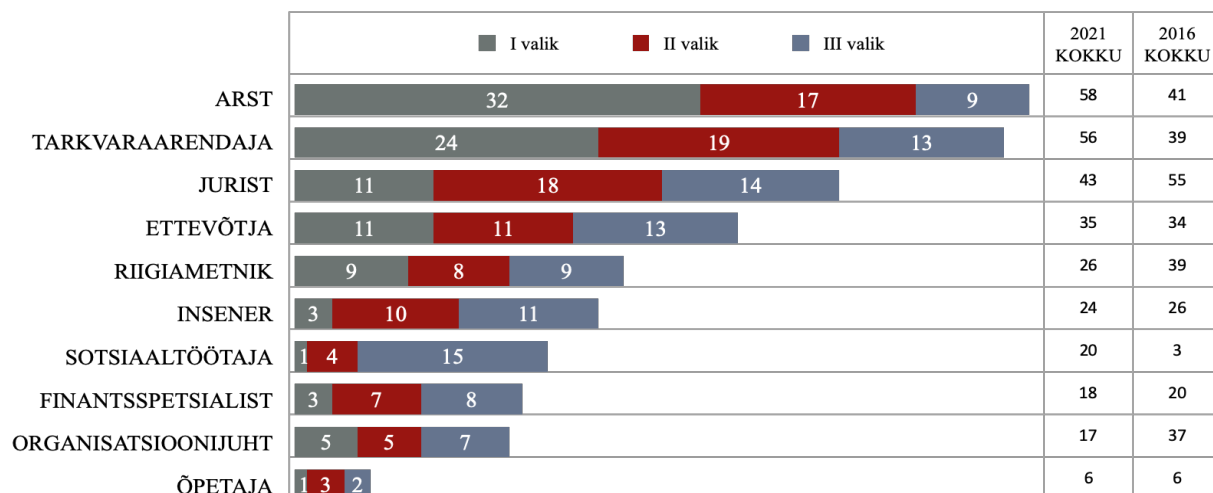
Igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju võimaldab õpilaste hinnangul korda saata samuti enim arstiamet, mille paigutas selles valdkonnas esimese kolme ameti sekka kolmveerand ja esikohale üle poole õpilastest (joonis 29). Veel annavad õpilaste arvates teiste ametitega võrreldes sagedamini võimaluse saata igapäevaselt korda suuri ja olulisi asju õpetaja- ja sotsiaaltöötaja amet. Kõige vähem pakuvad selleks nende hinnangul võimalust töö finantsspetsialisti ja juristina.

Joonis 29. Ametite pingerida: võimaldab õpilaste arvates kõige rohkem teha oma igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju % (N = kõik õpilased)

Võrreldes 2016. aastaga nägid õpilased 2021. aastal igapäevatöös ühiskonna tasandil suuri ja olulisi asju kordasaatvate ametitena (nagu ühiskonnas väärikat kohta tagavate ametite puhul) samuti veelgi sagedamini arstiametit ning palju sagedamini sotsiaaltöötaja ja tarkvaraarendaja ametit. Varasemast vähemal määral tähtsustavad nad sellest aspektist aga eelkõige ettevõtja igapäevatööd.

Ametile väärilist töötasu teenivad õpilaste hinnangul ennekõike arstid ja tarkvaraarendajad, samuti juristid ja ettevõtjad (joonis 30). Kõige vähemal määral omistati ametile väärilist töötasu õpetajaametile.

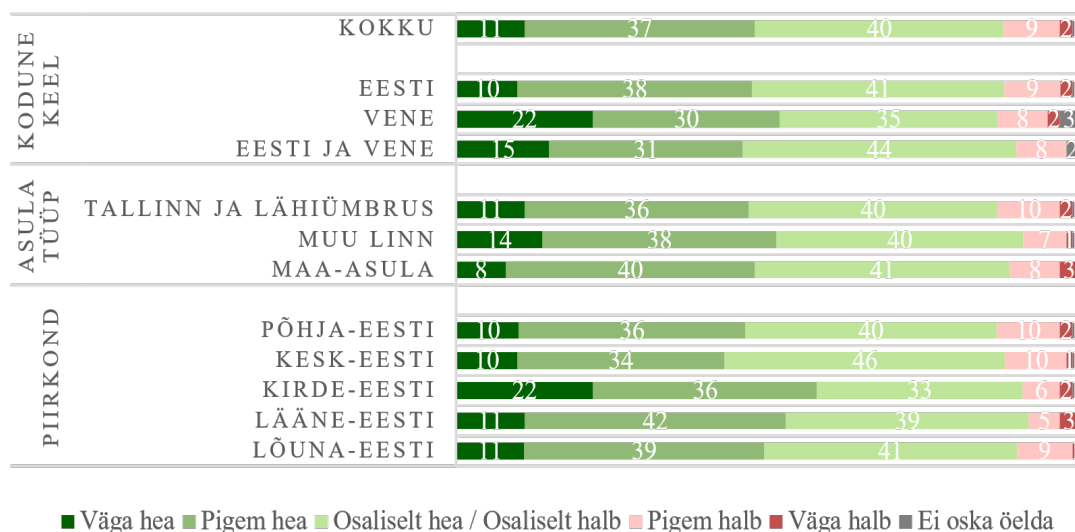

Joonis 30. Ametite pingerida: võimaldab õpilaste arvates teenida ametile väärilist töötasu % (N = kõik õpilased)

Võrreldes 2016. aastaga pidasid õpilased 2021. aastal ametile väärilise töötasu teenimist sagedamini iseloomulikuks arsti-, tarkvaraarendaja ja sotsiaaltöötaja ametitele ning varasemast vähem seostavad nad seda ennekõike organisatsioonijuhi, aga ka riigiametniku ja juristi rolliga.

5.2. Hinnangud õpetajaameti mainele

Õpetajaameti mainet peab väga heaks kümnendik, nii pigem heaks kui ka osaliselt heaks ja osaliselt halvaks ligikaudu 40% ning negatiivseks kümnendik õpilastest (joonis 31).

■ Väga hea ■ Pigem hea ■ Osaliselt hea / Osaliselt halb ■ Pigem halb ■ Väga halb ■ Ei oska öelda

Joonis 31. Õpilaste hinnangud õpetajaameti mainele, % (N = kõik õpilased)

2016. aastal oli väärtuste sõnastus erinev. Tookordsel skaalal pidas õpetajaameti mainet suurepäraseks 5%, väga heaks viiendik, heaks veidi üle 40%, rahuldavaks ligikaudu 30% ja halvaks 3% õpilastest.

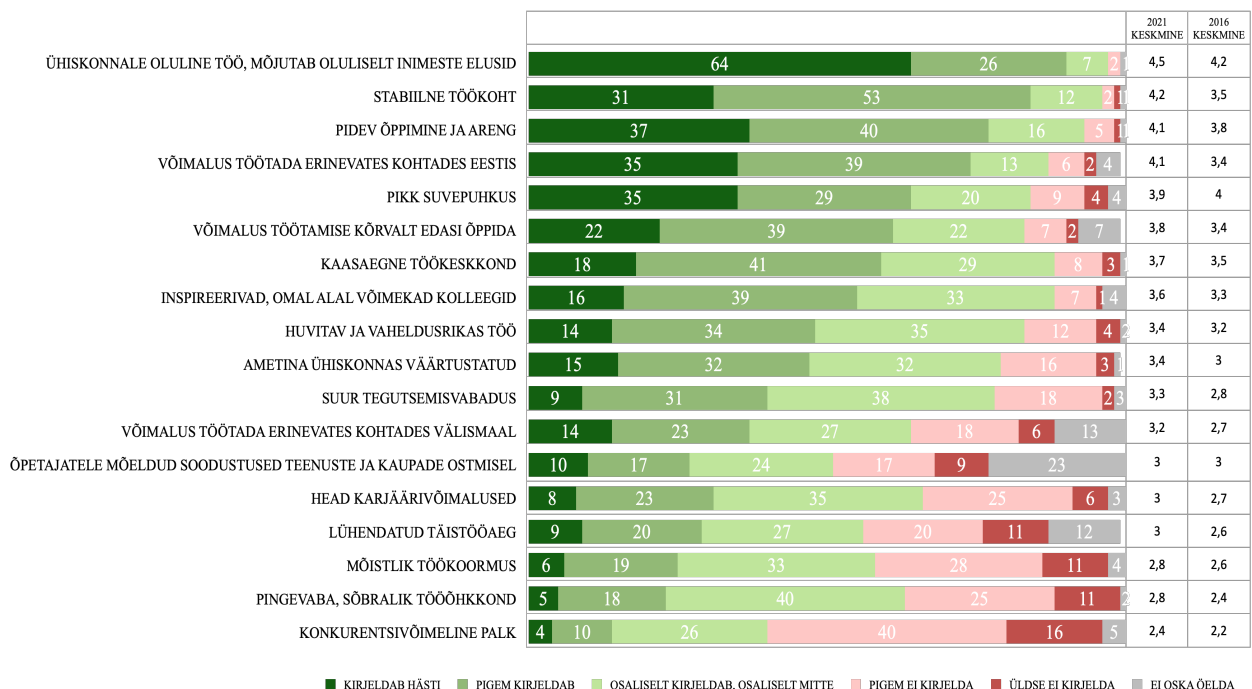
Õpetajaameti mainet hindavad keskmisest kõrgemalt kodus vene keelt rääkivad ja Kirde-Eestis elavad õpilased. Asulatüübi alusel eristusid mõnevõrra kõrgemate hinnangute poolest väljaspool pealinna linnalistes asulates elavad õpilased.

5.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad

Õpilased peavad põhiliseks **õpetajaametit iseloomustavaks märksõnaks** väljendit *ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid* – kahe kolmandiku arvates kirjeldab see õpetaja tööd väga hästi ja neljandiku hinnangul pigem hästi (joonis 32). Teisteks õpetajaametit hästi kirjeldavateks märksõnadeks peavad õpilased etteantute hulgast eelkõige järgmisi: *stabiilne töökoht, pidev õppimine ja areng ning võimalus töötada erinevates kohtades Eestis*.

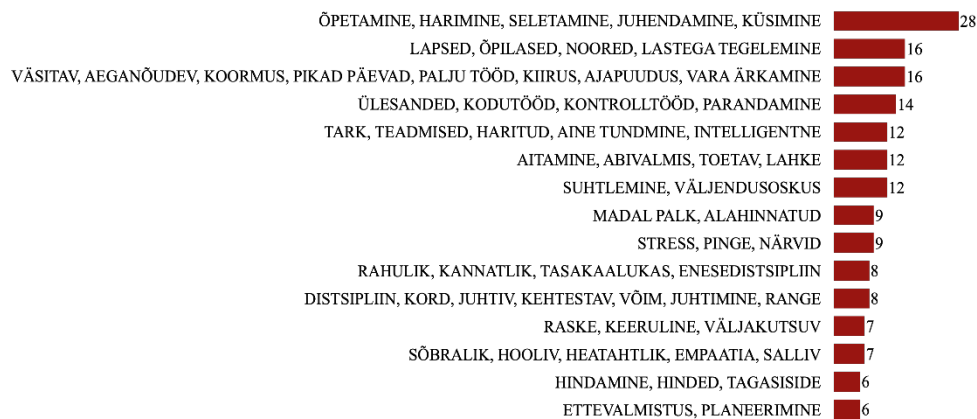
Kõige vähem iseloomustab õpilaste arvates õpetajaametit konkurentsivõimeline töötasu, teiste märksõnadega võrreldes vähemal määral ka pingevaba ja sõbralik tööühkkond, mõistlik töökoormus, lühendatud täistööaeg ja head karjäärivõimalused.

Võrreldes **2016. aastaga** seostasid õpilased 2021. aastal õpetajaametit märksa rohkem stabiilse töökoha ja võimalusega töötada eri kohtades nii Eestis kui ka välismaal.

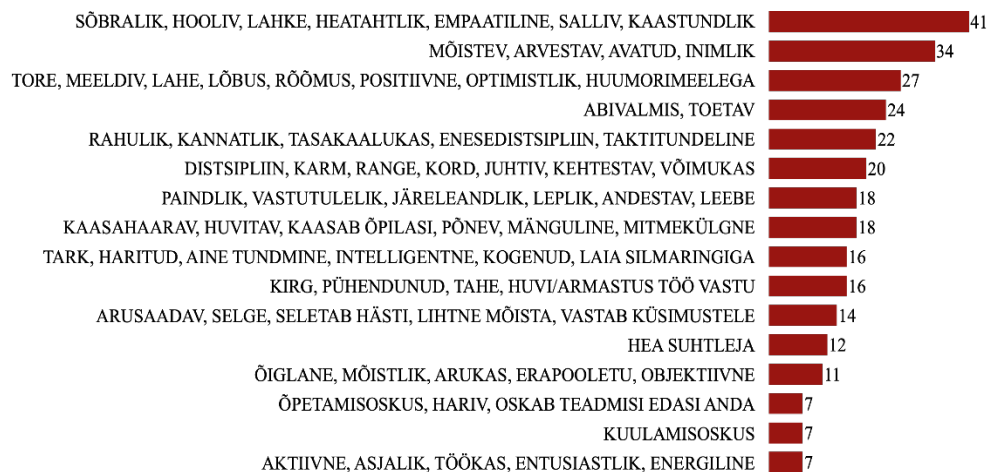
Joonis 32. Õpilaste hinnangud märksõnade vastavusele õpetajaametiga, %, ja keskmised hinnangud viiepalliskaalal (N = kõik õpilased)

Vabavastusena pakutud **õpetajaametiga seotud märksõnade või tegevuste** seast tõusid esile *õpetamine, harimine, seletamine, juhendamine ja küsimine*. Neile järgnesid *lapsed, õpilased, noored ja lastega tegelemine; väsitavus, aeganõudvus, koormus, pikad päevad, palju tööd, kiirus, ajapuudus ja vara ärkamine; ülesanded, kodutööd, kontrolltööd ja parandamine* (joonis 33).

Joonis 33. Õpilastel õpetajaametiga seostuvad märksõnad või tegevused, %, vabavastuste kodeeringud ($N =$ kõik õpilased)

Ideaalne õpetaja on 16–19-aastaste õpilaste hinnangul esmajoonel sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv ja kaastundlik; mõistev, arvestav, avatud ja inimlik; tore, meeldiv, lahe, lõbus, rõõmus, positiivne, optimistlik ja huumorimeelega (joonis 34).

Joonis 34. Õpilaste hinnangud ideaalse õpetaja iseloomuomadustele, %, vabavastuste kodeeringud ($N =$ kõik õpilased)

6. Õpetajaameti atraktiivsus

Kuuendas peatükis võetakse vaatluse alla õpilaste eelistatud tegevusvaldkonnad tulevikus, valmisolek valida õpetajaamet ja hinnangud õpetajaameti kohta saadava info piisavusele.

6.1. Õpilaste tegevusvaldkonnad tulevikus

Tulevikus soovivad 16–19-aastased õpilased oma **karjääri siduda** enim infotehnoloogia (IT), finants- ja haldustegevuse, tervishoiu, hariduse ja sotsiaaltööga ning kõige harvem energeetika- ja transpordivaldkonnaga (joonis 35).

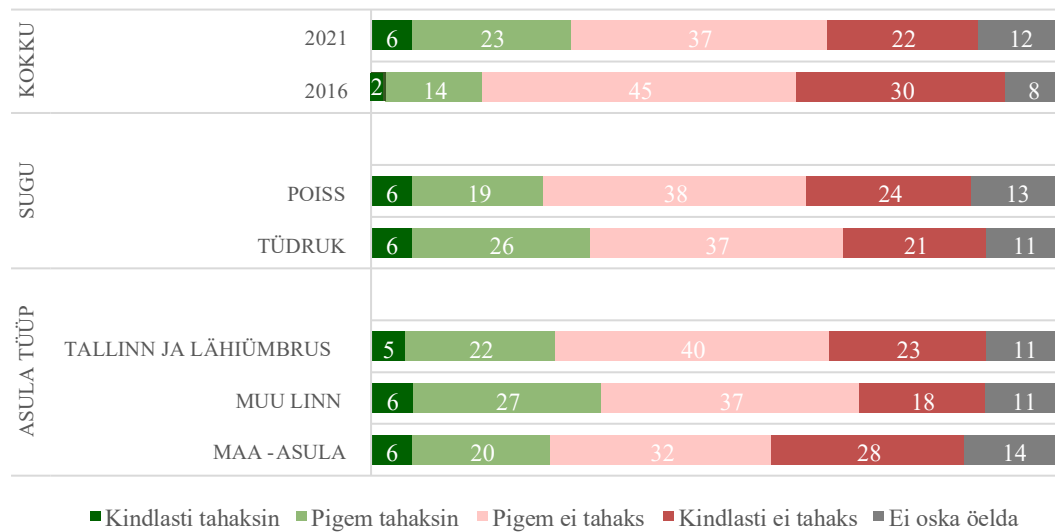

Joonis 35. Õpilaste visioon enda tegevusvaldkonnast tulevikus % ($N =$ kõik õpilased)

6.2. Õpetajaameti valimine

Õpilastelt uuriti põhimõttelise **valmisoleku** kohta **asuda** lähemas või kaugemas tulevikus **töölle õpetajana**. Kui 2016. aastal soovis seda pigem või kindlasti teha ainult 16%, siis 2021. aastal on õpetajaks saamise soov ligikaudu 30% õpilastel (joonis 36).

2021. aastal sooviksid maa-asulate ning Tallinna ja selle lähiümbruse õpilastega võrreldes sagedamini tulevikus õpetajana töölle asuda teistes linnalistes asulates elavad õpilased. Soo alusel ei olnud erinevused küll suured, kuid mõnevõrra rohkem on õpetajatöös valmis tütarlapsed.

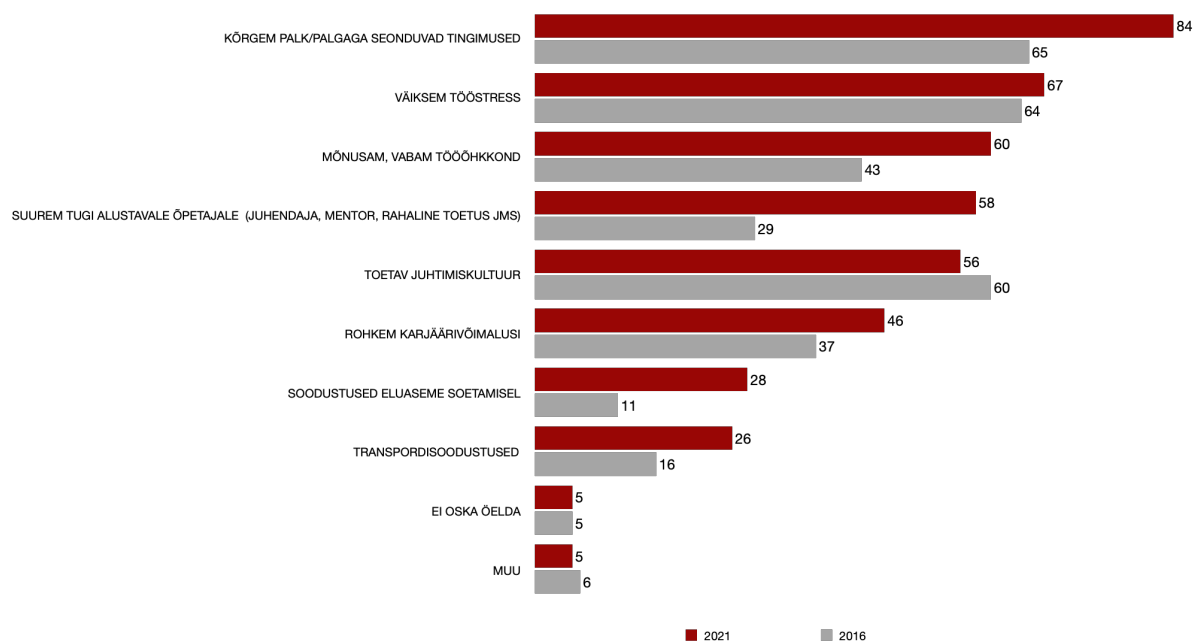

Joonis 36. Õpilaste soov tulevikus õpetajana töötada % (N = kõik õpilased)

Õpilastelt, kes väljendasid tulevikus õpetajana töötamise soovi suhtes kahtlust (vastuse „Pigem tahaks“ ja „Pigem ei tahaks“ andnud), küsiti, millised **tingimused peaksid olema õpetajaameti juures täidetud**, et see oleks nende jaoks ahvatlevam või huvipakkuvam.

Ilmnes, et õpetajaameti muudaksid õpilaste jaoks **atraktiivsemaks** peamiselt kõrgem töötasu, väiksem tööstress, mõnusam ja vabam tööõhkkond, suurem tugi alustavale õpetajale ning toetav juhtimiskultuur (joonis 37).

Võrreldes **2016. aastaga** nimetasid õpilased 2021. aastal õpetajaameti atraktiivsust suurendavate teguritena palju sagedamini suuremat tuge alustavale õpetajale, soodustusi eluaseme soetamisel, kõrgemat töötasu ning mõnusamat ja vabamat tööõhkkonda.

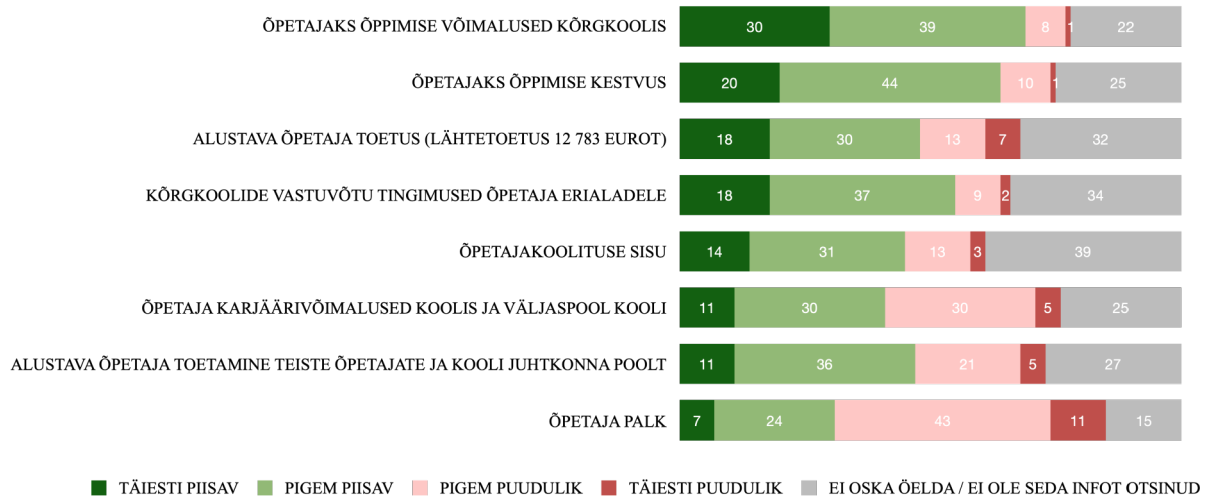

Joonis 37. Tingimused, mis peaksid olema õpetajaameti juures täidetud, et see oleks õpilaste jaoks ahvatlevam või huvipakkuvam, % (vastuse „Pigem tahaks õpetajana töötada“ ja „Pigem ei tahaks õpetajana töötada“ andnud õpilased, N = 964)

Õpetajana töötamise soovis kindel olnud või kahtlust väljendanud (v.a vastuse „Kindlasti ei tahaks“ andnud) õpilasi motiveeriks täiskohaga õpetajana töötama keskmiselt 2300-eurone netosissetulek kuus (mediaanpalk 1713 eurot).

6.3. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus

Õpetajaameti kohta saadavat infot peavad tulevikus õpetajaameti valimist võimalikuks pidavad õpilased kõige rohkem piisavaks õpetajaks õppimise võimaluste, kestuse ja kõrgkoolide õpetajaerialadele vastuvõtu tingimuste kohta (joonis 38). Rohkem kui pooltel õpilastel pole aga piisavalt infot õpetajate töötasu kohta ning üle kolmandiku peab ebapiisavaks teavet õpetaja karjäärivõimaluste kohta koolis ja väljaspool seda.

Joonis 38. Õpilaste hinnangud õpetajaameti kohta saadava info piisavusele % (õpilased, kes kindlasti soovivad, pigem soovivad või pigem ei soovi tulevikus õpetajana töötada, N = 1056)

TULEMUSED. ÜLIÕPILASED

Seitsmendas peatükis vaadeldakse üliõpilaste hinnanguid õpetajaameti mainele nii üldiselt kui ka eri kriteeriumite alusel ja võrdluses teiste ametitega. Seejärel analüüsitakse, millised märksõnad kirjeldavad üliõpilaste arvates õpetajaametit kõige paremini ja millised omadused iseloomustavad ideaalset õpetajat.

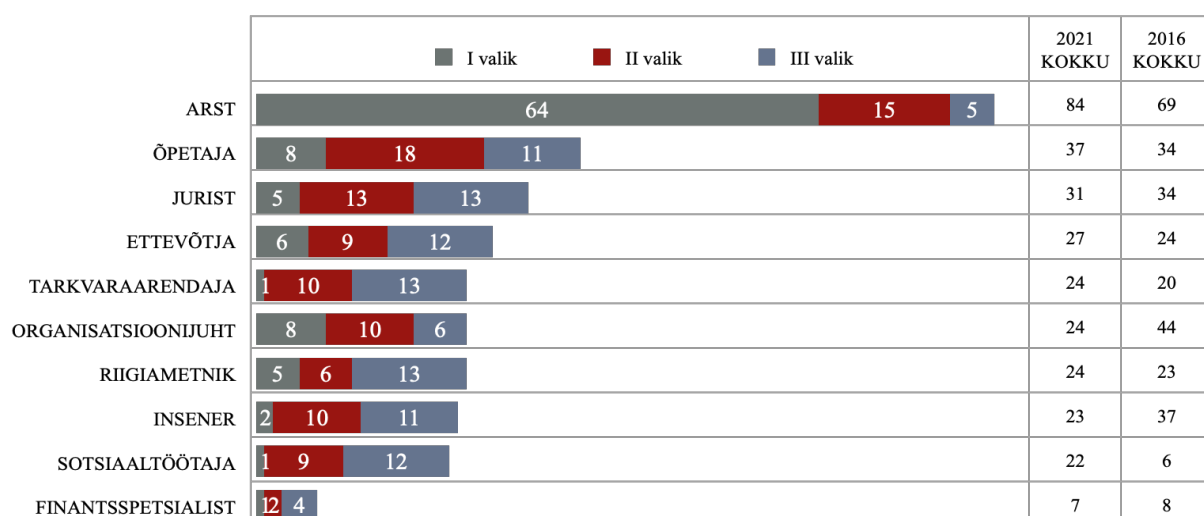
7. Õpetajaameti kuvand

7.1. Ametite maine eri kriteeriumite alusel

Bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilaste arvates tagab **väärika ühiskondliku koha** ülekaalukalt enim arstiamet, mida peab kõige väärikamaks ametiks ligikaudu kaks kolmandikku ning mille paigutab esikolmikusse kokku üle 80% üliõpilastest (joonis 39). Teiseks ühiskondlikult väärikat kohta tagavaks ametiks peavad nad õpetajaametit, millele järgneb juristiamet.

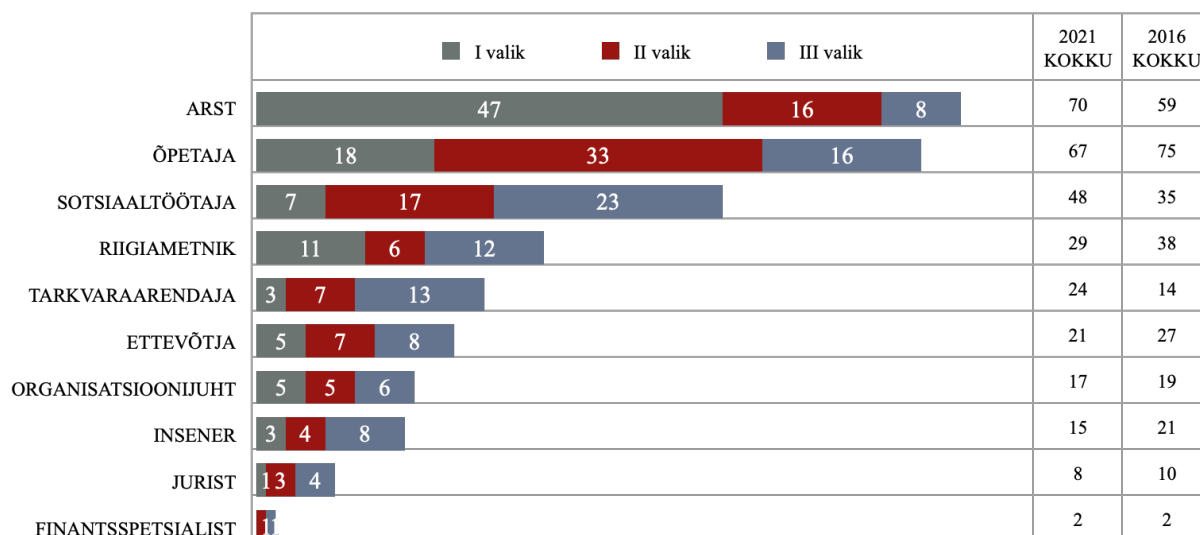
Väga harva paigutasid üliõpilased ühiskonnas väärikat kohta tagavate ametite esikolmikusse finantsspetsialisti ameti.

Võrreldes **2016. aastaga** tagavad 2021. aastal üliõpilaste arvates ühiskonnas väärika koha märksa rohkem arsti- ja sotsiaaltöötaja ning vähemal määral organisatsioonijuhi ja inseneriamet.

Joonis 39. Ametite pingerida: tagab üliõpilaste arvates ühiskonnas väärika koha % (N = kõik üliõpilased)

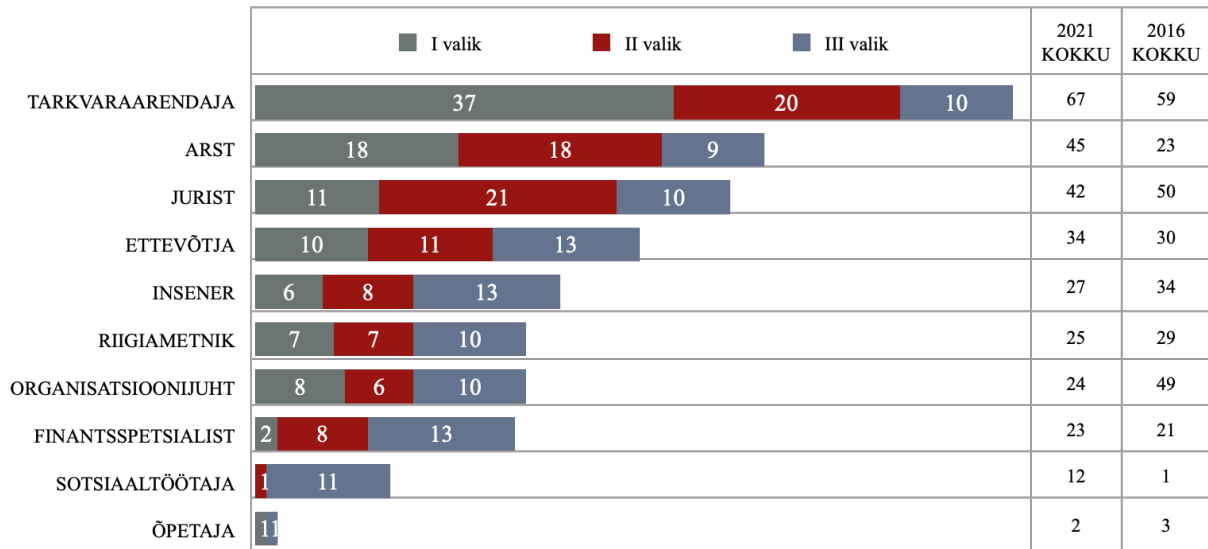
Igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju võimaldavad üliõpilaste hinnangul korda saata eelkõige arsti- ja õpetajaamet (joonis 40). Selles valdkonnas paigutasid üliõpilased need kaks ametit esikolmikusse peaaegu võrdselt, kuid esikohale seadsid ülekaalukalt enim arstiametit. Kolmandaks igapäevaselt ühiskonnas olulisi asju korda saata võimaldavaks ametiks peavad üliõpilased sotsiaaltöötaja ametit ning kõige vähem vastavad nende arvates sellele kriteeriumile finantsspetsialisti ja juristiamet.

Joonis 40. Ametite pingerida: võimaldab üliõpilaste arvates kõige rohkem teha oma igapäevatöös ühiskonnale suuri ja olulisi asju % (N = kõik üliõpilased)

Igapäevaselt ühiskonnas suuri ja olulisi asju kordasaatvana nähakse 2021. aastal **2016. aastaga** võrreldes sagedamini sotsiaaltöötaja, arsti- ja tarkvaraarendaja ning harvem just õpetaja- ja riigiametniku ametit.

Ametile väärilist töötasu teenivad üliõpilaste hinnangul eelkõige tarkvaraarendajad ning ka arstid ja juristid, ent õpetajaamet on nende arvates väärilise töötasu poolest sotsiaaltöötaja järel viimasel kohal (joonis 41).

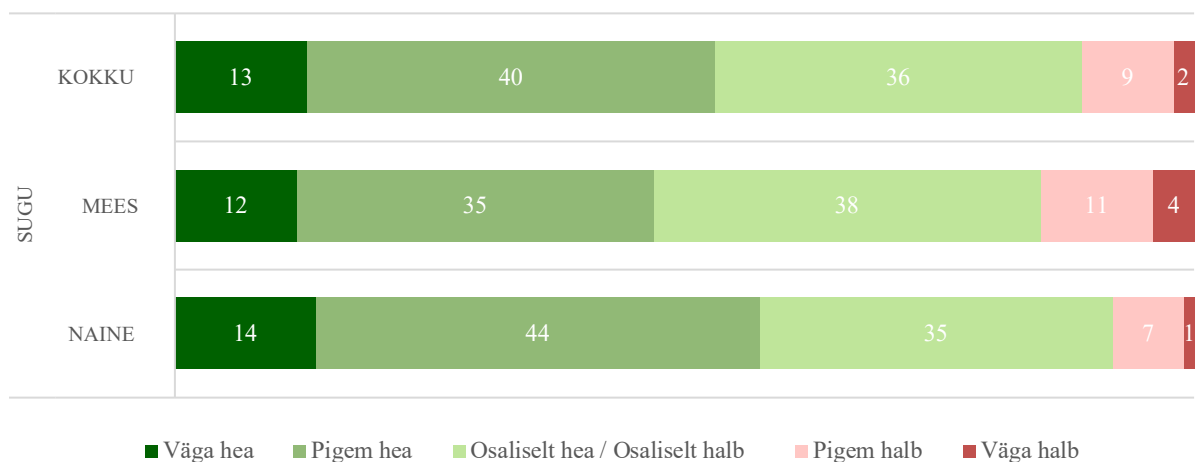

Joonis 41. Ametite pingerida: võimaldab üliõpilaste arvates teenida ametile väärilist töötasu % (N = kõik üliõpilased)

Võrreldes **2016. aastaga** omistavad üliõpilased – ilmselt suuresti koroonakriisi tõttu – ametile väärilist töötasu märkimisväärselt sagedamini arsti- ning palju vähem organisatsiooni või ettevõtte juhi ametile.

7.2. Hinnangud õpetajaameti mainele

Õpetajaameti mainet peavad väga või pigem heaks rohkem kui pooled üliõpilased ning halvaks kümnendik neist (joonis 42).

Joonis 42. Üliõpilaste hinnangud õpetajaameti mainele % (N = kõik üliõpilased)

2016. aastal olid sõnastatud väärtused teisiti ning tollal pidas õpetajaameti mainet suurepäraseks 7%, väga heaks alla viiendiku, heaks veidi üle 40%, rahuldavaks viiendik ja halvaks kümnendik üliõpilastest.

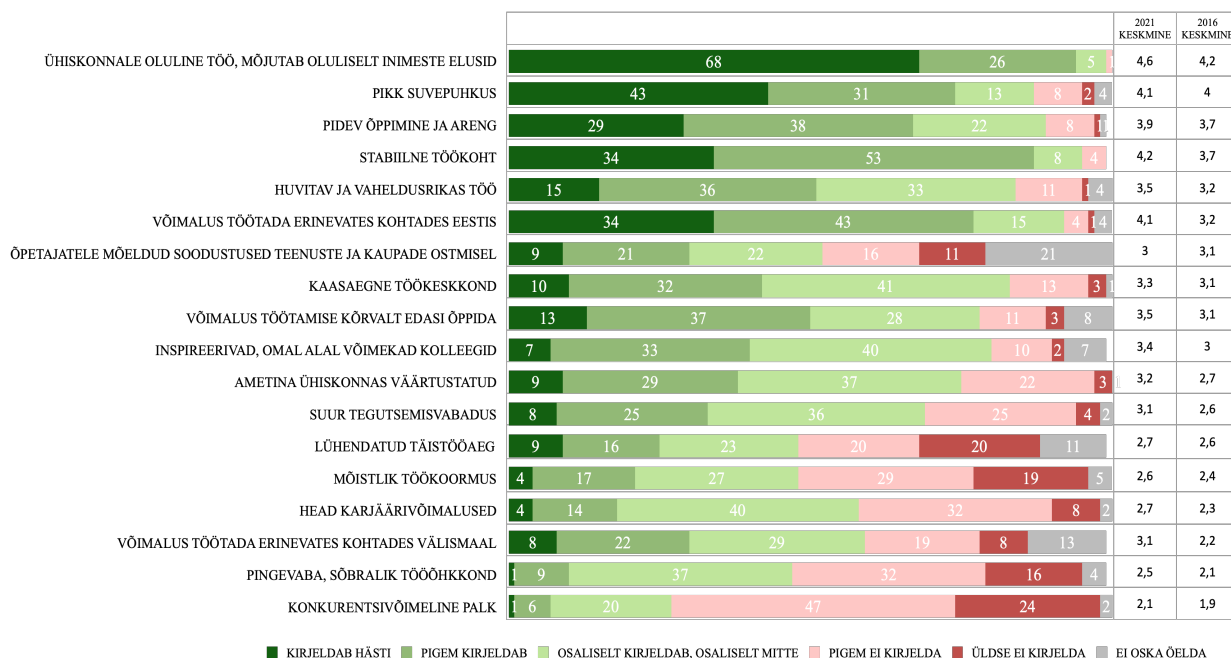
Naissoost üliõpilased hindavad õpetajaameti mainet meessoost üliõpilastest kõrgemalt. Koduse keele ega õpingute kõrvalt töötamise/mittetöötamise alusel üliõpilaste hinnangud õpetajaameti mainele märkimisväärselt ei erinenud.

7.3. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad

Õpetajaametit kirjeldavateks märksõnadeks peavad üliõpilased etteantud valikust eelkõige järgmisi: *ühiskonnale oluline töö, mis mõjutab oluliselt inimeste elusid, töökoha stabiilsus, võimalus töötada erinevates kohtades Eestis, pikk suvepuhkus ning pidev õppimine ja areng* (joonis 43).

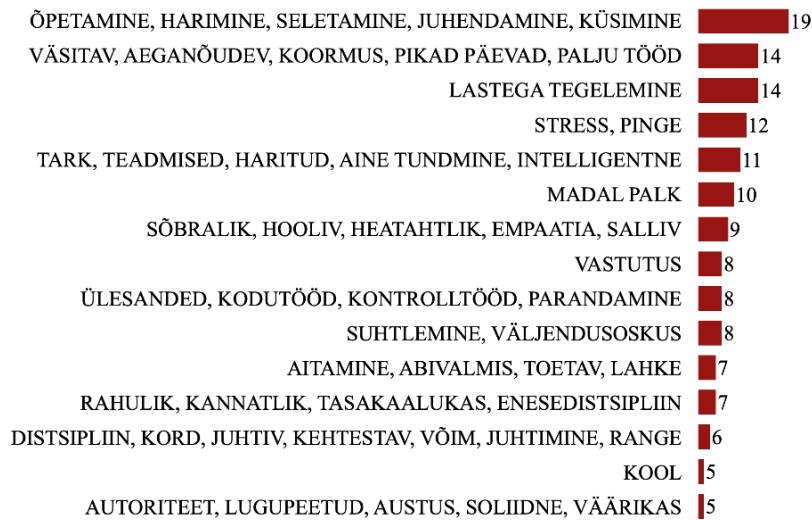
Kõige vähem iseloomustab nende arvates õpetajaametit seevastu väljend *konkurentsivõimeline palk* ning teiste märksõnadega võrreldes vähemal määral ka märksõnad *pingevaba ja sõbralik tööõhkkond, mõistlik töökoormus, lühendatud täistööaeg* ning *head karjäärivõimalused*.

Võrreldes **2016. aastaga** seostavad üliõpilased õpetajaametit tunduvalt rohkem võimalusega töötada eri kohtades nii Eestis kui ka välismaal.

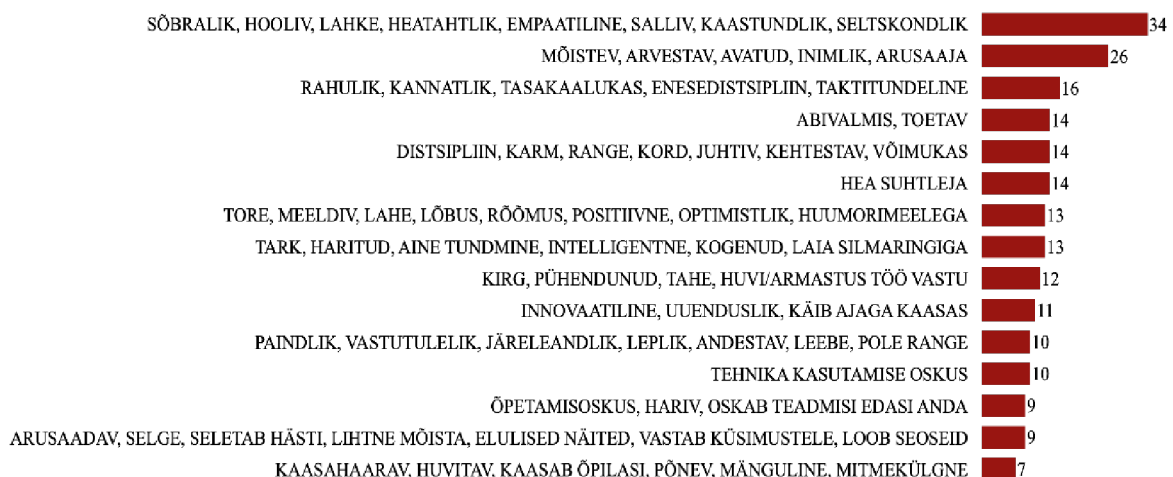
Joonis 43. Üliõpilaste hinnangud märksõnade vastavusele õpetajaametiga %, keskmised hinnangud viiepalliskaalal (N = kõik üliõpilased)

Vabavastuses nimetasid üliõpilased **õpetajaametiga seoses järgmisi märksõnu või tegevusi**: *õpetamine, harimine, seletamine, juhendamine ja küsimine; väsitav, aeganõudev, koormus, pikad päevad ja palju tööd; lastega tegelemine* (joonis 44).

Joonis 44. Üliõpilastel õpetajaametiga seostuvad märksõnad või tegevused, %, vabavastuste kodeeringud ($N =$ kõik üliõpilased)

Ideaalne õpetaja on üliõpilaste hinnangul ennekõike sõbralik, hooliv, lahke, heatahtlik, empaatiline, salliv, kaastundlik ja seltskondlik; mõistev, arvestav, avatud, inimlik ja arusaaja; rahulik, kannatlik, tasakaalukas, enesedistsipliiniga ja taktitundeline (joonis 45).

Joonis 45. Üliõpilaste hinnangud ideaalse õpetaja iseloomuomadustele %, vabavastuste kodeeringud ($N =$ kõik üliõpilased)

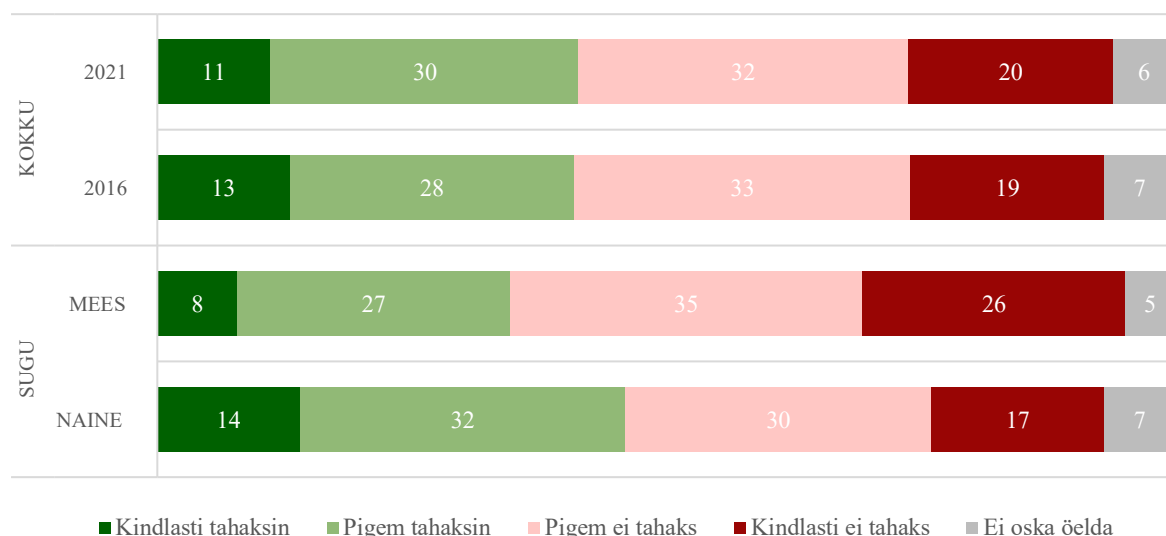
8. Õpetajaameti atraktiivsus

Kaheksanda peatüki teema on üliõpilaste soov töötada tulevikus õpetajana ja nende hinnangud õpetajaameti kohta saadava info piisavusele.

8.1. Õpetajaameti valimine

Tulevikus sooviks pigem või kindlasti **õpetajana töötada** ligikaudu 40% üliõpilastest. Näitaja pole võrreldes 2016. aastaga muutunud (joonis 46).

2021. aasta uuringu järgi soovivad tulevikus õpetajaameti valida sagedamini naissoost üliõpilased. Üliõpilase soov asuda tööle õpetajana ei sõltu kodusest keelest ega sellest, kas ta töötab õpingute kõrvalt ega sellest, kas ta töötab samal erialal või samas valdkonnas, mida ta ülikoolis õpib.

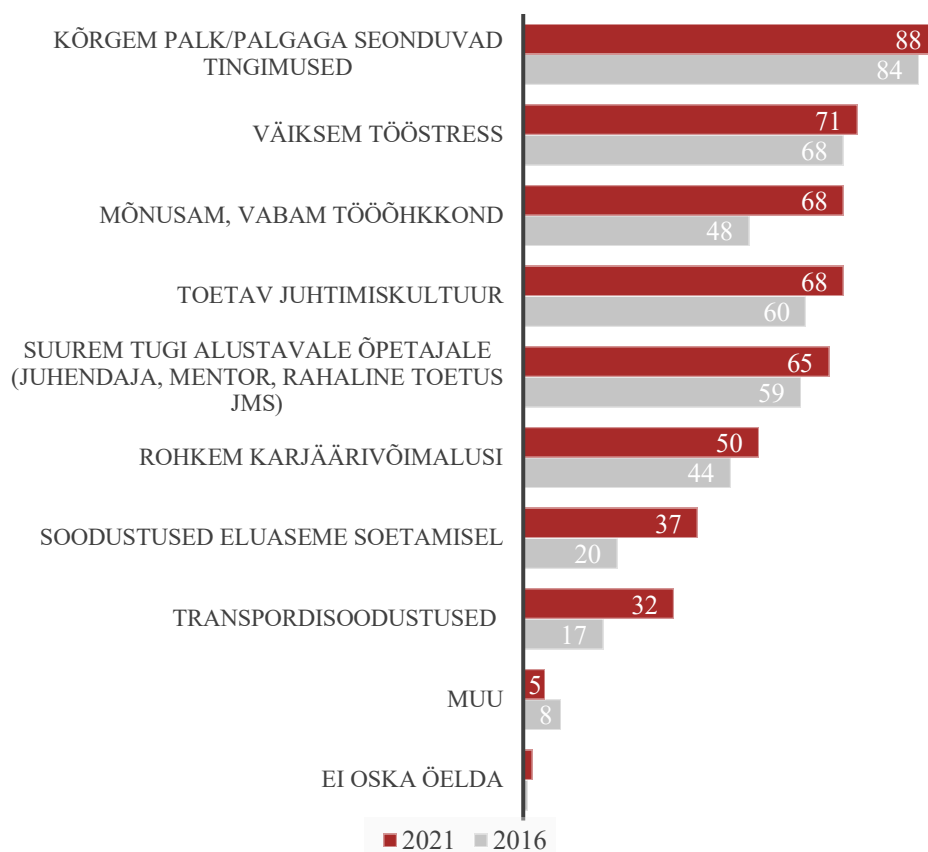

Joonis 46. Üliõpilaste soov tulevikus õpetajana tööle asuda, % (N = kõik üliõpilased)

Üliõpilastelt, kes väljendasid **tulevikus õpetajana töötamise soovi** suhtes kahtlust (vastuse „Pigem tahaks“ ja „Pigem ei tahaks“ andnud), küsiti, millised tingimused peaksid olema õpetajaameti juures täidetud, et see oleks nende jaoks ahvatlevam või huvipakkuvam.

Õpetajaameti muudaksid üliõpilaste jaoks **atraktiivsemaks** eelkõige kõrgem töötasu, väiksem tööstress, mõnusam ja vabam tööõhkkond, toetav juhtimiskultuur ning suurem tugi alustavale õpetajale (joonis 47).

Võrreldes 2016. aastaga muudaksid 2021. aastal õpetajaameti üliõpilaste jaoks märksa sagedamini huvipakkuvaks mõnusat ja vabam tööõhkkond ning soodustused uue eluaseme soetamisel ja transpordi kasutamisel.

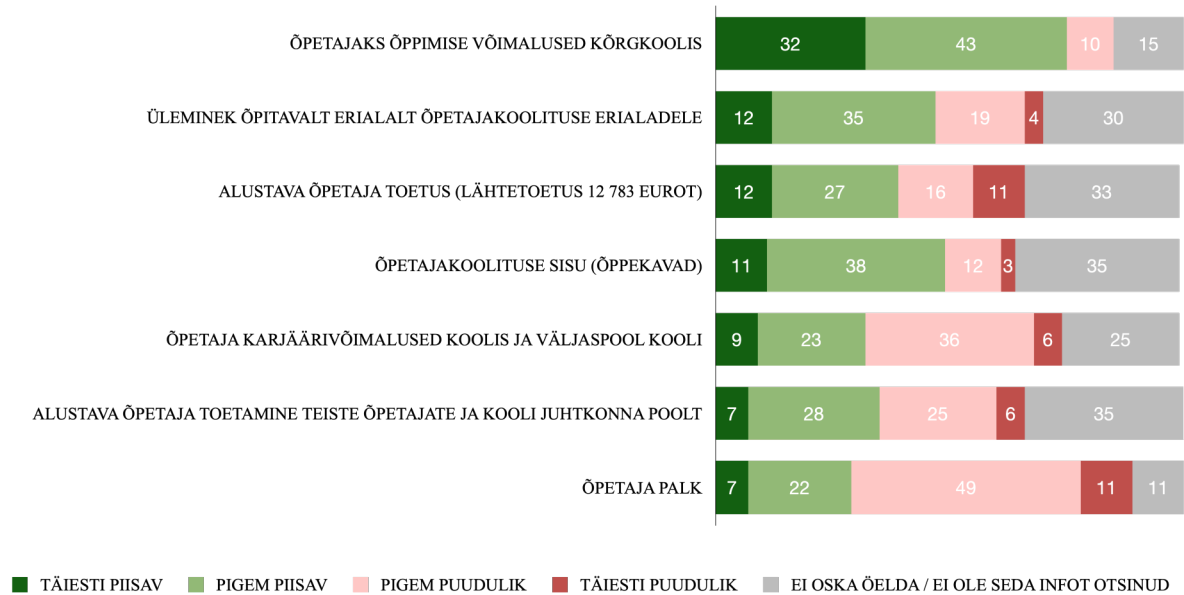
Joonis 47. Tingimused, mis peaksid olema õpetajaameti juures täidetud, et see oleks üliõpilaste jaoks ahvatlevam või huvipakkuvam, % (vastuse „Pigem tahaks õpetajana töötada“ ja „Pigem ei tahaks õpetajana töötada“ andnud üliõpilased, N = 283)

Õpetajana töötamise soovis kindel olnud või kahtlust väljendanud (v.a vastuse „Kindlasti ei tahaks“ andnud) üliõpilasi motiveeriks täiskohaga õpetajana töötama keskmiselt 1713-eurone netosissetulek kuus (mediaanpalk 1623 eurot).

8.2. Õpetajaameti kohta saadava info piisavus

Õpetajaameti kohta saadavat infot peavad üliõpilased enim piisavaks esmajoones õpetajaks õppimise võimaluste kohta kõrgkoolis (joonis 48). Peaaegu pooled vastajad hindasid ennast täiesti või pigem piisavalt informeerituks ka õpetajakoolituse sisu ja õpitavalt erialalt õpetajakoolituse erialadele ülemineku teemal. Kõige rohkem tunnevad üliõpilased seevastu

puudust infost töötasu ning karjäärivõimaluste kohta koolis ja väljaspool kooli, samuti toe kohta, mida alustav õpetaja saab teistelt õpetajatelt ja juhtkonnalt.

Joonis 48. Üliõpilaste hinnangud õpetajaameti kohta saadava info piisavusele, % (N = kõik üliõpilased)

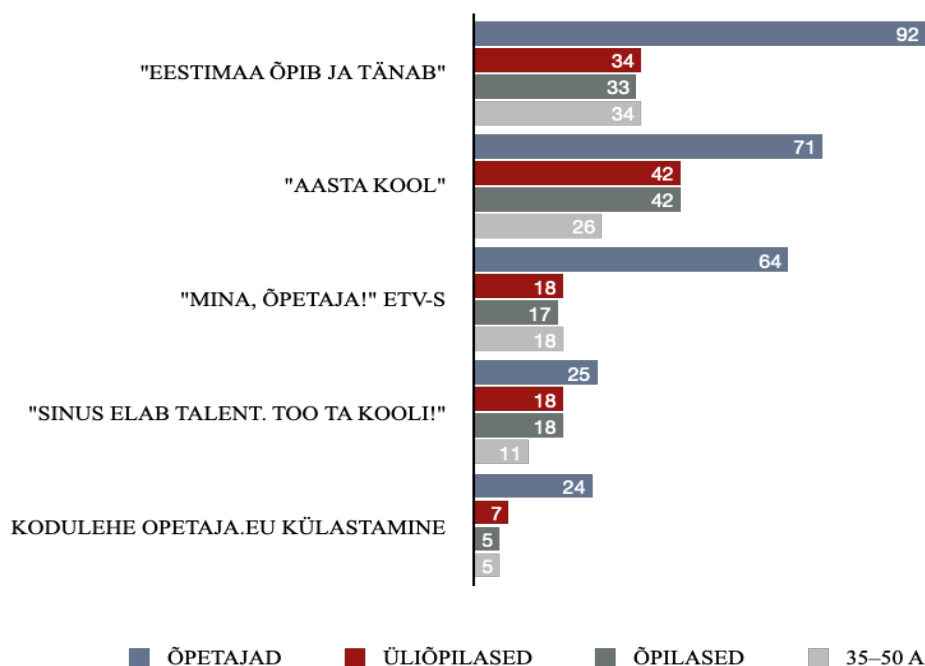
ÕPETAJAAMETIT VÄÄRTUSTAVATE JA SELLE ATRAKTIIVSUST SUURENDAVATE TEGEVUSTE MÄRGATAVUS

HTM-i ja Innove eestvedamisel ning ülikoolide ja kolmanda sektori kaasabil valmis 2017. aastal **õpetajaameti väärtustamise ja atraktiivsuse kasvu kontseptsioon**. Selles nähti ette, et õpetajaamet on üks arvestatav elukutsevalik parimatele koolilõpetajatele ja neile, kes kaaluvad karjääripööret.

Selles peatükis analüüsitakse HTM-i ning Innove / Haridus- ja Noorteameti ellu viidud mainekujunduse ja õpetajaametit populariseerivate tegevuste märgatavust ning sihtrühmade kokkupuudet nendega.

Nii **õpetajaametit tutvustavatest tegevustest kui ka kodulehest opetaja.eu** on ülekaalukalt enim teadlikud õpetajad. Haridustöötajate tunnustamise üritusega „Eestimaa õpib ja tänab“ on õpetajatest kursis üle 90%, **konkursiga „Aasta kool“** üle 70%, ETV saatesarjaga „Mina, õpetaja!“ kaks kolmandikku ning **mainekampaaniaga „Sinus elab talent. Too ta kooli!“** ja **kodulehega opetaja.eu** neljandik (joonis 49).

Üliõpilased ja õpilased on õpetajaametit tutvustavate tegevustega kursis väga sarnasel määral. 35–50-aastased eestimaalased on seevastu paremini kui õpilased ja üliõpilased kursis **üritusega „Eestimaa õpib ja tänab“** ning vähem teadlikud **konkursist „Aasta kool“** ja **mainekampaaniast „Sinus elab talent. Too ta kooli!“**.

Joonis 49. Teadlikkus õpetajaametit tutvustavatest tegevustest ja kodulehest, % (N = kõik vastajad)

Teadlikkuse kasvu **konkursist „Aasta kool“** on kõikides sihtrühmades kõige rohkem soodustanud ETV saade „Terevisioon“, kus tutvustati konkursil osalejaid: saadet oli jälginud 42–64% vastajatest, kes olid konkursist teadlikud. Ligikaudu 30% konkursist teadlikest õpetajatest, õpilastest ja üliõpilastest on sellega kursis tänu oma kooli osalemisele konkursil. Lisaks on 5–8% õpetajatest, õpilastest ja üliõpilastest aidanud koolil sellel konkursil osalemist ette valmistada. Konkursil on hääletanud ligikaudu neljandik konkursiga kursis olevatest sihtrühmade esindajatest. Ligikaudu 40% konkursist teadlikest õpetajatest, üliõpilastest ja õpilastest ning ligikaudu 30% Eesti 35–50-aastastest elanikest on konkursist küll kuulnud, kuid mitte sellega kokku puutunud.

Õpetajate ja teiste haridustöötajate tunnustamise **üritusega „Eestimaa õpib ja tänab“** kursis olijatest on ürituse (tele)ülekannet jälginud ligikaudu 70% õpetajatest ning peaaegu 60% üliõpilastest, õpilastest ja 35–50-aastastest elanikest. Ligikaudu neljandik üritusega kursis olnud üliõpilastest, viiendik õpetajatest ja kümnendik õpilastest soovis tunnustada haridustöötajat, samal ajal kui viiendik õpetajatest, ligikaudu kümnendik õpilastest ja üliõpilastest ning 6% Eesti 35–50-aastastest elanikest oli kaasatud kandidaadi esitamise protsessi. Üritusest teadlikud olnud õpetajatest viiendik oli ise kandidaadiks esitatud ja 40% õpilastest elas kaasa konkursil kandideerivale lemmikõpetajale. Galal osales 12% sellega kursis olnud õpetajatest, 5% üliõpilastest ja 1% Eesti 35–50-aastastest elanikest.

Nii õpetajatele, üliõpilastele, õpilastele kui ka laiemalt Eesti elanikele töötati õpetajaameti tutvustamiseks ning atraktiivsuse suurendamiseks välja **inspiratsiooniseminarid ja -programmid**.

Kõige rohkem on neist seminaridest ja programmidest teadlikud õpetajad: 48% on kursis programmiga „Õpetaja – hariduse kõneisik“ ning 45% inspiratsiooniprogrammiga „Jah! Õpetajaks!“.

35–50-aastastest elanikest on 13% teadlikud inspiratsiooniprogrammist „Jah! Õpetajaks!“ ja 7% inspiratsiooniseminarist „Aita luua homme Eesti“.

Ligikaudu 30% üliõpilastest on kursis programmiga „Hariduse tulevikutegijad“.

Inspiratsiooniseminariga „**Loo oma unistuste koolitund**“ on kursis veidi üle viiendiku õpilastest ja 16% üliõpilastest, seminariga „**Superstaariga koolitunnis**“ 16% õpilastest ja 12% üliõpilastest ning seminariga „**Kuidas disainida põnev koolitund?**“ 13% õpilastest ja 12% üliõpilastest.

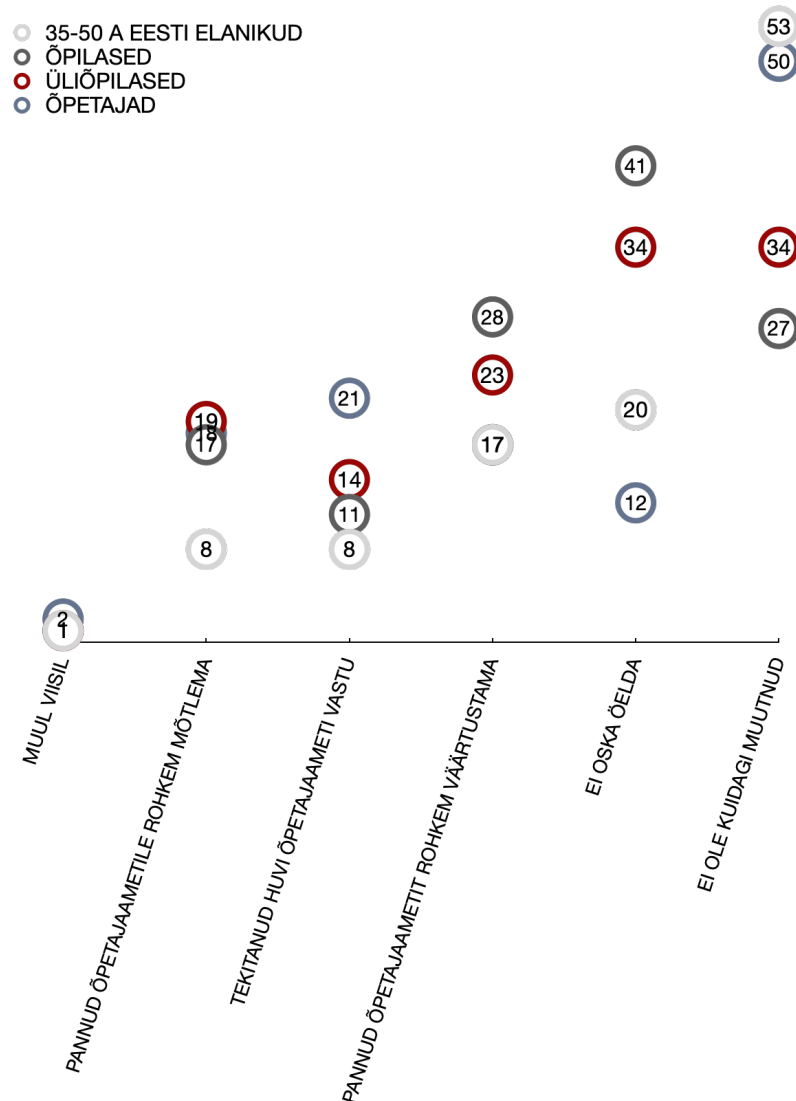
Inspiratsiooniseminaridest ja -programmidest on **osa võtnud** kuni 2% sihtrühmade esindajatest.

Õpetajad **põhjendasid vähest teadlikkust inspiratsiooniseminaridest ja -programmidest või kokkupuute puudumist** nendega järgmiselt: nad olid hõivatud muude tegevustega (39%), ei pidanud ennast tegevuste sihtrühmaks (18%) või olid programmid ebahuvitavad (7%).

Nii õpilased kui ka üliõpilased põhjendasid mitteosalemist kõige sagedamini sellega, et neid ei huvita õpetajaamet (vastavalt 29% ja 14%) või nad olid hõivatud muude tegevustega (vastavalt 25% ja 16%). 35–50-aastased elanikud nimetasid eelkõige seda, et nad ei pea ennast tegevuste

sihtrühmaks (52%) või ei soovi vahetada eriala (37%), 14% vastas, et neid ei huvita õpetajaamet.

Kõigilt sihtrühmadelt küsiti, kuidas on **inspiratsiooniseminarid ja -programmid** nende hinnangul mõjutanud õpetajaameti atraktiivsust ja mainet (joonis 50).

Joonis 50. Tegevuste mõju õpetajaameti atraktiivsusele ja mainele % (N = kõik vastajad)

Ligikaudu 30% õpilaste, neljandiku üliõpilaste ning vähem kui viiendiku õpetajate ja 35–50-aastaste elanike hinnangul on inspiratsiooniseminarid ja -programmid pannud neid õpetajaametit **rohkem väärtustama**. Veidi alla viiendiku õpetajatest, üliõpilastest ja õpilastest ning ligikaudu kümnendik 35–50-aastastest elanikest on enda sõnul hakanud nende tegevuste mõjul õpetajaametile **rohkem mõtlema**. Viiendikku õpetajatest on õpetajaameti atraktiivsust suurendavad tegevused **motiveerinud õpetajana edasi töötama** ning 14% üliõpilastel ning ligikaudu kümnendikul õpilastest ja 35–50-aastastest on tekitanud need **õpetajaameti vastu huvi**.

Inspiratsiooniseminarid ja -programmid **ei ole mõju avaldanud** poolele õpetajaskonnast ning 35–50-aastastest elanikest, samuti kolmandikule üliõpilastest ja viiendikule õpilastest.

Tegevuste mõju ei osanud hinnata üle 40% õpilastest, kolmandik üliõpilastest, viiendik 35–50-aastastest elanikest ja veidi üle kümnendiku õpetajatest.

ÕPETAJAAMETI ATRAKTIIVSUSE NÄITAJAD

Selles peatükis vaadeldakse nii õpetajate endi kui ka kolme sihtrühma (35–50-aastased Eesti elanikud, õpilased ja üliõpilased) arvamusi õpetajaameti maine ja õpetajatöö väärtustamise kohta, samuti õpetajate hinnangut enda valmisoleku kohta jätkata õpetajana tööd või asuda selles ametis tööle.

Lisaks vaadeldakse õpetajaameti mainet 35–50-aastaste elanike, õpilaste ja üliõpilaste seas mitme kriteeriumi alusel, hinnanguid seda ametit kirjeldavatele märksõnadele ning tingimusi, mille peaks õpetajaamet nende sihtrühmade arvates täitma, et olla nende jaoks atraktiivne.

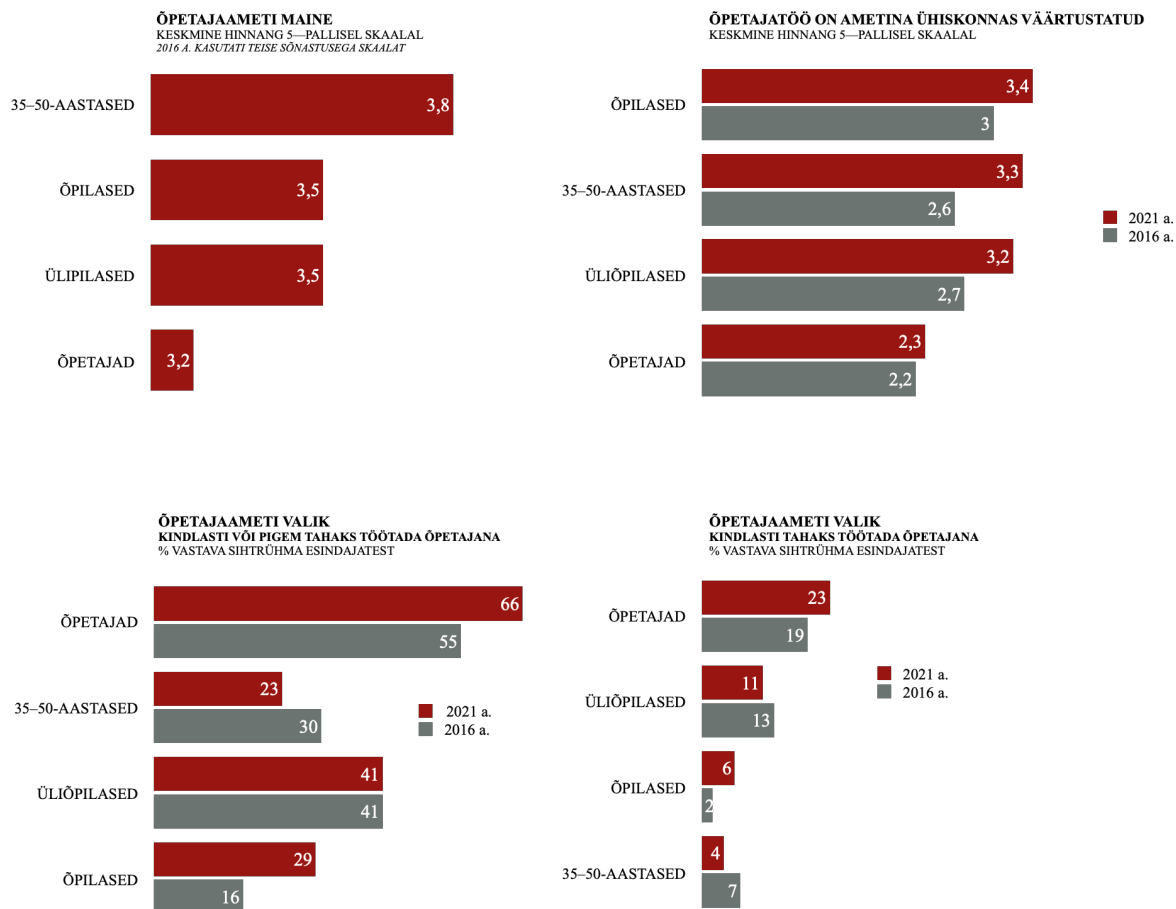
Õpetajaameti atraktiivsuse näitajad sihtrühmade seas

Õpetajaameti mainet hindavad 2021. aastal kõige kõrgemalt 35–50-aastased eestimaalased (viiepalliskaalal keskmine 3,8) ning õpetajatest (3,2) kõrgemalt ka potentsiaalne järelkasv: üliõpilased ja õpilased (3,5) (joonis 51).

Võrreldes 2016. aastaga väärtustavad õpetajate tööd ühiskonnas varasemast rohkem eelkõige 35–50-aastased elanikud, ent ka üliõpilased ja õpilased. Oma rolli on selles ilmselt mänginud COVID-19 kriis ja sellega kaasnenud perioodiline kaugõpe.

Võrreldes 2016. aastaga on 2021. aastal kasvanud õpetajate seas kutsekindlus ning õpilaste ja 35–50-aastaste eestimaalaste seas soov õppida pigem või kindlasti õpetajaks.²³

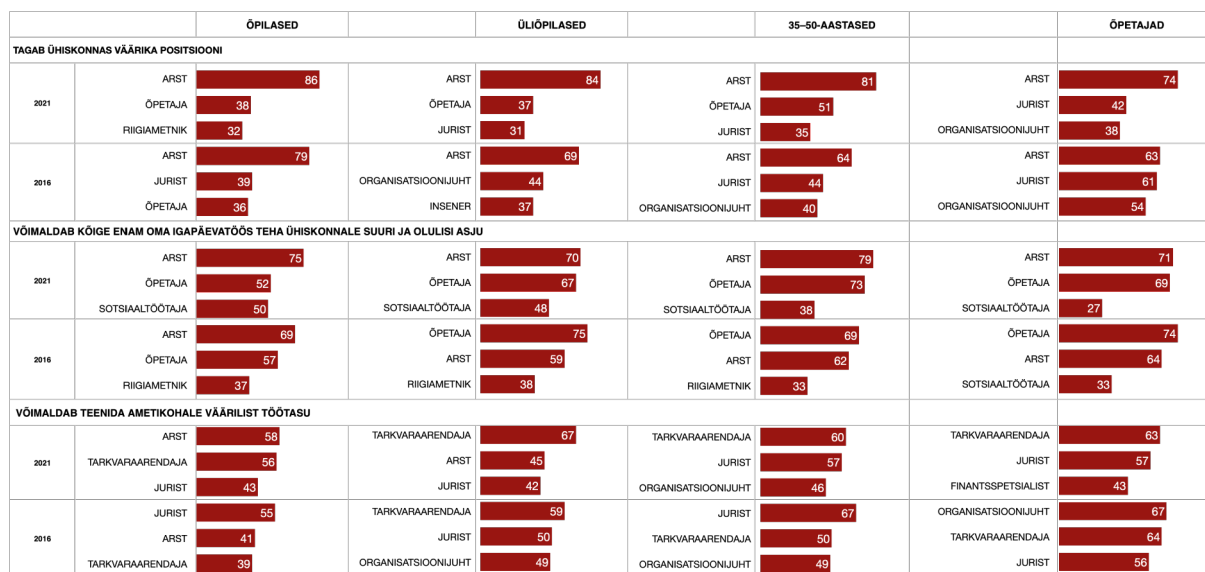
²³ Õpetajaks õppimise kindla soovi puhul olid erinevused väiksemad ja jäid üldjuhul valimi veapiiridesse (v.a õpilaste puhul).

Joonis 51. Õpetajaameti atraktiivsuse näitajad sihtrühma alusel

Ametite maine eri kriteeriumite alusel

Vaatluse all olnud kümnest ametist peetakse 2021. aastal nii ühiskonnas väärikat kohta tagavaks kui ka suuri ja olulisi asju korda saata võimaldavateks ametiteks ennekõike arsti- ja õpetajaametit (joonis 52). Ametile väärilist töötasu saab seevastu sihtrühmade hinnangul teenida esmajoonel tarkvaraarendaja, arsti- ja juristiametis.

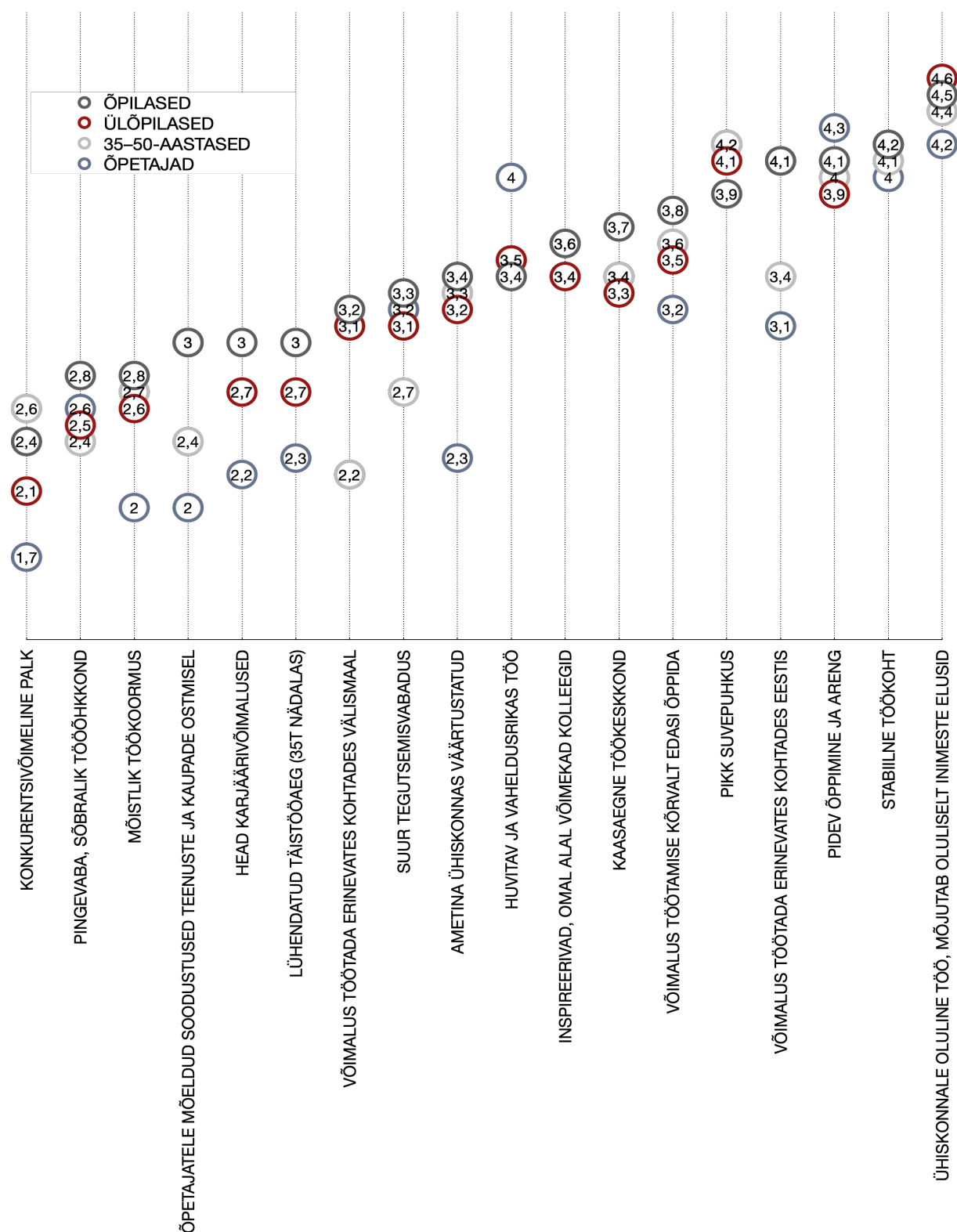
Joonis 52. Ametite maine erinevate kriteeriumite alusel % (N = kõik vastajad)

Võrreldes 2016. aastaga on 2021. aastal ühiskonnas väarikat kohta tagavana rohkem esile tulnud – ilmselt COVID-19 kriisi mõjul – õpetajaamet ning ühiskonnas suuri ja olulisi asju kordasaatvana nähakse viie aasta taguse uuringuga võrreldes harvem riigiametnikke.

Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad sihtrühmade hinnangul

Õpetajaametit seostavad kõik uuringu sihtrühmad enim märksõnaga *töö, mis mõjutab inimeste elusid* ja on ühiskondlikult tähtis (joonis 53). Samuti nimetatakse sageli *pidevat õppimist ja arengut, stabiilset töökohta ning pikka suvepuhkust*. Õpetajad ise näevad oma tööd ka *huvitava ja vaheldusrikkana ning tööaega tavalisest lühemana*.

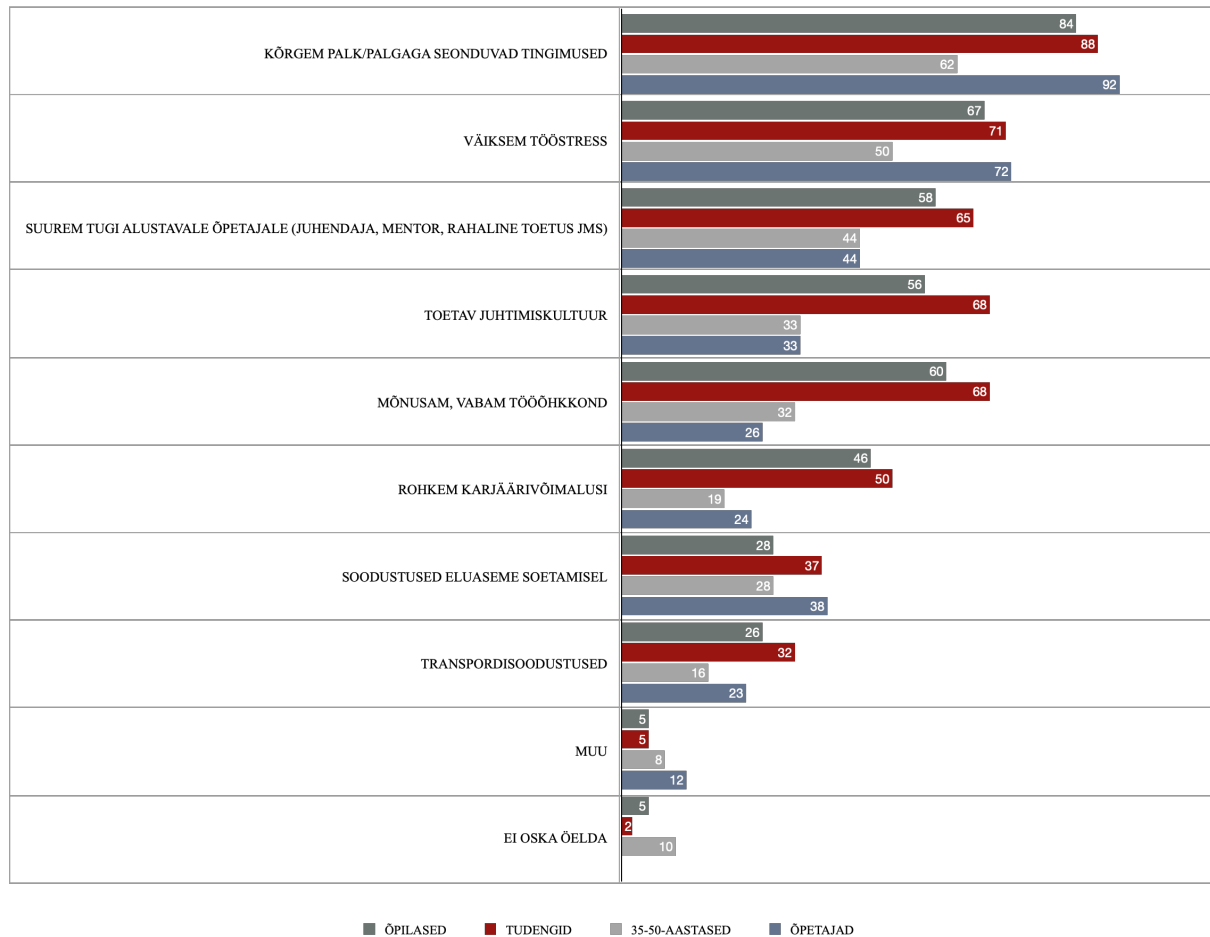
Vähem seostatakse õpetajaametit selliste märksõnadega nagu *konkurentsivõimeline palk, mõistlik töökoormus ning pingevaba ja sõbralik õhkkond*. Õpetajad tunnevad keskmisest vähem, et nende amet on ühiskonnas väärtustatud, ning leiavad, et neil puuduvad nii Eestis kui ka välismaal karjäärivõimalused, st neid märksõnu nad sageli ei valinud.

Joonis 53. Õpetajaametit kirjeldavad märksõnad sihtrühmade hinnangul, keskmine viiepalliskaalal

Märkus. Viiepalliskaalal tähendab 5 „Kirjeldab hästi“, 4 „Pigem kirjeldab“, 3 „Osaliselt kirjeldab“ / „Osaliselt ei kirjelda“, 2 „Pigem kirjeldab“ ja 1 „Üldse ei kirjelda“.

Kui õpetajatel oleksid paremad töötasutingimused, väiksem tööstress ja suurem tugi alustavale õpetajale, kaaluks selle ameti valikut lähemas või kaugemas tulevikus rohkem inimesi (joonis 54).

Joonis 54. Tingimused, mille peaks õpetajaamet sihtrühmade hinnangul täitma, et olla atraktiivne, %

Märkus. Osakaal vastava sihtrühma esindajatest, kes pigem tahaks või pigem ei tahaks töötada õpetajana; õpetajate sihtrühmas need, kes pigem ei valiks või pigem valiks uuesti õpetajaameti.

JÄRELDUSED

Selle uuringu eesmärk oli selgitada välja, kas ja mil viisil on aastail 2016–2021 Eestis muutunud õpetajaameti atraktiivsus ning maine nii õpetajate endi kui ka nende sihtrühmade seas, kes potentsiaalselt võiksid asuda lähitulevikus õppima õpetajaerialale või kaaluda karjäärimuutust (gümnasistid, bakalaureuseõppe 1.–2. aasta üliõpilased ning 35–50-aastased elanikud).

2016. aasta sarnase uuringu tulemuste alusel töötati HTM-i ja Innove eestvedamisel ning ülikoolide ja kolmanda sektori kaasabil välja õpetajaameti väärtustamise ja atraktiivsuse kasvu kontseptsioon eesmärgiga suurendada õpetajaameti atraktiivsust ja mainet, sealjuures nüüdisajastada selle kuvandit sihtrühmade seas.

Õpetajaameti kuvandi uurimiseks paluti nii 2016. kui ka 2021. aasta uuringus sihtrühmadel nii spontaanselt kui ka formaliseeritult kirjeldada ühelt poolt väga head õpetajat ning teiselt poolt õpetajaameti tegelikku kuvandit.

Õpetaja kutsestandardi alusel on väga hea õpetaja isikuomadused ausus, empaatia, ennastjuhtivus, ettevõtlikkus, koostöövõime, loomingulisus, positiivsus, tolerantsus, vastutustundlikkus ja õppimisvõime. Uuringust selgus, et vaadeldud sihtrühmade seas kattub ideaalse õpetaja kuvand enamjaolt õpetajaameti kutsestandardis esitatuga, kuid võrreldes kõikide teiste isikuomadustega näevad sihtrühmad ideaalsele õpetajale vajalike omadustena vähemal määral ettevõtlikkust ja vastutustunnet. Sarnaselt 2016. aasta uuringuga näitas ka 2021. aasta uuring, et õpetajatelt oodatakse esmajoonel head suhtlemisoskust ja inimesetundmist ning alles seejärel oma aine head valdamist ja pedagoogilist võimekust.

Avatud küsimusele vastates seostasid õpetajad oma ametit eelkõige õpilaste toetamisega, kuid samuti (sarnaselt üliõpilaste ja õpilastega) teadmiste edasiandmisega. Veel seostavad kõik uuritud sihtrühmad õpetajaametit pideva eneseharimise ja arenguga, aga ka suure töökoormuse, pikkade tööpäevade ja stressiga.

Etteantud märksõnadest seostub õpetajaamet kõigi uuritud sihtrühmade jaoks pika suvepuhkusega, pideva õppimise ja arenguga, stabiilse töökohaga, võimalusega töötada igal pool Eestis ning hoiakuga, et see on ühiskondlikult oluline amet, mis mõjutab tugevalt inimeste elusid. Peale selle tunnevad õpetajad keskmisest rohkem, et nende töö on huvitav ja vaheldusrikas. Vähem seostavad sihtrühmad õpetajaametit konkurentsivõimelise töötasu, mõistliku töökoormuse ning pingevaba ja sõbraliku õhkkonnaga.

Uuringu tulemustest ilmnes, et võrreldes 2016. aastaga väärtustatakse õpetajaametit ühiskonnas tunduvalt kõrgemalt, kuid õpetajate enda hinnang oma ametile on endiselt madal. Õpetajate maine on kõige parem 35–50-aastaste Eesti elanike seas, mõnevõrra madalamalt hindavad seda õpilased ja üliõpilased ning kõige madalamalt õpetajad ise.

Kuna 2021. aasta uuringu metoodikas täpsustati ameti mainet puudutava küsimuse skaala sõnastust, siis ei ole tulemusi võimalik 2016. aasta tulemustega üksüheselt võrrelda. Samas,

kuna 2016. aasta skaala sõnastus oli positiivsete vastusevariantide poole kaldu ja keskmised tulemused olid palju väiksemad, võib kaudselt järeldada, et õpetajaameti maine on eeldatavasti paranenud kõikide sihtrühmade hinnangul.

Võrreldes 2016. aastaga on õpetajate seas kasvanud kutsekindlus ja õpilaste seas soov õppida õpetajaks. 35–50-aastaste eestimaalaste ja üliõpilaste hulgas on seevastu õpetajaks õppida soovijate osakaal mõnevõrra vähenenud. Õpetajaametit peaksid kõikide sihtrühmade esindajad ahvatlevaks valikuks peamiselt juhul, kui töötasu oleks kõrgem ja tööstress väiksem.

Selgus, et kuigi teadlikkus õpetajate töötasust on väike, on levinud arvamus, et õpetajatel ei ole võimalik teenida ametile väärilist töötasu. Õpetajad sooviksid, et nende netotöötasu oleks kolme aasta pärast keskmiselt 1553 eurot (2020. a oli 1303 eurot). Kõikide teiste sihtrühmade hinnangul suureneks õpetajaameti atraktiivsus juhul, kui töötasu oleks võrreldes õpetaja praeguse keskmise töötasuga vähemalt kolmandiku võrra kõrgem: 35–50-aastaste elanike soovitatav netokuupalga mediaan on 2000 eurot, õpilaste palgasoov 1713 eurot ja üliõpilaste palgasoov 1623 eurot.

Ilmnes, et sihtrühma seas tuleks suurendada teadlikkust õpetajate tasustamise süsteemist, st sellest, kuidas töötasu kujuneb, mis on selle alammäär ja millised on võimalused teenida suuremat töötasu. Lisaks võiks analüüsida seda, kuidas aitavad kohalikud omavalitsused muuta õpetajaametit atraktiivsemaks mitmesuguste soodustuste, toetuste ja võimaluste kaudu.

2021. aastal on kõikide sihtrühmade seas senisest rohkem levinud hoiak, et õpetajaamet oleks atraktiivsem, kui alustavale õpetajale pakutaks tuge (nt mentor, juhendaja, rahaline toetus). Õpetajate arvates on kutsekindluse tugevdamiseks olulised veel soodustused eluaseme soetamiseks. Üliõpilaste ja õpilaste hinnangul muudaks õpetajaameti atraktiivsemaks ka mõnusam ja vabam tööõhkkond ning toetav juhtimiskultuur.

Õpetajaameti väärtustamist ja selle atraktiivsuse suurendamist on toetanud Innove / Haridus- ja Noorteameti õpetajaametit tutvustavad inspiratsiooniseminarid ja -programmid. Peaaegu viiendik õpetajatest, üliõpilastest ja õpilastest ning ligikaudu kümnendik 35–50-aastastest elanikest on hakanud nende mõjul õpetajaametile rohkem mõtlema. Viiendikku õpetajatest on need tegevused motiveerinud õpetajana edasi töötama ning ligikaudu kümnendikus õpilastest, üliõpilastest ja 35–50-aastastest tekitanud õpetajaameti vastu huvi.

Kuna õpetajate hinnang oma ameti mainele on endiselt märkimisväärselt madalam kui teistel sihtrühmadel, tuleks õpetajaameti maine parandamiseks ja atraktiivsuse suurendamiseks ka tulevikus keskenduda sõnumitoojatele ehk õpetajaile endile. Uuringust selgus, et kuigi nemad olid võrreldes teiste sihtrühmadega kõige sagedamini märganud oma ametit tutvustavaid tegevusi, oli just nende hinnang õpetajaametile kõige vähem paranenud.

Seepärast on soovitatav pöörata õpetajaameti atraktiivsuse suurendamisel senisest rohkem tähelepanu õpetajate töötingimuste parandamisele ja õpetajate puhul veidi vähem mainetegevustele. Õpetajatele tuleks luua stressivabam töökeskkond ja pakkuda suhtluspädevuste parandamise koolitusi. Alustavatele õpetajatele tuleks pakkuda senisest suuremat tuge ja karjäärimudeleid tuleks nüüdisajastada. Õpetajale tuleks maksta väärilist tasu, mis oleks kooskõlas õpetaja tegeliku töökoormuse ja vastutusmääraga.

Teiste sihtrühmade seas on soovitatav jätkata õpetajaametit tutvustavaid tegevusi, kuid kindlasti tuleks muuta need märgatavamaks, sest suur hulk inimesi vajaks selle ameti kasuks otsustamisel senisest rohkem toetust. Lisaks peaks suurendama sihtrühmade teadlikkust õpetajate töötasust, karjäärivõimalustest koolis ja väljaspool seda ning alustava õpetaja toe võimalustest.

KASUTATUD KIRJANDUS

da Camara, N. Z. (2011). Identity, image and reputation. Vaadatud 21.11.2021
https://doi.org/10.1007/978-3-642-19266-1_6

Eesti hariduse infosüsteem (EHIS). Vaadatud 21.11.2021 <http://www.ehis.ee>.

Euroopa Komisjoni uuring „Study on Policy Measures to improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe“ (2013). Vaadatud 21.11.2021
https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/study/2013/teachingprofession2_en.pdf.

Haridus- ja Teadusministeeriumi tulemusvaldkondade Haridus, Teadus, Eesti keel ja eestlus 2020. a tulemusaruanne. Tartu (2021). Vaadatud 21.11.2021
https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_tulemusaruanne_2020.pdf.

Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorum. Eesti elukestva õppe strateegia (2020), lk 10–11. Vaadatud 21.11.2021
<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>.

Haridus- ja teadusministri määrus „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded“. Vaadatud 21.11.2021
<https://www.riigiteataja.ee/akt/103112021004?leiaKehtiv>

Mets, U., Viia, A. (2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus. Uuringu lühiaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda. Vaadatud 21.11.2021 <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/11/OSKA-Hariduseja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus §15 p3. Riigi Teataja I. Vaadatud 21.11.2021
<https://www.riigiteataja.ee/akt/116042021006>

Rahandusministeerium. Riigi eelarvestrateegia 2022–2025. Tallinn (2021). Vaadatud 21.11.2021
<https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/riigi-eelarvestrateegia>.

SA Kutsekoda koduleht. Kutsestandardid. Vaadatud 21.11.2021
<https://www.kutseregister.ee/et/standardid/>

Vabariigi Valitsuse määrus „Õpetajate koolituse raamnõuded“. Vaadatud 21.11.2021
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122082019010>.

Vaher, K., Sellio, R. (2019). Üldhariduskoolide õpetajaskonna tööalane liikuvus ja karjääriteed EHISe andmetel. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. Vaadatud 21.11.2021
https://www.hm.ee/sites/default/files/opetajate_toalane_liikuvus_kristel_vaher_ja_rena_sellio.pdf